

A 171

A

XXVIII PROGRAMĂ

A GIMNASIULUI MARE PUBLICŪ ROMÂNŪ

DE RELIGIUNEA ORT. RĚSĂRITĚNĂ

DIN BRAȘOVŪ

ȘI A CELORLALTE

ȘCOLĚ SECUNDARE ȘI PRIMARE ÎMPREUNATE CU GIMNASIULŪ

PE ANULŪ ȘCOLASTICŪ

1891/2.

PUBLICATĂ DE

DIRECȚIUNEA ȘCOLĚLORŪ MEDII.

BRAȘOVŪ

TIPOGRAFIA A. MUREȘIANU

1892.

A

XXVIII PROGRAMĂ

A GIMNASIULUI MARE PUBLICŪ ROMÂNŪ

DE RELIGIUNEA ORT. RĚSĂRITĚNĂ

DIN BRAȘOVŪ

ȘI A CELORLALTE

ȘCOLĚ SECUNDARE ȘI PRIMARE ÎMPREUNATE CU GIMNASIULŪ

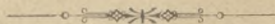
PE ANULŪ ȘCOLASTICŪ

1891/2.



PUBLICATĂ DE

DIRECTIUNEA ȘCOLĚLORŪ MEDII.



BRAȘOVŪ

TIPOGRAFIA A. MUREȘIANU

1892.

Cuprinsul: I. Ortografia latină în raportul ei cu șola,
lucrare de prof. N. Pilîia.
II. Date școlare, de Direcțiune.

I.

ORTOGRAFIA LATINĂ

ÎN

RAPORTULŢ EI CU ŞCOLA.

I. Sub numirea „*ortografiă* (*orthographia*)“ se înţelegă astăzi două lucruri: *a*) scrierea corectă a sunetelor, resp. a semnelor, cu cari se înfăţişază sunetele unei limbi în silabe şi în cuvinte; şi *b*) arta de a desemna partea, care stă drept în susă a unui corpă așa, precum se vede ea. Noi însă ne vom ocupa în cele următoare cu scrierea corectă a sunetelor limbii latine.

1. În vechime, la Romani ceei vechi, se înţelegă sub *ortografiă* modulă de scriere stabilită de limbisti (gramatici) ca modelă: „*orthographia, id est formula ratioque scribendi a grammaticis instituta*“ (Suet. Octav. 88). Numele acesta grecesc nu însemnază numai scriere corectă, ci spezială în sensul gramaticilor *sciinţa scrierii corecte*: „*quod Graeci ὀρθογραφία vocant, nos recte scribendi scientiam nominemus*“ (Quint. I. 7. § 1). Gramaticii latini au considerat în scrierea sunetelor, silabelor şi cuvintelor trei criterii, adecă: *proportio* (proporţiunea) *originatio* (etimologia) şi *historia*.

2. Din aceste trei criterii *historia* a avut cea mai mică influinţă asupra dezvoltării ortografiei, fiindă-că ea a servit cu precumpănire spre esplicarea modurilor de scriere la scriitorii cei vechi. Căci rari suntă casurile, unde s'a păstrat un mod de scriere de dragulă istoriei. — Tocmai pentru aceea introduce *Marius Victorinus* tractatulă său despre ortografiă cu observarea, că elă voesce a arăta, „cum au scrisă bătrânii şi ceea-ce ară fi de observată (p. 2556, 6 P.) — Mai mare influinţă asupra ortografiei a avută etimologia, dar mai multă în *teoriă* decâtă în *practă*. Cam de pe timpulă lui *Aelius Stilo* au începută omeni a face încercări etimologice, mărginindu-se însă din norocire

numai la formele date de cuvinte și reducându cuvintele la ună seu mai multe silabe însemmate, s. e. „*volpes, ut Aelius dicebat, quod volat pedibus*“ (Varro de L. I. V. 101 p. 103 Sp.) Pe timpul lui *Stilo* și *Varro* se potrivía etimologia cu fonetica;  ra în véculu alu nouălea aru fi fostu stric ci s  schimbării lui *vo*  n *vv*, dac  aru fi fostu primită. Tare stric ci s  a fostu pentru etimologi  împrejurarea, că gramaticii n'au considerată necsul  în desvoltarea limbii latine, scriind , bună- r  ca *Varro* *narrare* ca st ndu în legătură cu *narus* (gnarus). Ba  i la limba grec   i-au luat   menii scăparea în unele casur   ndoi se, unde pătrunderea în desvoltarea limbii putea da o deslușire mai u or  : să se scrie  re s. e. *delerus* seu *delirus* nebulu, esaltat , slabu de minte (*Vel.* p. 2233, 18 P.), *faenerator* seu *fenerator* c m taru (*Gellius* XVI. 12). — C r i întregi s'au scrisu despre cuvintele, car  se puteau deriva din limba grec .

3.  n vreme-ce etimologia a avut  influin  numai în scrierea unor  cuvinte singuratece, a influin tat  analogia f rte tare asupra stabilirii ortografiei. Ea a venit  în ajutoru  ntrun   ir  întregu de sunete dubiose ale silabelor  flecsionale,  i consecventa ei  ntrebun tare a adusu o regulare în scrierea multor  silabe, car  din volnici   ov ia .  n chipul  acesta s'a curmată prin str duin a gramaticilor   ov ierea între *e*, *ei*  i *i*  n casurile declinațiunii I-a  i II-a, s'a ficsat  legătura de *vv*  i *que*  n declinațiunea a II-a  i în verbu,  i suficsul  casualu *abus*  i *ibus*  n declinațiunea a IV-a s'a deosebitu în modu teoreticu. Dar nu pretutindenea a isbutit  analogia; în zadar  s'a silitu s. e. *Antonius Gniph * să decline *robur*, *roburis*; *ebur*, *eburis*; *marmur*, *marmuris* etc. (*Quint.* I. 6.   23).

4. Afară de numitele trei criterii primite de gramaticii roman  în sistema lor , adecă *historia*, *originatio*  i *proportio*, mai era încă unu punctu de vedere, care pentru întocmirea scrierii e de cea mai mare  semn tate, ba trebuia chiar să formeze basa tuturor  cercet rilor  ortografice. Esplicarea acelu punctu de vedere ne indică  i măsura pentru influința celor  trei criterii citate. Gramaticii roman , car  n'au întrodusu acestu punctu de vedere în modu organicu în sistema lor , totuși l'au discutată, cuprin ndu-lu în întrebarea: „*trebue să scriem  noi a a, precum vorbim ?*“.  ntradev ru însă, fiindu-că abaterile scrierii dela vorbire (graiul  viu) consta  numai în păstrarea

unorū litere mai vechi, tocite sēu introduse după o etimologiā măestrită, se estinde acēstă întrebare preste principiulū fundamentalū alū tuturorū modurilorū de scriere, cari suntū sēu *fonetice* sēu *etimologice*. *Modū etimologicū de scriere* se numesce în înțelesulū acesta înfățișarea în scrisū a silabelărū, care înfățișare rezultă din păstrarea literilorū îndreptățite prin derivațiune, analogiā și istoriā și oferă ochilorū mai multe sēu alte semne, decâtū aude sēu simte urechea în sunetū. *Etimologică* este s. e. ortografia francesă, englesă și cea română stabilită de *Timoteiū Cipariū*, *fonetică este*, celū puținū principiile ei; cea germană și cea română stabilită de *Academia română* din Bucuresci, dacă nu mă înșelū, în anulū 1881.

5 Cei mai mulți gramatici ai anticității au recunoscutū, că scrierea latină încă este fonetică. *Suetonius* dīce despre *Augustus* (c. 88): „*orthographiam... non adeo custodit; ac videtur eorum sequi potius opinionem, qui perinde scribendum, ac loquamur, existiment*“. Pentru *Suetonius* stă așa-darā ortografia în contrastū cu scrierea fonetică executată consecventū. Unū exemplu practicū despre scrierea etimologică ni-lū dă *Caesclius Vindex* (p. 2314, 41 P.): „*quantitas, quantus, tantus, nec quos moveat, și n sonat; ita enim supra docui n sonare debere, tametsi in scriptura n positum sit* (= *Cornutus* p. 2285, 30 P.) O cale mijlociā propune *Cornutus* după estrasulū lui *Cassiodorus* (p. 2283, 17 P.): „*nonnulli putant auribus deservendum atque ita scribendum, ut audiatur; est enim fere certamen de recta scriptura in hoc utrum quod audimus an quod scribi oporteat, scribendum sit. ego non omnia auribus dederim*“ (v. p. 2286, 15). — Pe de altă parte reprezentanții ortografiei fonetice se credū în dreptū deplinū; și *Quintilianus* (I. 7. § 30) dīce: „*ego (nisi quod consuetudo obtinuerit) sic scribendum quidque iudico, quomodo sonat. hic enim est usus litterarum, ut custodiant voces et velut depositum reddunt legentibus, atque id exprimere debent, quod dicturi sumus*“. Obiceiulū însă nu sta totdeauna în contradicere cu scrierea fonetică, ci din contră forțe de multe-orī a împinsū la schimbări, cari corăspundeau desvoltării sunetelorū, precum recunosce acēsta însuși *Quintilianus* (I. 7 § 11): „*verum orthographia quoque consuetudini servit, ideoque saepe mutata est*“. Apărătorū, sēu mai bine propăgătorū energicū alū ortografiei fonetice a fostū *Velius Longus* (p. 2238, 15 P.): „*non est necesse id scribere, quod in verbo*

non sonet.“ — Nu cu mai puțină energiă susține acesta chiar și *Papirianus*, când dice: „*aliter scribere et aliter pronuntiare recordis est*“ (p. 2292, 21 P. la *Cassiodorus*). — Altă gramatică romană, anume *Marius Victorinus* ilustrază cu multe exemple neărăinicia ortografiei etimologice: „*sed ea (aspirata) quatenus debeatis observare, ignoratis, inducti fortasse eo, quod legistis praeceptum antiquorum, qui aiunt scribi quidem omnibus litteris oportere, in emuntiendo autem quasdam litteras elidere. in quo, ut idem sapius dicam, bis peccatis, quod aliud scribitis et aliud legitis quam scriptum est, quid enim facietis in his, quae velitis nolitis et scribenda sunt et legenda ut scripta sunt, ut exempli gratia existimo non exaestimo et conquinat non coinquinat (mânjesce, păteză) et similia.*“

6. Cu tôte acestea însă nu avea valoare regula: „*Serie precum vorbesci*“, ci: „*Serie, precum vorbesci correcti*“; și în chipulă acesta ortografia a intratū în legătură cu ortoepia. Acesta a trebuită să vină intrajutorū și în acele casurī, unde scrierea nu putea marca unū sunetū șovăitorū. Raportulū pronunțaii cu scrierea Pa tractatū *Velius Longus* în mai multe locurī (p. 2231, 47 P.): „*ad ceteras igitur quaestiones transcamus, in quibus aduimadverto apud plerosque confusam tractationem ὀρθοεπειας et ὀρθογραφίας, cum inter se distent: nam ὀρθοεπεια non quaerit, quomodo scribendum sit, cum ad vocis legem adlegatus sit ille, qui scripsit. sed est quaestio in legendo*“ (p. 2232, 46): „*nec potest in quibusdam ὀρθογραφία cum ὀρθοεπειά misceri, ut emuntiatio cum scriptione pariter titubet*“ (2228, 8): „*in ὀρθοεπειά quid decentius sit et quid lenius quaeritur, nec laborat ille, qui scribit, cum id, quod dicatur χαριέστατον. in ὀρθογραφία eo scrupulosior quaestio est, quod nonnunquam unus sonus est, aut perexigua suspitione diversus,*“ etc.

7. O mare greșelă a ortografiei celei vechi a constată în aceea, că scriitorii, resp. gramaticii nu aū căutatū, să câștige regule fundamentale, carī să aibă aplicare preste totū, ci numai să reguleze singuratece casurī. Acestea aū fostū anume ambiguitățile și neclaritățile în formă și în însemnare, a cărorū încungiurare ortograficul o privia de cea mai înaltă țintă a nișnițelorū sale; celū puțină înfățișeză *Quintilianus* lucrulū astfelū (I. 7. § 1): „*orthographiae ars non in hoc posita est, ut noverimus, quibus quaeque syllaba litteris constet (nam id quidem infra grammatici officium est), sed totam, ut mea fert opinio, subtilitatem*

in dubiis habet.“ Aceste „*dubia*“ indică, după cum se vede din espunerile următoare ale lui *Quintilianus* deosebirii însemnate referitoare la silabe scurte și lungi în cuvinte, cari sună unu felu, ca: *mălus* (rău) *malus* (măru), *păpălus* (popor) *populus* (plop).

II. Ortografia la cei vechi cuprindea numai câteva părți ale gramaticii stabilite empirice. Ea avea să arete usulă correctu alu literelor și alu semnelor de cetire și să deschilinescă formele neîntrebuințate din scrieri vechi, precum și să le asemene cu cele întrebuințate. În timpulă mai nouă însă ortografia a avut o sorțe și mai tristă; fiindu-că tradițiunea modulu vechi de scriere s'a perdut în evulă mediu. Pentru aceea ștudiile ortografice s'a mărginitu dela renascere (*Renassance* în véculu 16-lea) în cöce mai numai pe lângă restituirea celor perdate; și despre tractarea ortografiei în evulă vechi se află în gramaticile din véculu alu 15-lea până intralü 18-lea numai o umbră, érá în ale timpulü nostru n'a mai rămasü nimicü.

1. Din contră s'aü desvoltatü unele părți ale ortografiei vechi independentü una de alta. Asemănarea formelor vechi și nouă a fostü introdusă în istoria limbii. Valörea și întrebuințarea literilor forméză substratulü necesaru pentru fonologiă. Dar fiindu-că tendința spre corecta alcătuire a silabelorü și interpunctiunea se ținu de instrucțiunea nesciințică a școlei, n'a mai rămasü pentru ortografia sciințică nimica alta, decâtü ca să restituimü unele moduri vechi de scriere, cari aü fostü stricate în evulă mediu. Însă chiar și acéstă parte a gramaticii, care parte capetă de regulă onoroficulü titulü de *ortografiă sciințică* nu póte strinsü luatü pretinde dreptulü de independință. Căci séu că ea tractéză greșelele, cari suntü de încungiuratü după unele litere — și atuncea ea se ține de *partea elementară* a gramaticii, séu că tractéză vorbe singuratece, a cărorü ortografiă trebue stabilită — și atuncia se ține de *lexicografiă sciințică*.

Dacă cuprinsulü așa numitei ortografii a trecutü asupra altorü părți ale gramaticii, ortografia mai are numai întrunü singurü punctü îndreptățirea sciințică de independență; și acestü singurü punctü este datü deja în definițiunea lui *Suctonius*. „*Formula ratioque scribendi a grammaticis instituta*“ est ortografiă; ca este modulü expresimü în scrisü stabilitü de gramaticii cu o teoriü consciă și conformü acestüia susținută de ömencü învțăți. *Ortografiă*

scientifică are prin urmare numai un singur scop, adică de a stabili aceea, ce era usitată în scris în cercurile Romanilor culti; ea are să eschidă toate modurile de scriere basate pe fonetică ale omnilor neculti și să construeze o sistemă de scriere, care după conștiința gramaticilor vechi, a fost unică corectă.

2. Din această definițiune reese metoda tractării. Nu toate izvârile modului vechiu de scriere sunt egale îndreptățite; numai acelea sunt de valoare directă, cari ne represintă limba cultă scrisă. În prima linie stau firesce dascălii acestei limbi scrise, gramaticii naționali. Acestora le vinu întrajutoru notițele contimpurane ale celor culti, va să dică acele inscripțiuni și monede, despre cari e dovedit, că s'au esecutat sub influința celor culti. Pentru acesta vorbesc monumentele oficiale și cea mai mare parte a monedelor; ăra monedele provinciale rēu tornate sēu bătute și inscripțiunile făcute de Neitalici n'au decât o neînsemnată valoare. În linia a treia stau manuscriptele cari represintă o amestecătură de limba scrisă și de limba populară, ce predomină în timpul fie-cărui copietor. Dar o pozițiune deosebită ocupă totuși *sulurile de papyrus herculane*, cari după valoare considerate se pot asemăna cu inscripțiunile private de dinaintea anului 79 după Christos.

3. Fiind-că limba latină a suferit, după-ce a intrat în literatură, mari și multe schimbări și străformări, nici ortografia nu este uniformă, unificată, ci ea progresază cu istoria limbei. Pentru aceea este datorința ortografului a statori deosebitele perioade ale limbei scrise. Spre scopul acesta el are lipsă de o cercetare minuțiosă a istoriei limbei, care cercetare numai cu ajutorul fonetice se pōte face. Pe acesta se bazează raportul ortografiei față cu fonologia și în deosebi față cu ortoepia. Fonologia este prin urmare o necesară condițiune prealabilă a ortografiei; ea stabilește raportul între sunet și scriere și espică necsul schimbării sunetelor, cu alte cuvinte: *Fonologia (fonetica) hotărășce, dacă scrierea latină e etimologică sēu fonetică și documentează, intru-câtă a fost semnele de scriere adecvate graiului viu în feluritele perioade de descoltare.* După-ce s'au resoluat aceste cestiuni prealabile ortografia are numai să culgă din bogăția semnelor de sunete adunată despre fonologie pe cele usitate în limba scrisă și să le întrunescă într'o sistemă. Cu această ocașiune ortografia va trebui să deosebescă feluritele

faze ale istoriei dezvoltării și, dacă este să se stabilească o ortografie normativă pentru folosința noastră, ortografului are să alege perioada, a cărei limbă scrisă se potrivește mai bine pentru noi.

III. Ortografia latină este fonetică; prin urmare ea numai pe cunoștința exactă a limbei vorbite se poate întemeia. Dacă nu s'arū lua de basă legile fonetice ale limbei latine, atunci nu s'arū pute judeca nici îndreptățirea temporară nici calitativă a unui modū de scriere. Ortografia edecă cunosce numai *corectulū* și *falsulū*, reprezentându scrierea statorită de învățați în modū teoreticū. Ceea-ce se abate dela teoriă, oricātū de întemeiatū arū fi în limbă, este falsū. Dacă gramaticii romanī (latinī) arū fi introdusū o sistemă de scriere opusă spiritului limbei lorū, și arū fi adus'o la preponderanță între cei culti, totuși arū fi *ortografică* acestă sistemă, și chiar abaterile comise de omenii neculti în favorulū sunetelorū vii arū fi *neortografice* sēu *necorecte*. Acestea arū fi din contră unū isvorū binevenitū pentru fonologieă. Totū acelū raportū se ivesce și acolo, unde ortografia nu stă în contrastū cu dezvoltarea limbei, ci este formată după sunetele predominătoare. Și în casulū acesta suntū *ortografice* cele cuprinse în sistemă; ără reproducerea sunetelorū neprimite, chiar dacă ele se află în graiulū viū arū fi o *greșelă*.

În casulū celū din urmă se află ortografia latină: *ea e formată după legile fonetice predominătoare în limbă, dar reprezintă numai pronunțaiuncea de modelū din timpū în timpū. Tōte abaterile din gura orășeniulū altcum îndreptățite, necultū sēu a poporului dela țēră, privitye din punctulū de vedere alū ortografilorū, suntū greșeli. Valōrea cantitativă a lorū pentru lingvistică și filologieă stabilesc fonologieă (fonetică), care câștigă din astfelū de greșeli tocmai atăta, ca din cele corecte din punctū de vedere ortograficū.*

1. Ortografia trebuie să țină pasū cu dezvoltarea sunetelorū, înaintându scrierea fonetică aproape de o potrivă cu schimbarea sunetelorū. Progresulū (resp. dezvoltarea) limbei la cei culti nu e egală cu aceea dela cei neculti. De aicea urmēză, că cești din urmă ținū mai tare la cele vechi și că prin urmare în scrierea fonetică se află de multe-orī semne de sunete, cari contradicū ortografiei timpului respectivū, dar întraltă perioadă de mai nainte aū fostū corēspundētōre ortografiei. Aceste semne de sunete aū pentru fonologieă de asemenea însemnătatea lorū *temporară*.

2. Deci fiindă-că într-o limbă mōrtă, — precum e cea latină, suntemū avisați, în ceea ce privesce fonologia și ortografia, la același isvorū, adecă la scrierile concepute în acea limbă, este *absolutū necesarū corecta aprețiere a fonologiei* în materia ortografiei. Dacă arū vrē cineva, să înfățișeze în scriere totū ce s'a ivitū întradeverū în modurile de scriere ale Romanilor arū trebui să resigneze la ortografiă tocmai așa, ca și cum arū lua în considerare ca isvorū *numai modulū teoreticū de scriere* alū celorū culti. Fonologia, ca parte mai interesantă a filologiei oferă materialulū multiformū, din care își alege ortografia aceea-ce după timpū și calitate este recunoscutū de gramaticii cei vechi. Fonologia caută și cercetēzā varietatea legilorū naturale, ēră ortografia ficsēzā numai legea teoriei. Acēsta este întrunū singurū punctū multiformă, adecă într-o cātū ea deosebesce felurile periōde ale desvoltării scrierii și stabilește pentru fiecare periōdă legea predominantē.

3. Periōdele ortografiei latine coincidū, în ceea ce privesce principiulū foneticū, cu periōdele desvoltării sunetelorū. În privința acēsta este de observatū și de miratū, că gramaticii aū avutū teoretice mare influință atātū asupra scrierii, cātū și asupra foneticei. În timpulū acela, când schimbarea sunetelorū progresa repede, nu se pōte deosebi formarea sunetelorū de formarea scrierii, deși cea dintāi a premersū celei din urmă; căci influința teoreticilorū celorū vechi s'a întăritū și s'a făcutū mai intensivă prin aceea, că a ficsatū prin scriere sunetele existente și le-a cāștigatū predominatiune. În chipulū acesta ne oferă învățatura gramaticilorū celorū mai însemnați o icōnă atātū de fidelă a desvoltării fonologiei din timpū în timpū, încātū deosebitele periōde de desvoltare ale limbii latine, celū puținū în timpulū republicei, se lēgă directū de numele poetilorū mai însemnați (comp. Rhein. Mus. für Philol. IX. S. 15).

Bărbatulū acela, care ne-a făcutū nouē cunoscută acēstă minunatū aparițiune în cauzele și în necsulū ei, este *Friderich Ritschl*, care întrunū șirū de cercetări clasice a înfățișatū în liniamente fundamentale istoria desvoltării limbii latine din secululū alū șeselea până în alū optălea după întemeierea Romei și a descoperitū relațiunile reciproce, cari predominescū între sunetele vii și între teoria gramaticilorū, cari aū influințatū prin opurile lorū literare. Resultatele cercetărilorū publicate de *Ri-*

tschel înainte de „*Monumenta epigraphica priscae Latinitatis*“ le-a arangiată și le-a comentat în doi articuli *O. Ribbeck „über F. Ritschel's Forschungen zur lateinischen Sprachgeschichte“* (Jahrb. für class. Phil. 1857 LXXV. S. 304—324, 1859 LXXVII. S. 177—199).

4. Cunoștința, ce o avem noi despre limba latină, se întinde înainte, abstrăgându *singuraticile fragmente din cele douăspre-zece table de legi, cântecul Saliilor și al Fraților arcați*, până în secolul al cincelea dela zidirea Romei, prin urmare preste timpul lui *Livius Andronicus*, cu care începe literatura dramatică. Din monumentele literare păstrate nu ne putem face o iconă completă despre desvôltarea fonologiei în secolul al cincelea. În secolul al 5-lea s'a întâmplat schimbarea lui *s* dintre două vocale în *r*, s. e. în Fusia Furia, Valesia Valeria, Papisia Papiria etc., care schimbare se legă de numele lui *Appius Claudius Caccus*, censor în anul 442 dela zidirea Romei (Digest. I, II, 2 § 36). În acel timp se mai scria *o* în nominativul și acusativul singular și în genitivul plural al declinațiunii a doua, precum și în persoana a treia plurală a verbului. *Periôda liviană* se poate numi a doua periôdă a limbii latine; fiindcă *Livius Andronicus* prin activitatea sa literară a deschis și a oblitit calea spre literatura dramatică. În această periôdă cade ficsarea guturalei medie prin *Spurius Carvilius*, apoi trecerea lui *o* în *u* în casurile amentite mai sus și introducerea lui *i* în loc de *e* în terminațiunile flecsionale. Ca formător de limbă de o influință mai mare în periôda a treia pâșese *Ennius* (an. R. 585). Acesta a introdus în limba latină, care era fluidă și șovăitoare, legea metrică esecutată strict după modelul grecesc Silabele finale, cari erau înclinate spre scurtări și ciontări, apoi silabele mediale înăsprite și vocalele, cari se pot ușor toci, primiră prin acesta o formă hotărâtă. Întroducându-se heksametrul grecesc, constător din *arse* și *tese* determinate în mod cantitativ, s'a pus stavilă căderii consonantelor finale și slăbirii vocalelor din finea silabelor. Totu asemenea trebuiră să se determine silabele înclinate spre înăsprire după valoarea lor metrică și consonantele ținătoare de ele trebuiră să se pronunțe aspru, adecă duplu. În fine s'a restrins *sinicesa* prin determinarea teselor în heksametrul grecesc. Serierea, care a marcat (însemnat) consecventă consonantele

finale de păstrată, dar a lăpădată totuși pe *d* din ablativul singulară, și a marcată (însemnată) duplu consonantele după vocalele înăsprite, a venită metrului întrajutoră.

5. În *perioada a patra* rămăseră *Accius* și *Lucilius* pe drumulă apucată de *Ennius*. Meritulă loră pentru formarea limbii constă în ținerea și esecutarea doctrinei lui *Ennius*, care doctrină abia în această perioadă a ajunsă la valăre generală. Dar ambii poeți merseră în nisuința loră după determinarea aspră a suneteloră și mai departe. *Accius* a căutată să formeze, resp. desvólte scrierea în direcțiunea aceea, ca să pótă deosebi vocalele lungi de cele scurte prin gemațiune și a asimila pe *u* înaintea guturaleloră. Teoria lui *Accius* fú combătută de *Lucilius*, care ținea aceste înoiri parte de prisosă, parte de nesuficiente. De prisosă i se părú lui *Lucilius* gemațiunea (duplicarea) lui *a, e, u*; nesuficientă însemnarea lui *i* prin *ei*, de óre-ce acesta avea să servescă numai de ună tonă intermediară între *e* și *i*.

Mai mare influință, decâtă încercările grafice ale ambiloră teoretici, a avută asupra întregi desvóltări a limbii lățirea dialectului latină peste întreaga Italiă în urma terminării norozóse a răsboiului cu socii (an. R. 664). Mai nainte de tóte înăbuși dialectulă latină pe celelalte dialecte italice-ésistente; dar estinderea terenului limbei a ușurată în același timpă desvóltarea unei limbii poporale deosebite, care a avută trebuință de multe sute de aní, până să se întărescă. Cu sfârșitulă răsboiului cu socii începe *perioada a cincea* a istoriei limbii latine, care cuprinde jumătatea de seculă până la începutulă domniei lui Augustus, dar arétă mai multe graduri de progresă (*Ritschl* P. L. M. praef. p. VI). În timpulă lui *Sulla* se făcú o nóă încercare de a înfățișa în scrisă lungimea naturală; cam cu 20 de aní mai târziu a eșitú din usú genetivulă singulară ală declinațiunii a dóa în *us* și nominativulă plurală ală declinațiunii a dóa în *s*. Dar s'a introdusă aspirațiunea consonanteloră în cuvintele grecesci și în unele latinesci. În timpulă împărațiloră începú a se lămuri sunetulă intermediară din terminațiunile superlativului — *unus*, *imus*. Totú cam în timpulă acela a cădútă și *s* din pronumele demonstrativă *isdem* în nominativulă singulară, rămânéndú astfelă numai *idem*, deși s'a făcută încercare de a păstra pe *s*.

6. Istoria limbii latine din timpulă împărației încă nu s'a

discutată. În *perioada a șesca*, care cuprinde timpul dela *Augustus* până la *Claudius*, ne arătă ca un progres însemnat în fonologieă întărirea lui *i* în locul sunetului intermediar între *u* și *e*, apoi ivirea lui *vv* în loc de *vo* în declinațiunea a două; dar a încetată întrabuințarea lui *ei* pentru *i* lungă. Timpul împăratului *Claudius* ară pute forma o perioadă pentru sine, din cauza înoirilor sale în scriere, dacă invențiunile sale grafice ară fi avută un succes durabil.

Perioada a șeptea a dezvoltării limbii latine ține dela *Claudius* până la *Hadrianus*. Studiile lui *Probus* efăptuescă o asemănare între formele vechi și noă; ómenii începă a cunósce bine dezvoltarea limbii și înfășșarea potrivită în scrisă a feluritelor sunete. Acum începe șematisarea materialului limbistic și prelucrarea gramaticii de școlă. Formele învechite, cari s'au păstrată mai multă în scriere decâtă în graiul viu, precum: *quoi, quom* în loc de *cui, cum* s'au delăturată. Cu timpul domniei lui *Hadrianus* încetăză dezvoltarea limbei latine; și înclinațiunea spre slăbirea sunetelor, ce a prodomnită din timpurile cele mai vechi pe terenul vocalismului, se curmă. Treckerile lui *a* în *e* și *i*, mai alesă în flexiune și compuneră, s'au ficsată în limba scrisă, *o* a trecută în *v*, *v* în *i* prin sunetul intermediar, *i* s'a lămurită față de *e*. În chipul acesta s'au curmată neclaritățile vocalismului, cari puteau să se totă continue. Consonantismul încă era supusă la șovăituri; dar acestea au fostă cu multă mai puține și mai mici, decâtă ale vocalismului. Dela gemațiunea consonantelor în cósce nu s'a ivită nici o transformare mai esențială; dar cu tóte acestea aspirațiunea consonantelor s'a ficsată în seculul din urmă ală republicei, și *qv* s'a întrodusă înainteă lui *v* abia în timpul împărăției. Apoi reproducerea cuvintelor grecesci prin *y* și *z* s'a încetățenită de pe timpul lui *Augustus*. În scurtă tóte înclinările limbii, cari se manifestară pe timpul republicii, s'au curmată în véculă întâiă ală împărăției în limba scrisă; și este de cređută, că *Ritschl* n'a mersă pré-departe, când a afirmată, că punctul de culminațiune ală dezvoltării formale a limbei trebuie pusă în timpul lui *Quintilianus*, adecă în timpul împăraților *Vespasianus*, *Domitianus*, *Nerva* și *Traianus* (opus. II. S. 725). De atuncă în cósce ea decade érá mai ínte, decum s'a înălțată.

1. *Perioada a opta* a istoriei limbii latine dela *Hadrianus* până la *Commodus* se caracterisăză prin două particularități. Mai întâiă au luată studiile gramaticale o direcțiune întemeiată pe co-

lecțiunile făcute dela *Probus* în cōce, care direcțiune însă era contrară formării limbii din acelū timpū. Atențiunea îndreptată asupra *timpului arcaicū* stērnī o predilecțiune pentru espresiuņi vechi, pe cari le folosiaū scriitorii seculului alū doilea d. Cr. spre înfrumșetarea propozițiunilor lorū. *Alū doilea* începe limba poporală a ocupa terenū, resp. a câștiga valōre pe lângă limba celorū culti, precum se vede acēsta din ivirea deselorū forme în inscripțiunile plebeice, și anume schimbarea lui *e* și *ae*, ce obvine rarū în secululū ântēiū, se ivesce acuma mai desū. Predilecțiunea pentru espresiuņi vechi durēză în totū timpulū *Antoninilorū*, și cu sfērșitulū vēcului alū doilea d. Chr. ea decade. Timpulū dela *Commodus* până la sfērșitulū vēcului alū patrălea pōte forma *a. nouă periodă* a desvoltării limbii latine. Desele forme plebeice dovedescū, că limba poporală se întăria. Dintre consonante s'a înnuiatū *b* în *v* încă în vēculū alū doilea, și în alū treilea totū mai desū se întēmpla acēsta. În vēculū alū patrălea se mai susținea încă partea formală a gramaticii; dar în inscripțiuni totū mai desū se ivescū formele plebeice, cu deosebire *e* și *o* în locū de *i* și *v*.

Periōda a decea datēză dela colonisarea în măsură mai mare a popōrōlorū barbare în ținuturi mai mari ale împērăției romane (pe la 400 d. Chr.) și efăptuesce formarea limbilorū romanice și a latinei medievale.

2. Dacă aruncămū o privire preste drumulū, ce l'a percursū limba latină în cele șēpte sute de anī ai desvoltării sale, lesne vomū deosebi dōē epoce, *una a progresulū* și *a dōē a regresulū*, resp. *a descompunerii*. În epoca ântăia, care se încheie cu vēculū ântăiū d. Chr., se desvoltă în modū naturalū și în consecință necesară facultățile fonetice aflătōre în limbă. Ajunsă la culmea desvoltării sale stete limba latină cam o junētate de seculū în locū; apoi începū să decadă, și claritatea formelorū se conturbă, parte primindu-se éra sunetele cele vechi, parte desconsiderându-se deosebirile observate consecventū între sunetele *tari* și *moi*, *întunecate* și *clare*. Fiindū-că întrēga desvoltare a limbii latine, începēndū din secululū alū cincilea până întralū nouălea dela zidirea Romei, formēză *unū întregū* față de culminațiunea desvoltării, ce începe cu secululū alū nouălea, este potrivitū a numi limba celorū patru seculi *latina vechiă*, éra limba în culminațiune și decădînță (dela 800 d. z. R. sētū dela *Nero* în cōce) *latina nouă*.

Periódă I

dela 514—652 d. z. R. (240—102 a. Chr.).

Fiindă-că înclinațiunea predominantore în graiul viū s'a introdusă adecvată și consecventă in cele mai însemnate produse literare și fiindă-că cetitoriī culti și scriitoriī aū fostū constrinși a urma ei, s'a întemplatū, că cea mai influentă străformare a scrierii, purcedendū dela unū singurū bărbatū, n'a avutū trebuință de o jumătate de seculū, ca să ajungă la însemnătate generală. Ba chiar singuratică înoiri, cari, ce e dreptū, nu erau contrare spiritului limbii, dar se născură mai multū dintr'o doctrină de școlă, decâtū dintr'o adevărată trebuință, aū fostū aduse la recunoscere de câte-unū bărbatū cu trecere în literatură.

În chipul acesta se légă istoria desvoltării ortografiei mai totū de acele nume, cari se potū privi ca conducătore și în desvoltarea limbii. Ceī mai însemnați literați aū îngrijitū în gradū forte mare de infățisarea în scrisū a sunetelorū până în véculū alū optălea alū literaturii latine. Pentru aceea modulū de scriere introdusū în timpulū împărăției se potē considera chiar ca productū sciēntificū alū operelorū scrise de dēnșii cū teoriā bine cugetată. O deosebltă însemnătate a avutū pentru desvoltarea limbii și a ortografiei latine împrejurarea, că unū bărbatū de statū, ca *G. I. Caesar*, a fostū cu mare-luare aminte la lucruri gramaticale neînsemnate, fiindū-că numeroșele decrete, cari s'aū edatū sub influința sa, aū fostū scrise de scriitoriī, cu a cărorū ortografiā elū a fostū înțeleșū.

1. Ortografia școlei a fostū influințată la începutulū secululū alū șeselea de *Sp. Carvilius*, celū dintăiū dascălū de profesiune, prin aceea că a introdusū în alfabetū *gutura* *mediū g*; căci până atunci se scria sunetulū guturalū respectivū totū cu semnulū *c*, precum: *macistratus*, *macister* etc. *) Cu multū mai departe a pătrunsū gemațiunea consonantelorū introdusă de *Ennius* pe la mijloculū vécului alū șeselea, care gemațiune

*) *Mommsen Unterit Dial.* S. 32 f. Die gutturale Media findet sich schon vor dem Jahre 456 d. St. in Münzen auf Signia bezeichnet, einmal so C' (C. I. L. I. 11). Dass die Grabschrft des *L. Scipio Barbatus*, Censors im Jahre 464 d. St., in welcher g vorkommt, erst im Anfange des sechsten Jahrhunderts abgefasst wurde, hat *Ritschl* dargethan (Rhein. Mus. für Phil. IX. S. 9 ff.).

se ivesce în inscripțiunile făcute între anii 580—620 d. z. R. totu așa de desu, ca și în scrierea simplă a consonantelor până pe timpul acela. Dela anul 620—640 teoria lui *Ennius* a câștigat preponderanță și predomnesce dela mijlocul vécului alu șéptelea în cóce (Ritschl P. L. M. p. 123).

2. În vreme ce *Ennius* avea în vedere în nisuințele sale gramatice mai numai precisarea singuraticelor silabe după valórea lor fonetică prin mijlocirea metrului și a scrierii, *Accius* își îndreptă observațiunile sale asupra scrierii însași. Mai că aru puté fi cineva sedusú, să înlocuésca gemațiunea unei vocale întrodusă în literatură de *Accius*, spre a înfățișa o vocală lungă, prin gemațiunea consonantelor întrodusă de *Ennius*. Cu tóte acestea valórea și tendința ambelor moduri de scriere este fórte diferită. *Ennius* numai câtú a statoritú prin gemațiunea consonantelor valórea multor silabe, cari șovăiaú între lungime și scurțime, și a folositú astfel pe lângă legile metrice observate de elú și ortografia ca unú motorú spre o străformare mai firmă a limbii. Pe terenul vocalicú încă au esistatú șovăituri; dar pe acestea n'a voitú *Accius* să le delátare prin întroducerea consecventă a gemațiunii lui *a, e, o* și *ei* pentru *i* lungú; căci ar fi trebuitú să scrie și *oo*, deși în alfabetulú oscicú, unde a aflatú elú gemațiunea vocalelor, n'a găsitú nici unú *o*.

Din cele arétate aci se vede, că *Accius* séu a fostú neconsecventú în înriurința sa îndreptată asupra limbii, séu că înoirile sale n'au țintitú la ficsarea sunetelor, ci numai la o desvoltare teoretică a scrierii. *Ritschl* a documentatú acésta din urmă (comp. de *vocalibus geminatis deque L. Attio grammatico* in monum. ep. tr. p. 22—38). *Accius* a fostú inferiorú lui *Ennius*, deórece n'a înriuritú ca formătorú de limbă asupra sunetelor, ci s'a îndestulitú cu aceea, ca să înfățișeze ochiului sunetele date prin combinațiuni de litere, cari nici nu suntú bine alese. Așa s. e. asimiléză elú pe *n*, care după teoria lui înainte de unú *g* și *c* ar fi să se prefacă în *g*. E sigurú, că *n* înaintea unei guturale își perdú tonulú celú aspru și primú unú coloritú nasalú, fiindú-că limba nu mai atinge cerulú gurii. Celú puținú așa descrie *Iribulus* combinațiunea de sunete *nc, ng*: „*inter litteram n. et g est alia vis, ut in nomine anguis et angariae (et ancora et increpat et incurrit et ingruus: in omnibus enim his non verum n, sed adulterium ponitur, nam n non esse lingua indicio*

est; nam si ea littera esset, lingua palatum tangeret.“ După mărturisirea lui Varro Accius a scrisu și: *aggulus* (pro *angulus*), *agguilla*, *aggens* (pro *anguilla*, *angens*) etc, precum scriu Grecii totdeauna unu γ în locul lui *v* înaintea unei guturale, ca: *ἄγγελος*, *Δογγίλος*, *Ἀγγίσις* etc. Deși teoria lui Accius a avut un succes însemnat, totuși suntem și trebuie să fim în contra ei, pentru-că ea a fostu împrumutată din țără streină, adecă din Oscia, unde se află gemațiunea vocalelor, dar nu combinațiunile *gg* și *gl*, ci *ng* și *nl* (Mommson Unterit. Dial. S. 221).

3. Distingerea guturalelor *c* și *q* făcută de Accius este mai multă esterióră, fiindu-că de-odată cu gemațiunea vocalelor în inscripțiuni s'a întrodusu usul de a se scrie *q* și nu *c* înaintea lui *v*. Dacă prin urmare se ivia o guturală înaintea lui *v*, era să se întrebuițeze semnul *q*, ca: *qom*, *qura*, *peqvna*, etc. Înaintea altor vocale însă se întrebuița tenua *c*.

Cumcă înoirile lui Accius au ținutu numai atâtă, câtu a durat și influința lui, își are de siguru cauza sa mai vârtos în măestrirea lor; de ore-ce ele nu se stabiliră nicăirea mai cu temei și erau necapabile de lățire generală parte din cauza neconsecvenței, parte pentru minuțiositatea lor nepractică. Lucilius le-a datu lovitura de mórte. Acestu satiricú agerú de minte, și totu-deodată sumețu, a aflatu de bine să tracteze criticându și admoniându unu șirú de cestiuni gramaticale referitóre la scriere. Locul (pasagiul) referitoru la gemațiunea vocalelor ni s'a păstrat de Terentius Scaurus (p. 2255, 16 P.); elú sună după emendarea lui Ritschl (mon. epigr. tria p. 31): „*a primum longa an brevi syllaba, nos tamen unum | hoc faciemus, et uno eodemque, ut diximú, pacto | scribemus pacem placide fenum aridum acetum, |*” *Ἀρεῖς Ἀρεῖς ut Graeci faciunt.*“

5. Scrierea, resp. întrebuițarea lui *ei* pentru *i* lungú n'a fostu întrodusu de Accius mai întâi, ci ea s'a formatu de sine deja în véculu alú șeselea, când *e* lungú înclina spre *i* lungú; și Accius numai câtu l'a întrebuițatú pentru fie-care *i* lungú. Lucilius însă a scrisu *ei* numai, unde esista unu sunetú intermediarú între *e* și *i*, numindu-lú *i pingue*; érá lungimea sunetului (*i tenue*) o înfățișa numai prin litera *i*. *ei* s'a întrebuițatú până pe la sfârșitulú vécului alú optălea fórte desú; dar

din numeroasele inscripțiuni ale timpului același se vede, că teoria lui *Lucilius* n'a aflată întrebuințare practică.*)

Deși inoirile lui *Accius* și *Lucilius* n'a avut influință durabilă asupra limbii și a scrierii, totuși au esertat ambii poeți o influință binefăcătoare asupra dezvoltării fonologiei și a ortografiei. Ei au meritul, că au ținut strins la principiile formării limbii, cari le-a statorit *Ennius* și le-au adus la valoare. Căci gemațiunea consonantelor și ficsarea silabelor terminate în *m* și-a făcut cale, cum se cade, abia în decursul vécului al șéptelea.

Periódă II

dela 652—807 d. z. R. (102 a. Chr. până la 54 d. Chr.).

1. În vreme-ce în periódă I a dezvoltării scrierii literații conducători se străduiau, să influințeze prin scriere asupra lămuririi sunetelor, gramaticii timpului următor se îndestulesc cu aceea, ca să afe semne noé potrivite pentru sunetele încă șovăitoare. Începutul acestei direcțiuni îl făcuse deja *Accius* introducându semnul *g* pentru *n* nasal. Acestei încercări îi urmară mai multe alte încercări dela sfârșitul vécului al șéptelea până la începutul vécului al nouălea, cari tóte avură un sfârșit mai multu séu mai puțin favorabilu.

Maî tare s'a lăpitu înfățișarea lui *i* lungu dela natură printro literă prelungită preste înălțimea obicnuită a șirului. Unu astfelu de *i* lungu se întrebuința chiar de pe timpul lui *Sulla* precum a doveditú acésta *Ritschl* prin cercetările sale (*Epigraphische Briefe im Rhein. Museum für Phil.* XIV S. 298 ff). Semnul celu nou pentru *i* s'a ivitú mai întâi pe lângă scrierea cu *ei*; și așa se află pe monumentele contimporane ambele moduri de scriere ale lui *i* (***) lungu și s'au păstratú până pe timpul lui *Augustus*. Éra de atuncia în cóce nu se mai ivesce de locú; fiindú-că pe de-o parte maniera caligrafică de pe timpul împéraților a adusú cu sine, ca unele litere să se desemneze

*) Vedemú deci, că și la *Latinii*, resp. *Romani* cei vechi au mersú lucrurile atingătoare de limbă în genere tocmai ca la noi astăzi.

**) Din causă că stabilimentulú nu posedé semnul pentru *i* lungitú de-asupra șirului, precum și alte semne grafice, nu se potú reproduce aici esemplele, în cari obvinú acelea.

după plăcere mai mari, și între acestea au fost și *i* chiar și ca vocală scurtă; ăra pe de altă parte s'a ivit și usul de a scrie acestu semn și acolo, unde se tocise un *i* vocalic cu cel conșonantal. În timpul împăraților usul lui *i* lungit era volnic, adică se întrebunța și, unde nu era de lipsă; prin urmare îl întempinăm între două vocale și înainte de o singură vocală în loc de un *i* dublu.

2. Încercările, cari intenționa înfățișarea grafică a lui *i* lung de la natură, nu s'au terminat cu geminațiunea vocalelor, cu *ei* și cu *i* lungit. În timpul împăraților s'a aflat un mijloc, care era mai puțin migălos decât geminațiunea, adică așa numitul *apex*, un cârligel, care pus peste o vocală indica lungimea ei (comp. *Ritschl Rhein. Museum für Phil.* X. S. 110 ff.). Cel mai vechiu exemplu despre întrebunțarea *apicelui* în inscripțiuni ni-lu oferă o basă de marmoră ridicată în Roma după uciderea lui *Caesar*. Așa numitul *apex* obvine pe toți denarii măestrului de monete *L. Furius Cn. f. Brocchus*; dar el nu era întrebunțat consecvent. Pentru aceea îl aflăm numai într-un număr anumit de monumente; și chiar în acelea, unde s'a întrebunțat (s. e. în *monumentum Ancyranum*, în cuvântarea de la Lionă a împăratului *Claudius*), nu este pus consecvent. Numitul *apex* se punea chiar după o vocală la vârf de-a-drépta, s. e. *bone'is, invé'isa, domine'is* etc., deși *ei* servește de *i* lung, ăr nu de diftong. *Scaurus* a declarat această scriere de irațională: „*apices ibi poni debent, ubi eisdem litteris alia atque alia res designatur, ut venit et vénit, aret et áret, legit et légit ceteraque his similia, super i tamen litteram apex non ponitur, melius enim i in longum producitur. ceterae vocales, quia eodem ordine positae diversa significant, apice distinguuntur ne legens dubitatione impediatur.*“ *Apicele* se întrebunța și pe timpul lui *Quintilianus*, care l'a aflat de necesar mai ales în casuri de acelea, unde era să se delătore o ambiguitate: „*ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est, quia plurimae natura ipsa verbi quod scribitur patent: sic interim necessarium, cum eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit, ut malus, arborem significet an hominem non bonum, apice distinguitur; palus aliud priore syllaba longa, aliud sequenti significat; et cum eadem littera nominativo casu brevis, ablativo longa est, utrum sequamur, plerumque hac nota monendi sumus.*“

Numerósele inscripțiuni din timpul împăraților arată, că *apicelle* nu era nici lăpuită nici regulată prin teoria școlii, căci la începutul secolului al 9-lea numai era în uz.

3. E cu puțință, că cărțile întrebuințate în școlă au conținut *apicelle* pusă regulată; și că scrierea de pe monumente s'a abătut în această privință.

Afară de încercările ortografice discutate până aici s'au mai făcut până la începutul vécului al 9-lea încă alte cincî. Ele au avut tóte unu ce comun, că adecă au fost destinate să înfățișeze un sunet existent neclar printrun semn nou. Mai întâiu s'au nisuit literații în timpul împăraților, ca să exprime pe *n* semison înainte de *s*, însemnându-l cu dóe puncte. Totu așa a fost și nisuița lui *Verrius Flaccus*, care a inventat un semn deosebit pentru *m* final, care începea a se perde înaintea unei vocale: „*nonnulli synaloephas quoque observandas circa talem scriptionem existimaverunt, sicut Verrius Flaccus, ut, ubicumque prima vox m littera finiretur, sequens a vocali inciperet, m non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, ut appareat exprimi non debere.*”

Ambele aceste semne pentru *n* și *m* nu se află în inscripțiuni. Din contră dóe din celelalte trei semne de litere au ajuns la o valóre temporară. Împăratul *Claudius* a întrebuințat, afară de reintroducerea lui *ai* pentru *ae*, pentru consonantalul *v* un digama întors *J*, pentru sunetul intermediar dintre *v* și *i* un mare înjumătățit *F*, pentru sunetul dublu *ps* și *bs* un antisigma *o*. Despre acest antisigma nu se află nici-o urmă hotărîtă, în vreme-ce celelalte înoiri s'au usitat cel puțin, pe câtu timp a trăit împăratul *Claudius*.

Periódă III

dela 54 până cam la 200 d. Chr.

1. Ștudiile ortografice din vécule al 9-lea d. z. R. în cóce n'au mai fost îndreptate asupra formării și înmulțirii mijlocelor grafice de înfățișare a sunetelor, ci se mărginesc la culegerea și cernerea rezultatelor câștigate. Fiindu-că literații au părăsit totu, ce n'a câștigat valóre generală și au resignat totu-deodată la nóe încercări, s'a ivit un regres. Acest regres a avut însă de basă o măsură consciă: în locul li-

bertății și individualității de până acuma au căutat omeni, să pună reguli.

Cercetările gramatice au trebuit firesc să se estindă, începând din veclul alu șeptelea d. z. R., și asupra modulu de scriere alu singuraticelor seminții, precum și asupra terminațiilor flecionale. Pentru formele trupinale gramaticii, au mai luat în considerațiune, pe lângă usul generalu, și etimologia. Din norocire însă au fost încercările etimologice ale scrutato-rilor, de altfelii onorabili, *Stilo*, *Saotra*, *Varro*, *Negidius* fără de influință asupra *descoltării ortografice*. Derivațiunile făcute de dênșii sunt atăt de arbitrare, când naive, când eronate, încât ar fi făcutu cea mai mare confusiune, dacă ar fi ajunsu dătătoare de măsură în scriere. Suficsele flecionale au fost cercetate la sfârșitul republicei după starea desvoltării limbii de *Varro*, *Caesar* și de învățatorulu *Guipho*, și ceea-ce n'a eșitu din usul din sistema lu *Varro* prin străformarea limbii în timpul lu *Augustus*, a servitu de basă gramaticii de școlă în timpul împăraților după *Augustus*.

2. Gramaticii din timpul primilor împărați au fost preocupati de cursul celu viu alu desvoltării limbii, decâtu să fi pututu însgheda curêndu o sistemă de ortografie. Scrierea lu *Verrius Flaccus* despre ortografie pôte fi considerată numai ca încercare de compromis, după cum vedurăm din semnele cele nôe pentru disparițiunea lu *m*. Cu tôte acestea schimbarea esențială a lecturii de școlă s'a făcutu pe timpul împăraților *Augustus* și *Tiberius*, prin care schimbare s'a ivitu necesitatea străformării gramaticii de școlă, ceea-ce în scurtu timp s'a și întemplat. Acéstă schimbare, care a esertatu cea mai mare influință asupra ortografiei, a constat în aceea, că poetii cei noi și cu deosebire *Vergilius* au fost puși de basă la instruciunea școlei. Acésta s'a întemplat prin libertinulu lu *Atticus*, *Q. Caccilius Epirota*, care și-a atrasu batjocura lu *Domitius Marsus*. Întrêga direcțiune a școlei a fost în curêndu influințată de lectura modernă așa de tare, încâtu cei vechi deja pe timpul lu Nero fură dați uitării, precum arêta acésta *Suctonius* (de gramm. 24): „*M. Valerius Probus legerat in provincia quosdam veteres libellos apud grammaticum durante adhuc ibi antiquorum memoria necdum omnino abolita sicut Romae*“. Pricepera autorilor archaicii scădea totu mai tare. Gramatica cerea, să fie acomodată

după lectura cea nouă; și astfel școala cea nouă se ridică peste cea veche. În acesta a premersă tuturoră *Q. Remmius Palaemon*. Pagubă, că din doctrina gramaticală a acestui bărbat deosebită nu ni s'a păstrată nimica sigură.

3. Între reprezentanții școlii nouă se numără *L. Annacus Cornutus*, un bărbat de mare influință, care a scris un comentariu la *Vergilius*. Dela acesta posedemă o scriere „*de enuntiatione vel orthographiâ*“ (despre pronunțatiune și ortografiă), dar numai în estrasă de *Cassiodorus*, care scriere se socotesce de cea mai bună de felulă acesta și se razimă în multe privințe pe *Varro*.

4. *M. Valerius Probus* a produsă o reacțiune binefăcătoare în contra neglijerii scriitorilor vechi, prin aceea că a descoperit niște scrieri vechi (*veteres libellos*) în provinciă, pe cari revădându-le și criticându-le textulă, a esertată o influință decizătoare asupra ortografiei în copierea autorilor vechi. *Probus* a scăpată de uitare, ce e dreptă, multe forme vechi, dar a păstrată numai pe acele, pe cari le-a aflată scrise în modă neîndoelnică. Ruptura completă între latina veche și între cea nouă s'a ivită numai atunci, când a începută omenulă a compara pe autorii cei vechi cu cei mai noi, precum a făcută acesta *Probus*. Pe timpulă acesta nu se pre-observă sunetul intermediar între *e* și *i*, ci se întrebuintă și unul și altul din aceste două sunete. *Plinius* mai ținea terminațiunea *eis* în acusativilă plur.: *fonteis, funeis, monteis* etc.

5. Pe la finea vécului întâiu și intrală doilea d. Chr. s'a ivită zelulă de a aduna materială din scrieri, și prin acesta s'a formată colecțiună prețioasă de forme limbistice din timpurile vechi. Cam pe timpulă lui *Hadrianus* a scrisă *Caesellius Vindex* ună opă colosală împărțită după literele alfabetului, a cărui titlă nu este cunoscută și în care, după cum se vede din fragmentele, ce ni-au mai rămasă, se cuprindă observațiună asupra flexiunii, etimologiei și a latinității mai vechi. În secțiunea X-a se tracteză asimilațiunea prepozițiunilor *con, re, ex* și întra XI-a se vorbesce despre prepozițiunea independentă *cum*, apoi despre *ad* și *ob* în compuneră; totă în aceste secțiună se fieseză scrierea cuvintelor *qui, cui, alicunde* și *cuiusque*. Numitulă opă alui *Caesellius Vindex* n'a putută fi folosită în școlă, pentru-că era pre-erudită scrisă.

6. În această perioadă începe nisuița după *diferențiere* (deosebire), care în studiile ortografice ale secolului din urmă alu republicii jôcă o rolă mare. Celu mai cunoscutu esemplu de *diferențiere* s'a făcutu în secolulu întâiū alu împărăției cu *cum* și *quom*, *ad* și *at*. Totū așa s'a făcutu încercare și cu *expecto* și *especto*, *vertex* și *cortex* (Char. p. 88, 16 K). Nominativulū pluralū dela declinațiunea a dōa să se deosebescă prin terminațiunea *ae* de genetivulū și dativulū singularū în *ai*, precum spune *Quintilianus* (I. 7. § 18): „*ae syllabam cuius secundam nunc e litteram ponimus, varie per a et i efferebant; quidam semper, ut Graeci, quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genetivum casum incidissent, unde pictai vestis et aquai Vergilius amantissimus vetustatis carminibus inscriuit. in iisdem plurali numero e utebatur, hi Syllac, Galbac. est in hac quoque parte Lucilii praeceptum, quod quia pluribus explicatur versibus, si quis parum credet, apud ipsum in nono requirat* (comp. *Velius Longus* p. 2222, 9 P). Deosebirea acēsta s'a practicatū și în vēcūlū alū doilea. Astfelū a scrisū *Plinius* în pluralū *facileis*, *docileis* pentru *faciles* și *dociles*. Dar *Scavrus* și *Velius Longus* s'aū declaratū, după cum se vede, în contra scrierii cu *ei* (p. 2221, 22 P): „*satis ergo collectum, quaedam per e et i non debere scribi, sed tantum per i.*“ La altū locū dīce *Longus*; „*orthographiam totam subtilitatem in dubiis habet.*“ În vēcūlū alū cincilea s'a practicatū diferențierea chiar nebunesece: *arbor* și *arbos*, *robor* și *robur* (tăria, lemnū de stejarū), *illucies* și *inglucies* (uriciune, murdăria), *lepor* și *lepos* (fineță, glumă, vițū).

7. *Velius Longus* a înșiratū întrunū tractatū sub titulu „*de orthographia*“ o mulțime de observări asupra semivocalelorū *i* și *u*, asupra prepozițiunilorū în compunere, asupra literelorū *d*, *r*, *i*, *q*. (p. 2232), asupra gemațiunii consonantelorū *o—e*, *a—e*, *ps* p. 2233, asupra formelorū de perfectū *sorbu* și *sorpsi*, *teru* și *trivi*, apoi *actuaris* și *actarius*, *cur* și *quor*; *cui* etc. — *Q. Terentius Scavrus*, învățătorulū împăratulu *L. Verus*, trecea de celebritate în ale gramaticei. Dela acesta ni s'a păstratū o scriere intitulată „*de orthographia ad Theseum*“, care a fostū edată în *Baselū* la an. 1527 de *Adamus Petrus*. În acēsta scriere aflămū între altele și niște observări privitoare la usulū prepozițiunilorū *ex*, *in*, *ab*, *ad*, *de*, *pro*, *ante*, apoi asupra lui *i* și *ei* și a apicelū.

Periódă IV

d e l a 200 - 600 d. Chr.

Cu sfârșitul véculei alé doilea, cu domnia Antoninilor, începe o stagnare completă a ștudiilor gramaticale, care stagnare durează și sub domnia împéraților răsboinicé ai véculei alé treilea. În timpulú acesta s'a adunatú mai cu sémă materialú limbisticú, s'aú făcutú colecțiunii bogate de cuvinte și de combinațiunii de cuvinte din totă literatura din trei vécuri, fără să se fi arangiatú întro sistemă. Acésta a fostú pe timpulú acela cu neputință, chiar și dacá arú fi voitú vreunú scriitorú, să se apuce să prelucre vastulú materialú întrunú așa numitú *corpus grammaticae*. În timpurile mai nóă însă, mai alesú dupá aflarea tipografiei, lucrulú acesta a trecutú pe terenulú posibilității. Pentru-aceea nu trebuie să criticămú aspru pe unú gramaticú vechiú, resp. din timpulú de dinaintea aflării tipografiei, dacá se lua numai dupá unulú, séu celú multú dupá doi autori la scrierea sa.

1. Deși dupá cum s'a afirmatú mai susú, s'a ivitú o stagnare completă în ștudiile gramaticale, totuși nu trebuie să cugétămú, că în acélú timpú de vegetare nu s'arú fi lucratú chiar nimica; din contrá se vede din buna stare a cunóscerii gramaticé, că firulú nu s'a perdutú în decursulú véculei alé treilea. În acéstú vécú trebuie să se fi făcutú estrasele, cari aú mijlocitú gramaticilorú din véculú alé patrălea până întralú șéselea la cunós-cerea limbii vechi. În decursulú véculei alé patrălea s'a întéplatú metamorfosa; nisuița de a face cărți școlá compendióse a devenitú predominantóre și a adusú róde bune. Ortografia spețială a trasú mare folosú din acésta, deóre-ce rezultatele câștigate în cei dintâi doi seculi s'aú formulatú de sigurú și s'aú introdusú în cărțile de școlá. Retorulú *C. Marius Victorinus* a adausú la opulú séu „*ars grammatica de orthographia et ratione metrorum*“ în patru cărți unú tractatú despre ortografiá. Cartea IV-a „*de emntiatione*“ și V-a „*de orthographia*“ aú fostú edate separatú mai ántáiú de *Adamus Petrus* în *Baselú* în an. 1527 f. 91 v.—105 sub titululú „*de emntiatione Victorini Afri;*“ (f. 94): „*ciusdem Victorini Afri de orthographia liber;*“ *ex codice Laurissensi*. Contimpuranú cu *Marius Victorinus* a fostú și gramaticulú *Aelius Donatus*, care a întocmitú cartea didactică sistematică a limbéi

latine pentru întregul evu mediu și pentru o parte din evul nou. Acesta a avut o mulțime de urmași, cari parte-lu folosiră, parte-lu comentară.

2. În vécule alu patrălea cadu, după cum se presupune, *Diomedes* și *Charisius*, cari scriseră cărți didactice. Spre a ne puté face o ideă despre aceea-ce s'a ținutú în vécule alu treilea, alu patrălea și alu cincilea din cercetările mai vechi ca regulă generală, n'avemú, decâtú să cetimú cu multă atențiune marele opú alui *Priscianus*, publicatú în *Caesarea* în *Mauritania* cam pe la începutulú vécule alu șéselea. Din vécule alu șéselea ni s'a păstratú unú opú *ortograficú*, adecă colecțiunea de escerpte alui *Cassiodorus* sub titlulú „*Magni Aurelii Cassiodori senatoris de orthographia liber*“ edatú de *Putschius*. În prefață dice *Cassiodorus* între altele următóarele: „*ad amantissimos orthographos discutiendos anno actatis meae nonagesimo tertio, Domino**) *adiuvante, perveni*“, și apoi își desvóltă planulú cărții sale.

3. Unú opú despre literele *b* și *v* au mai scrisú *Adamantius* și *Martyrius*, tatălú și fiulú. Mai multú alții au scrisú în decursulú acestei períodei felurite opúri, mai multú însă escerpte din scriitorii cei vechi; dar din tóte acestea se vede, că sciința a datú tare înderáptú. Din contrá desvóltarea limbii, reprezentată prin autoritățile *Donatus* și *Priscianus*, arétá numai o stagnare. Partea formală a gramaticii, precum s'a formatú ea prin gramaticii seculului ántaiú și alu doilea, s'a cristalisatú. Și din vécule alu patrălea în cóce s'a deosebitú cu totulú de limba viá a poporului, care în diferitele părți ale împărăției romane a apucatú pe deosebite căi de desvóltare. Gramatica de școlá representá până în vécule alu șeptelea limba celorú culti.

Celú mai eruditú omú din vécule alu șeptelea, *Isidorus*, stá deja afará de influința viá, ce a mai esertat'o încă limba cultá asupra lui *Priscianus*.

Perióda V.

Dupá cum s'a arétatú în cele premergétóre, limba cultá, resp. limba scrisá numitá *ortograficá* se deosebia totú mai tare de limba viá, de limba poporului, care se numia *neortograficá*. Fie-mí acuma permisú a trece la *tabla*, în care a in-

*) „*Domino adiuvante*“ cu ajutorulú Domnului; acéstá espresiuine dovedesce, că numitulú scriitorú a fostú creștinú.

fășișatū *Ritschl* schimbarea vocalelorū (*Rhein. Mus. für Phil. XIV. S. 406 Ann.*). După această tablă s'a făcutū următorele schimbări de vocale: *a* în *o*, *u*, *e*, *i*; *o* în *u*, *e*, *i*; *u* în *e*, *i*; *e* în *i*; *i* primitivū n'a suferitū nici o schimbare. *Corssen* a dezvoltatū această tablă.

A) V O C A L E L E.

I. Schimbarca lui *a*. 1. *A—O*.

Vocala *a* a suferitū multe schimbări în limba latină, dintre cari noi vomū considera numai schimbarea lui *a* în *o*, care s'a întemplatū parte în periōda anteliterară și arhaică, parte în timpulū latinei vulgare, când *a* trecea în *o*. În latina vulgară găsimū forme ca *Troianus* pentru *Traianus* (comp. *Schuchardt Vokalismus des Vulgärlateins I. S. 170 ff.*). Numai în verbulū *vacare* și în derivațiunile sale s'a păstratū dezvoltarea *vacare*, precum dovedesce pentru timpulū republicei scrierea *vacatio*=*vacatio* din *lex repetundarum* și din *lex Iulia municipalis* (*C. I. L. 198 LXXVII 206, 93*). Și în timpulū împărăției se păstrară formele *vacare*, *vacuus*, *vacatio*, despre cari nu putemū crede, că suntū îndreptățite. Trupina este *vac* și s'a păstratū mai alesū în adiectivulū *vacuus*: (*viae*) „*patent vacuacque sicut*“ se dice în *lex agraria XXVIII* (*C. I. L. 1200*). Și fiindū-că gramaticii cei vechi, cari aū scrisū despre ortografia și despre însemnarea cuvintelorū, cu totū zelulū lorū, nu și-aū datū ostenela să arēte ambiguitatea cuprinsă în *vacare* și *vacatio*, trebuie să admitemū, că forma *vacare* a fostū tare întrebuițată în timpulū împărățiilor. Regule statorite de gramaticii privitoare la schimbarea lui *o* și *a* în scriere nu se află, decâtū sîngurū una, care încă e mutilată.

II. *A—V*. Schimbarea lui *a* în *u* încă s'a întemplatū pe timpulū împărăției, ca *salsus insulsus*, *camarus* și *camurus* (racū de mare), *camara* și *camera*, apoi *camerus* pentru *camurus*. Formele *camarus* și *camara* (καμάρα) se privescū de corecte, celelalte de false. Totū așa întempinămū *crumna* și *crumna* pentru *acrumna* scrise astfel de *Emilius*.

III. *A—E—I*. De mare însemnătate pentru ortografia în periōda clasică și a decădintei literaturii latine este schimbarea sunetului *a* și *e*. În unele silabe radicale aflară gramaticii unū

e în locul lui *a*, care după înțelesul lor, nu se potrivea cu limba cultă: „*haec anas et enes utrumque femininum est*“: *Caper de verbis dubiis* p. 2247, 23 P. În derivațiunii se ivesce *e* în locul lui *a* alți doilea, ca: *anetinus* și *aneticula*. Esemple de felul acesta se află în latina vulgară. Forma *anas* se ține de corectă, pentru-că se întrebuintează în limba scrisă și are pe partea sa vechia analogiă („*anas a nando*“: *Varro* I. I. V. 78 p. 84 Sp. „*anco quod est tremo, unde et anates dicimus, quod in aqua sint, hoc est in frigore* (Cledonius p. 55, 4 K.). „*anser non ansar* scrie *Probus*, apoi „*passer non passar*“. Forma cu *e* e predominantă în limba scrisă; érá cea cu *a* se află numai în latina vulgară, unde are multe formațiuni pe lângă sine, precum arătă tabelele lui *Schuchardt*.

„*cithara non citera*“ scrie *Probus*. Din aspirațiune se vede, că forma streină *Kithára* era Romanilor bine cunoscută prin scriere.

„*Delmatia non Dalmatia*“: „*Placet ut Delmatiam non Dalmatiam pronuntiemus, quoniam a Delminio maxima civitate tractum nomen existimetur*“ (*Vellius Longus* p. 2287, 28 P). Din verbulu „*placet*“ și dintro mulțime de exemple adunate de *Schultz* în „*orthographicarum quaestionum decas*“ p. 51 se vede, că pronunțiațiunea nu era ficsată și că ambele forme erau în usú.

„*noverca non novarca*“ scrie *Probus* (app. p. 198, 34 K.), din cari se vede, că *a* stetea și înainte a duorú consonante în locú de *e* usitatú în limba cultă. Totú asta s'a întâmplatú și în *parentalia non parantalia* (sêrbătóre de înmormântare) după *Probus* ib. p. 199, 4 K. (*Schuchardt Vokalismus* I. S. 209. 212).

Casurí, unde *a* a trecutú în *e* pe timpulú republicei și alú împêrăției, suntú fórte numeróse, așa aflámú la *Cato recipien pro recipiam, pro dicam et faciam dicem et faciem, lavere, sonere, tonere pro lavare, sonare, tonare etc.* La acésta se póte observa, că aú esistatú dóc felurí de trupine și că prin usulú scrierii s'a păstratú în unele cuvinte vocala *a*, érá în altele *e*. Totú asemenea aflámú de multe-orí atâtú în timpulú republicei câtú și alú împêrăției terminațiunea *a* și *es* la unulú și același cuvântú, ca: *materia* și *materies, planitia* și *planities etc.*

De însemnătate mai mare pentru pronunțiere și pentru modulú de scriere este trecerea lui *a* în *e* în compunerea cuvintelorú, unde limba n'a purcesú nici consecventú, dar nici nu și-a perdutú facultatea de formare, până-ce ea a fostú viá. O re-

gulă, care să cuprindă toate casurile, nu se poate statorî, nice nu se poate constata timpul, când a început și când a încetat aceea schimbare. Avem numai să comparăm formele *contracto*, *contrecto* (pipăesc), *nefastus*, *profestus* (neserbătoresc) spre a arăta nestatornicia limbii în astfelu de formări de sunete. Nu trebuie deci să ne prindă mirare, dacă limba a primit în unele casuri în timpul mai vechiu o schimbare de vocală, era mai târziu s'a întors era la sunetul primitiv. În compunerii întelnim și pe *a* în locu de *e*, s. e. *consacrare* non *consecrare* așa a scris împăratul *Augustus*. *Marius Victorinus* însă ne face atenți, ca să ne ferim de această formă (p. 2457, 38 P): „*sacratum* debet scribi, non *secratum*. *sacratum* autem in compositione consecratum facit per *s* et *e*, non per *s* et *a*. sic et *castus* facit incestum, non *incastum*“. Totu așa s'a scris chiar pe timpul lui *Cicero* și alui *Caesar* *aspergo* și *aspargo*, vrându unii a arăta chiar o deosebire de însemnare a cuvântului; apoi *defatigo*, *depaciscor* (condiționez) și *defetigo*, *depecciscor*. Ba în *defatigare* s'a schimbat *a* în *e* și în verbulu simplu: „*fetigati* an *fatigati*? melius *fetigati*, quod *fetigo* dicitur et *fessi* non *fassi*. Totu asemenea se află șovăituri și în schimbarea lui *a* în *i* în compunerii, ca: *posthabeo*, *perhibeo*; *perfacilis*, *difficilis*. Cu această schimbare nu s'a purcesu după legi hotărîte, ci după-cum i-a venit făcăruia în condeiul său în gură, pentru aceea aflăm forme ca *infactus* și *infectus*, *contractare* și *contrectare*, *attractare* și *attrectare* etc.

IV. **Căderea lui A.** Disparența totală a lui *a* se află la ortografi numai la unu singuru locu notată ca greșelă. *Caper de orthographia* (p. 2240, 28 P) dize: „*coactus* non *coctus* dicendum.“ Disparența vocalei a doa își are analogia sa nu numai în presintele *cogo*, ci și întrun șir de tociri ale altor verbe, ca: *colescat*=*coalescat*, și ale altor vocale, ca: *præst*=*præcest*, *comptionalis*=*coemptionalis* etc. Astfelu de contopiri s'au stabilit în limba obicinuită în număr cu multu mai mare, decâtu în scrierea corectă. (*Corssen Aussprache* II. S. 134 f.).

B) Schimbarea lui O.

I. *Schimbarea simplă: O—V.* În scrierile vechi despre ortografi se găsesc multe probe despre schimbarea lui *o* în *v* (*u*), care schimbare în timpul împărăției se afla încă în graiul viu și se făcuse periculoasă scrierii corecte a școlei. Astfelu

se scria *Hecoba, notrix, Pulixena* pentru *Hecuba, nutrix, Polixena* etc. *Curtius Valerianus* spune, că cei vechi șovăiau între *o* și *u* (pag. 2289, 43 P.): „*praesto nos per o scribimus; antiqui per u scripserunt. sed praesto dicendum est, ut sedulo et optato et sortito, inde et praestolari, non praestulari nec mirum est, veteres u littera pro o usos; nam et o pro u usi sunt; publicum enim, quod nos publicum, et quod nos culpam, illi colpam dixerunt.*“ Totu' astfelu' găsimu': *polchrum pro pulchrum, Hercolem, servos, volgus, voltus, pro Herculem, servus, vulgus, vultus* etc. Apoi' era' *luminem, fontes, frondes, Acherunte* pro *hominem, fontes, frondes, Acheronte* etc. Din exemplele din urmă rezultă, că schimbarea lui *o* în *u* se mai' afla' încă în graiulu' viu' pe timpulū lui *Priscianus*. Vechiulu' *o* era tare desu' întrebuințatu' pe timpulū împărațilorū; numai' cătu' gramaticii' acelu' timpū nu citēză exemplele respective în necsu' naturalū.

„*cloaca et cluaca, non est cloaca, ut putatis, sed cluaca, quasi conluaca*“ (*M. Victorinus* p. 2469, 43 P.); ba și formele *cluaca* și *coucla* se află în monumentele literare. Forma *cloaca* este mai' des întrebuințată în timpulū împărațilorū, deși se deduce dela verbulū *conluere*. După observațiunea lui *Probus* forma *cluac* încă s'a folositū chiar în véculu' antăiū; și se pare, că și formele *cluaca* și *cloraca* au esistatū (*Ritschl* P. L. M. t. LXXVI c.).

„*puella non poella*“ (non *polla* corr. recentiore manu. non *poella* *Bobiensis*). Cumcă *puer* a avutū la începutū unū *o* în trupină, se vede din următoarele: „*a puero composita Publijor* (*Publii puer*), *Publijoris; Marcipor, Marciporis* (sic *Probus*: „*ita enim antiqui pro Publii puer et Marci puer dicebant*), *quae o non produciunt in obliquis casibus: unus constitit in agro Lucano maris loci, nomine Publijor*“ (*Sallustius* în *III* *historiarum* hoc protulit).“

„*pollenta non pullenta dicendum est.*“ sic *Caper* de orthographia p. 2246, 26 P. Schimbarea vocalei în cuvântulu' *polenta* s'a aflatū în graiulu' viu', în gura poporulu' (comp. *Charisius* p. 96, 13 K.): „*polenta dici debet per o; cuius rei Verrius Placcus rationem hanc reddidit, quod ad usus hominum poliatur.*“

„*adulescens nomen est; adolescens est participium*“ (*Caper* de orthographia p. 2243, 44 P.). Deosebirea între numele „*adulescens, adulescentia*“ și între verbulū „*adulesco*“ a

fostă observată consecventă de scriitorul lui *Fronto*. Vocala *u* se află în manuscriptul tectului lui *Plautus* și în amândouă substantivele formate dela „*adolesco*“, tocmai așa de desă ca în cuvântul „*epistula*“. Cumcă forma „*epistula*“ este după manuscriptele și inscripțiunile din timpul celă bună *unica signat*, a documentată *Fleckeisen (Fünfzig Art. S. 17 comp. Corssen Aussprache I. S. 225)*.

„*tolerabilis non tulerabilis*“. În periôda arhaică și în latinitatea de mai târziuă au șovăitū ômenii între *toli* și *tuli* (*Schuchardt Vokalismus II. S. 155*). În manuscriptul lui *Fronto* se află forma *tuleraret*.

„*columna non colomna*“. Cum-că forma *colonna* este vechiă, se vede dintro inscripțiune din Monteleone (*Fabretti inscrip. p. 453 n. 68*). Êră forma *columna* a fostă usitată și înainte de timpul împărașilor în limba scrisă.

„*torpedo non turpido*“. Regula acêta alui *Caper* a schimbat'o *Schuchardt* în *torpedo* dela *turpis*, după analogia lui *ducedo*, care schimbare n'a fostă adoptată de filologiă mai însemnată.

„*formosus non formansus*“. Trecerea lui *o* în *u* încă este vechiă, ca și forma *Acherus*. În latinitatea plebeică s'a susținutū *u* atâtū înaintea lui *n*, câtū și după căderea lui *n* de dinaintea lui *s* (*Schuchardt Vokalismus II. S. 106, 118*). Totū așa s'a stabilitū în limba obișnuită *u* înaintea lui *nt*. În categoria acêta nu cade cuvântul *promunturium*, fiindū-că nu este formată de la *mons*, precum documenteză acêta forte corectū *Fleckeisen (Fünfzig Art. el S. 25)*.

„*robur virtutis*“ (puterea, tăria virtușii) și „*robor arboris*“ (tăria arborelui; comp. *Agroecius de orthographia p. 2269, 23 P.*). Șovăirea între *o* și *u* în nominativū și în casurile nedependente a îngrozitū pe *Quintilianus*, după cum se vede din cele următore: „*ego tamen non alio magis angor, quam quod obliquis casibus ducti etiam primas sibi positiones non invenire, sed mutare permittunt: ut cum ebur et robur, ita dicta ac scripta summis auctoribus, in o litteram secundae syllabae transferunt, quia sit roboris et eboris, sulfur autem et guttur u litteram in genetivo servant: ideoque iecur etiam et femur controversiam fecerunt. quod non minus est licentiosum, quam si sulfuri et gutturi subicerent in genetivo litteram o medium, quia esset eboris et roboris; sicut Antonius Gniphio, qui robur quidem et ebur atque etiam mar-*

mar fatetur esse, verum fieri vult ex his robura, ebura, marmura etc.“ *Quintilianus* scria și pronunța *ebur, robur* în înțelegere cu cei mai însemnați autori ai timpului său; și ăsta a fost și modul de scriere din timpul împăraților.

„*formica non furmica*“ și „*turma non torna*“ (comp. *Probi* app. p. 197, 27, 198, 4. 28 K.). Ambele forme respinse se află în limba vulgară, care oferă multe exemple despre trecerea lui *o* înaintea lui *rn* în *u* (*Schuchardt Vokalismus* II. S. 121 f.).

„*robigo non rubigo*“ și „*cotuber non colober*“ (*Probi* app. p. 199, 2. 5. K.). În *colober* vocala *o* din silaba penultimă se ține de limba vulgară și are acolo multe analogii (*Schuchardt Vokalismus* II. S. 149 ff.). În cuvântul *robigo* din contră vocala *o* se ține de limba scrisă din timpul republicei și al împărăției, în care timp aflăm deitarea *Robigo* său *Robigus* (la care se rugau pentru delăturarea ruginii său tăciunelui dela grâu și alte bucate). *Robigalia dicta ab Robigo*. — Un număr foarte mare de feluri acesta s'ar putea cita, dacă ar permite spațiul.

II. VO—VV. Timpul, când s'a perdut ultima rămășiță a caracteristicului *o* din nominativul singular al cuvintelor de declinațiunea II-a, este hotărît de *Quintilianus* (I. 7. § 26): „*nostri praeceptores servum cervumque u et o litteris scripserunt, quia subiecta sibi vocalis in unum sonum coalescere et confundi nequiret; nunc u gemina scribuntur*“. — Timpul, în care s'a întâmplat schimbarea lui *uo* în *uu*, se poate fișa cu siguranță (724—824 d. z. R.) adecă cam dela începutul domniei lui *Augustus* până la *Vespasianus*; căci cele dintâi urme despre duplicarea lui *u* cad în timpul de dinaintea și de după domnia lui *Nero*, în totu casul înainte de mórtea lui *Traianus*. Din mai multe observări ale autorilor, mai ales ale lui *Quintilianus* se vede, că în limba cultă nu suna un dublu *u*, ci în locul al doilea se auzea un ton șovăitor între *u* și *o*, care era mai aproape de *u* decât de *o*. Trecerea lui *o* în *u* se esplică numai din ușurarea și din fineța combinațiunii de *uo*, care a rezultat din desvoltarea pronunțațiunii, ceea-ce se vede și din *u* dublu în cuvintele: *ingenuus, perpetuus, strenuus*, etc., unde vocala curata se ivesce dublă. Ba, ce e mai mult s'a înmuiat consonanta și a formatu cu *o*, care înclina spre *u*, un sunet miest, care s'a însemnat prin simplu *e*, de cumva corăspunde

modulă de scriere din inscripțiunii *acditus, ingenus, vius, dius* graiului viū. Contragerea vocalei duple *uu* întrunū simplu *u*, seū disparența unui sunetū arēta, că natura consonantică alui *u* s'a perdutū, că înmuiarea lui a făcutū încă de timpuriū posibilă străformarea lui *o* și că prin urmare s'a ivitū asimilațiunea unei vocale. Cam prin véculū alū șéselea d. z. R. s'a eliminatū sunetulū *v* dintre dōe vocale, ca: *flaos, nocnbris, iventus etc.* (*Ritschl Rhein. Mus. f. Phil. XVI. 610*). Totū cam așa a mersū cu scrierea până pe la mijloculū vécului ântâiū d. Chr. și asimilațiunea a câștigatū totū mai multū terenū, până ce ortografia de școlă a cedatū graiului viū și s'a introdusū geminațiunea lui *u* (seū *v* vocalicū) pentru *uo*.

Numele „*Mars*“ a trecutū, după cum spune *Mommsen* prin următorele forme: „din *Mauurs*, care e cea mai vechiă formă, se desvōltă *Mars, Mavors, mors*; trecerea lui *a* în *o* (ca *Paula, Pola etc.*) se ivesce în forma duple *Mar—Mor* (comp. *Mamurius* cu *u* din silaba antepenultimă lungū și scurtū) pe lângă *Mar—Mar* și *Ma—Mers*.

Cu scrierea latină a mersū, cam cum merge cu cea română chiar în timpulū nostru. Literațiū, resp. gramaticii se siliatū să scrie adecvatū graiului viū, care încă nu era totū unū felū nu—numai în privința locului, ci chiar și a indiviđilorū. Pentru-aceea nu s'a pututū ajunge nici când la o deplină claritate; căci chiar pe timpulū împărăției, după adoptarea scrierii cu *uu* în școlă se siliatū scriitoriū nedoctrinariū, să ecvivalenze semnele grafice cu sunetele și șovăiatū între trei moduri de scriere, precum: *flavus, flaus, flavos, civus, vius, civos etc.* Ambele părți constitutive ale sunetului micstū sunatū bine, una mai multū consonanticū, cealaltă mai multū vocalicū. Despre acēsta ne dă o dovadă *Cicero*, scriindū duple *ii* în *aiio, Maiiu* (*Quintilianus I. 4, § 11*). Totū asemenea încercări s'aū făcutū și pe la sfērșitulū republicei spre a înfățișa sunetulū micstū *u*, care s'a născutū din *vo*. Așa cetimū pe lângă multe altele într-o *consecrațiune* triumfală din anulū 474 de VLSINIENSIBVS ET VVLCIENTIB (C. I. L. I. p. 457).

Combi-națiunea sunetelorū *v* (vocalicū) și *o* a pututū să percurgă unū procesū de desvōltare duple: seū că sunetulū micstū descrisū mai nainte, în prevalența de natură vocalică s'a născutū prin apropiatiune, seū că *v* și-a căpētātū valōrea

sa consonantică și *o* s'a schimbată indirectă. Sunetul micștă se ține de limba viă, de limba poporului; dar nu s'a mărginită numai la acăsta, ci a căștigată terenă și în limba cultă.

Desvoltarea istorică a combinațiunii de sunete *vo* arătată aci mai nainte nu numai că adevăresece prețioșă mărturisire alui *Quintilianus*, ci ne esplică și mărturisirile celorlalți gramaticii. Dela gramaticii învățămă ună lucru, ce nu l'amă puté afla din inscripțiunii, adecă de când s'a primită în teoria școléi modulă celă noă de scriere cu *ve*. Celă mai însemnată gramatică ală seculului întâiă d. Cr., *Probus*, susține încă scrierea cu *vos* pe lângă cea noă *vus* (*catholica* p. 19, 13 K.): „*vos vel vus secundae sunt declinationis, i faciunt genetivo, hic cervos vel cervus huius cervi, nervos vel nervus huius nervi et siqua talia.*“ Din cele premerse aici se vede, că terminațiunea *os* pentru *us* la declinațiunea a doă era întrebuintată forțe desă de gramaticii timpului lui *Probus*. Din usulă formeloră *avis* și *aus*, *ovum* și *oum*, și din întrebarea pentru-ce trebuie să se scrie *mortuus*, *perpetuus* cu *u* duplu, vedemă, că formele cu *u* simplu erau încă în usă, deși numai în limba poporului.

Teoria primită odată s'a susținută în școlă dela sfârșitul vécului întâiă; căci gramaticii timpului lui *Hadrianus* privescă scrierea cu *uo* ca ne-mai usitată. *Velius Longus* dice (p. 2222, 28 P.): „*plerisque superiorum in primitivis et adoptivis ista nomina per u et o scripta sunt, scilicet quia sciebant, vocales inter se ita confundi non posse, ut unam syllabam faciant.**) *apparetque eos hoc genus nominum aliter scripsisse, aliter enuntiasse. nam cum per o scriberent, per u tamen enuntiabant; sed ratio praesumpta illos deceptit: ante enim respicere debebant, an haec duae vocales essent etc.*“

Velius Longus a recunoscută, că în *u* este ună digama; și de aceea aă aflată gramaticii seculului ală doilea de necesară a scrie cu duplu *u*, unulă consonantică cu valórea unui digama și unulă vocalică. Astfelă citéză *Gellius* pe ună gramatică, care observă espresă (XIV. 5): „*divus et rivus et clicus et similia nomina us syllaba terminantur, sed ea, quae per duo u scribenda*

*) „*ut unam syllabam non faciant*“ se află în textulă, ce s'a păstrată. Asta ară însemna: *vocalele nu se potă uni, fără a forma o singură silabă*. Dară *vos* încă forméză o silabă, și n'ară fi, nici ună contrastă, dacă și *uus* ară trebui să formeze o singură silabă.

est, propter cuius syllabae sonum declarandum reperta erat nova littera quae *digama* appellabatur.“ —

Q. Terentius Scaurus confirmă cele ise de *Velius*. El ū scie trei mijloce de a conserva ortografia; alū treilea din acestea este *proportio* (p. 2251, 21 P.): „proportione, ut cum dicimus *equum et servum* et similia debere scribi, quia antiqui per *vo* scripserint; quoniam scierunt vocalem non posse geminari, credebantque et hanc litteram geminatam utroque loco in sua potestate servari, ignorantes, eam praepositam vocali consonantis vice fingi et poni pro ea littera quae sit *F*. deinde quod omnia nomina femina nominativo singulari *a* finita, quotiens in masculinum transeant, servatis praecedentibus litteris novissimam *a* in *u* vertant et adsumpta *s* contrarium sexum significant, ut *iusta iustus, casta castus, pia pius*; ita *equa* et *serva* praecedentibus litteris servatis et *u* pro *a* substituto *equus* et *servus* et *equum* et *servum* per *vus*, non per *o* efficere; excepto uno *avia avos*; unde apparet *avom* debuisse dici.“ Cu tŕte acesteia face *Velius* o abatere dela principiulū sŕu, admitŕndū forma *avos* de indreptătită, fără a arŕta espresū, cătū era de usitată acŕstă formă. — Mai consecventū a fostū *Charisius*, care ice, că trebue a se serie cu doi *u*, pentru-că pe de-oparte sună aūa,  ră pe de alta se delătură ambiguităile casurilorū, ū unū *u* se iea de o consonantă, când se pune înaintea unei vocale, ca: *assiduus, exiguus, tribuunt, statuunt* ū altele asemenea, ca în *anguis, extinguit, lingua, pelvis* etc.

La trecerea vocalelorū *vo*  n *vv* se g ndescū  menii la substantivele de declinatiunea a dŕa ū la silabele, cari coninū unū *vo*; schimbarea sunetului se pŕte urmări ū în persŕna a treia a pluralului din presintele indicativū, ca: *vicinont vicont*; apoi *sequor, loquor* ū altele.

III. O—E. Mai cunoscută este trecerea lui *o*  n *e* după *v* (consonanticū), care trecere s'a  nt mplatū chiar în v culū alū ūeselea d. z. R. ū în casulū acesta este *Quintilianus*, care ne face posibilă acŕstă determinare cronologică: „quid dicam *vortices* et *vorsus* ceteraque ad eundem modum, quae primus *Scipio Africanus* in *e* litteram secundam vertisse dicitur?“ —  ntraceea formele *advorsus, controvorsia, voster* ū altele asemenea s'aū susinutū n totū timpulū republicii. Ba chiar în timpulū  mp răiei se află forma de nume *Voturia, Voturius*, pe lângă cea desū  ntrebuinată *Veturia, Veturius*, deū *vo* a trebuitū să cedeze combina-

țiunii *ue*. Pe la mijlocul vécului întâi d. Cr. se usita încă forma *vortex*. Și *Probus* trebuie să fi aflatu ambele sunete, căci celu puțin nu condamnă pe nici unul din ele. *Annaeus Cornutus* privesce trecerea lui *o* în *e* ca unu ce isprăvită, scriindă: „*vostra olim ita per o, hodie per e, ut advorsum, adversum, votare relare, vortex vertex, convollere convellere, amploctere amplectere etc.*“

Din cele ȃise aici de *Cornutus* nu trebuie să conchidemă, că *o* a dispărută cu totul în véculu întâi d. Chr.; ci din contră că elu s'a mai usitată încă și că gramaticii, precum și *Plinius* se nisuiaă a deduce deosebiri artificiale în privința însemnării din eventuala deosebire de formă. Astfelu scrise *Flavius Caper de orthographia* (p. 2243, 3 P.): „*vortex fluminis est; vertex capitis*“; totu acestă valóre *o* are și a dóa regulă (p. 2242, 17 P.): „*vorsus paginae dicitur; versus participium a verbo vector.*“

În véculu alu patrălea combinațiunea *uo* s'a mai susținută numai în limba poporulu, după-cum se vede din multele probe culese de eminentul filologu *Schuchardt* (*Vokalismus II.* 215 ff.): „*voster, vortit et similia per e non per o scribere debemus.*“ *Priscianus* scria totu *ve*; dar ne oferă unu esemplu, că chiar în timpul celu mai bunu șovăiaă scriitorii între *volimus* și *velimus*.

Dintre singuraticile casuri, unde *o* a trecută în *e*, merită deosebită atențiune casurile dependente ale neutrelorū în *us*: *Velius Lonyus* ȃice (p. 2233, 17 P.): „*nec non et ibi ὀρθοέπεια ὀρθογραφία coniuncta est, ubi quaeritur facnoris an facneris dicant; quoniam nomen inde tractum dicimus facneratorem. item facineris, non facinoris, quoniam facinerosum vocamus.*“ Formele duple coreșpundătoare dela *pignus* încă aū datu ansă la distincțiunii subtile; așa ȃice *Agroccius de orthographia* p. 2269, 18 P.): „*pignera rerum sunt, pignora filiorum et affectionum.*“ Întradevărū aū și șovăitū scriitorii între aceste dóe forme; din contră aflămū într-o inscripțiune dela *Sulmo* (I. R. N. 5452): „*maritus una cum pigneribus suis de ea natis,*“ prin care regula lui *Agroccius* este rēsturnată cu desevēșire. Pentru aceea aflămū noi observațiunea lui *Placidus*: „*pignora filiorum sunt vel affectuum inter se. pignera quae creditoribus dantur. sed utraque confundit auctoritas lectionis*“ de mai resonabilă. Mai resonabilū însă este, dacă nu tragemū deosebirea de pēră, ci admitemă amēndóș

formele de îndreptăţite. Eşemple de felul acesta sânt nenumărată de multe.

„*iecur non iocur*“ *Probi* app. p. 198, 10 K. Din amenită scriere alui *Probus*, vedem că şi forma *iocur* s'a întrebuiţat, dar că *iecur* trecea de corect. În casurile oblice însă se întrebuiţau regulat formele *iecoris* şi *iocinoris* şi chiar *iecineris*.

Limba latină, resp. scrierea limbei latine a purcesă la formarea adverbelor întrun mod foarte arbitrar, păstrându în unele casuri vechia terminaţiune *o*, ca *raro*, *vero*, *multo*, *paulo* etc., ăra întrun număr foarte însemnat de casuri întrebuiţându *e*. A le înşira este tréba unui lexicograf.

IV. *O—I*. Despre schimbarea dintre *o* şi *i*, care schimbare nu ăra introdusă peste tot în scriere, precum se vede din *app. Probi*, avem două eşemple:

„*tonitru non tonotru*“ app. p. 198, 32 K.

„*orilegium non orologium*“ ib. p. 199, 11. *sic!* *horologium non orologium* con. ed. Vindob.

BCU Cluj (C) Schimbarea lui V. Vary Cluj

Vocala *v* a petrecut două schimbări, prefăcându-se odată în *e* şi altădată în *i*. Cu toate acestea sânt o mulţime de casuri, unde ómenii şovăiaă între *e* şi *i*.

I. *V—E*. Celu mai cunoscută casă, unde *e* schimbă cu *u*, este străformarea part. fut. pas. dela verbele de conjug. a III. şi IV. Este invederat, că *u* este mai vechi, dar că schimbarea s'a întemplată atât de timpuriu, încătă chiar şi în cele mai vechi monumente aflăm pe *e* în locu de *i*. Aşa cetim s. e. în *senatus consultum de Bacchanalibus* (C. I. L. 196. 3=Ritschl P. L. M. t. XVIII) *exdeicendum* din a. 568 d. z. R., din contră în *lex repetundarum* din a. 631 seă 632 (Ritschl P. L. M. t. XXIII) *deicundo*. Acetă nestatorniciă a durat în totu timpul republicei şi alu împărăţiei, încătă din monumentele literare de pe atunci nu putem afla o cinosură pentru ortografiă. Ca eşemplu vom compara aici modurile de scriere ale unuia din cele mai obicnuite participii:

<i>faciendus</i>	<i>faciendus</i>
<i>faciundai</i>	<i>faciendam</i>
<i>faciundum</i>	<i>faciendum</i>
<i>faciunda</i>	<i>faciendos</i> .

În verbulă acesta a stată în liberă voe fiecărui să-și alegă forma. În timpul republicei se afla și *capiundus, emundus, gerundus, legundus, scribundus* și alte participii, cari sunt înșirate în C. I. L. I. p. 609. Numai câtă unde premerge terminațiunii participiale ună *u*, s'a evitată duplicațiunea acestuia totdeuna. În totă casulă este terminațiunea part. fut. pas.-*endus* mai obișnuită, chiar și în timpul arhaică, ceea ce vedemă la *Marius Victorinus*, care dicteză: „*agendum, cedendum, capiendum, faciendum per e potius quam per u.*“ Cu tôte acestea *Victorinus* a lăsată lucru nedecisă. Trecerea lui *u* în *e* n'a fostă periculă pentru ortografia școlăi. *Flavius Caper* însă condamnă diminutivulă formată în modă arbitrară dela substantivulă *mas*, în care obvine *e* în locă de *u* (*de orthographia* p. 2241, 27 P.): *mas erit in positione, in diminutione masculus, non, ut quidam, masculus.*

II. *V—I*. Fôrte dese suntă casurile, unde vocala *u* schimbă cu *i* și unde gramaticii cei vechi nu-și puteau ajuta. Esistă adecă ună sunetă intermediară între *u* și între *i*, a cărei claritate nu s'a putută ajunge nici chiar în timpulă împărației. *Quintilianus* celă puțină nu scia defini acurată acestă sunetă, căci elă dăce numai, că nu este nici *u* nici *i*: „*medius est quidam u et i litterae sonus; non enim sic optimum dicimus, ut aut optimum aut optimum.*“ Mai desă obvine acestă sunetă intermediară în formele, resp. terminațiunile superlativului, în cari nici-odată nu s'a lămurită. Prin urmare nu trebuie să ne prindă mirare, că formele ca *optimus, maximus* etc. atribuite timpulă republicei, obvină și în totă timpulă împărației. Astfelă cetimă în *lex Valpensa legitimis* (XXI) *optime* (XXVIII), *protimo* (XXVII), *optime* din timpulă lui *Domitianus*, din timpulă lui *Traianus optimus* I. R. N. 5770, după secululă întâiă după Ch. și multe altele, cari nu le mai putemă înșira aici. Căci pentru noi nu este de interesă a tracta șovăiturile din pronunțare și din scriere de pe timpulă împărațiilor, ci numai de-a constata modulă de scriere predominantă în școlă. Și în această privință este *Quintilianus* acela, care ne comunică doctrina normativă a timpulă său, când dăce: „*optimus, maximus, ut mediam i litteram, quae ceteribus u fuerat, acciperent, C. primum Caesaris inscriptione traditur factum.*“ Cu această consună esplucațiunea lui *Cornutus*, dela care amă aflată isvorulă, după care *Iulius Caesar* a introdusă forma mai noă

de superlativă (p. 2284, 15 P.): „*maximus an maximus, et si quae similia sunt, scribi debeant, quaesitum est. Terentius Varro tradidit, Caesarem per i eiusmodi verba solitum esse enuntiare et scribere: inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam. sed ego in antiquiorum multo libris, quam Gaius Caesar est, per u pleraque scripta inuenio optimum, intimus, pulcherrimus, lubido, dicendum, faciendum, maxumae, monumentum, contumelia, minumae. melius tamen est ad enuntians et ad scribendum i litteram pro u ponere, in quod iam consuetudo inclinavit.*“ Din acestă citată se vede clară, că *Caesar* recunoşce, că în graiulă viă, ba chiar şi în scriere numitele forme de superlativă se scriau la începută cu vocala *u*, ér nu cu *i*. Dar fiindă-că cam de pe timpulă lui *Sulla* încóce usulă formeloră cu *i* era aşă de lăfită încată nu se mai puté delătura, elă s'a supusă lui şi l'a adoptată cu cea mai mare consecvență, după cum se vede din *lex Iulia municipalis* (vers. 148). După *Iulius Caesar* urméză fiulă sêu adoptivă *Octavianus Augustus*, precum se vede din *monumentum Ancyranum* (II. 23, IV. 4). Érá gramaticiloră timpulă aceluia nu le-a mai rémasă alta, decâtă să se supună şi ei, usulă generală. Ce e dreptă s'aă mai aflată şi gramaticii cerbicoşi, cari ţineaă morţişă la formele de superlativă cu *u*; căci *Velius Longus* este silită să apere terminaţiunile, cu *i* ale superlativulă, când dice: „erravere autem grammatici, qui putaverunt, superlativa per u enuntians. ut enim concedamus illis in *optimo*, in *maximo*, in *pulcherrimo*, in *iustissimo*, quid facient in his nominibus in quibus aequae manet eadem quaestio, superlative subbata, manubiae an manibiae; lubido an lubido? nos vero postquam exilitas sermonis delectare coepit, usque i littera castigamus illam pinguitudinem; non tamen, ut plene i litteram enuntians, et contendam, quosdam alia nomina per u scribere, qui antiquorum voluntates sequuntur: ne tamen sic enuntient, quomodo scribant.“ Aceste cuvinte ale lui *Velius Longus* ne oferă o cheiă pentru esplicarea şi apreţiarea unoră nisuinţe arhaistice. Elă însă susţine, că nu era decâtă o predilecţiune grafică, căreia avemă noi să-i mulţămimă reprimirea de forme vechi, lăpédate odată, ca *salvos, quom, avom, odos* (pentru *odor*) ei pentru *i*. Limba viă n'a fostă influinţată prin acéstă, ci a mersă pe drumulă apucată fără să se intereseze de gramatică archeofilă, ceea-ce a fostă spre mare bine pentru limba latină în genere.

Chiar și *Terentius Scaurus* se silește a apăsă modulă îndatinată de scriere prin analogiă, numai cătă elă, în locă să caute argumente puternice, se dimite la ună felă de sarcastisare, formândă dela *magnus* ună superlativă regulată, adecă *magnissimus*, pentru ca să combată pe contrariă lui *i* din terminațiunea superlativului. Totă cam așa mai proceseră și alți gramatici, din care causă, în locă să aducă lumină în chestiunile ortografice, le încurcară și mai tare.

Din scrierile din timpulă de după mórtea lui *Caesar* se vede destulă de lămurită, cum-că suficsulă de superlativă mai noă predomnită terenulă în limba scrisă seă cultă atătă în școlă, cătă și afară de școlă. Prin urmare *Sallustius Crispus*, istorică însemnată din timpulă lui *Caesar* pôte fi privită numai ca ună aderentă încarnată ală formeloră arhaice de superlativă, precum și cu privire la schimbarea lui *o* în *e*, ca: *versus*, *vorsus*, *vortex*, *vertex*, etc. Totă asemenea se mai siliră gramatică din timpulă împărăției, ca să delătore ambiguitatea dintre sunetulă *u* și *i* în dativulă și ablativulă plurală ală decl. IV produsă prin însemnarea cuvinteloră, s. l. e. *artibus* și *artibus* celă din-tăi dela *artus*, *us*, ală doilea dela *ars artis*; *arcibus* (dela *arx*, *cis*) și *arcibus* (dela *arcus*, *us*) etc. Cu tôte acestea formele vechi cu *ubus* s'au păstrată în totă timpulă împărăților și în cuvinte de acelea, unde însemnarea cuvântului n'a pretinsă o deosebire, bună-óră: *porticibus* și *porticibus*, precum se vede în *lex Julia municipalis* (vers. 70, 72).

Chiar din secolulă întâiă d. Chr. și-au îndreptată gramatică atențiunea, la ficsarea formeloră șovăitoare; dar fiindă-că ună voiaă unele, éră alți alte forme, nu s'a putută ajunge la o uniformitate în scriere, scriindă ună dat. și abl. plur. dela *versus*, *fluctus*, ș. a. cu *ubus*, alți cu *ibus*. Teoria acăsta, care coreșpundea mai multă scopului, decătă stării faptice a lucrului, s'a întrodusă de timpuriă în școlă și dascală, resp. gramatică aă încercată să întipărească doctrina loră școlariloră. Astfelă aflămă dela *Caper* (p. 2247, 25 P.). „*de verbis dubiis: arcibus pugnatur, sunt enim ab arca. arces autem arcibus faciunt. artus artibus, artes artibus facit; partus partibus, at partes partibus.*“ Deosebirile dintre aceste forme suntă atătă de bătătore la ochi, încătă era cu neputință, ca să nu se împrezeză temeinică în inimile fragede ale școlariloră.

Cu toate acestea din conglăsuirea gramaticilor celor mai însemnați ai timpului împăraților nu trebuie să conchidem, că pe acel timp *u* a fost eschis din toate cuvintele, în cari nu era de lipsă pentru delăturarea unei ambiguități, și înlocuit prin *i*; căci după mărturisirea lui *Consentius* (p. 2037, 42 P.), aflăm următoarele: „*in hac autem regula plerique se antiquitatem sequi destinantes u litteram retinent, ut fluctibus potius quam fluctibus dicant. sed consuetudo improbat, neque in aliis nominibus, quam ubi est ambiguitas discernenda, retinetur, ut ab hoc artu artibus retenta u offeramus, ne artes potius quam artus dixisse videamur.*“ Cel mai însemnat reprezentant al teoriei acesteia care a rupt'o cu archaefiliu, a fost *Velius Longus*, care dice (p. 2229, 22 P.): „*non nulli etiam varie, modo per u, modo per i scripserunt artibus, ut, cum iuxta significationem artus essent, ut arcus et partus, u littera in dativo servaretur, si vero essent artes, ut arces et partes, tunc idem illi casus per i litteram scriberentur, mihi videtur nimis rusticana enuntiatio futura, si per u extulerimus, ita tamen existimo enuntiandum, ut nec nimis i littera exilis sit, nec u litteram scripseris enuntiationis sono cum nimis pleno.* etc.“ Din aceste espuneri ale lui *Longus*, vedem că sunetul *u* nici chiar în excepțiunii nu era consecvent întrebuințat, ci că înclina totu mai tare spre *i*. Și prin urmăre putem constata, că din mijlocul vécului întâiu d. Chr. gramaticii au propus în școlă, că cuvintele de decl. IV formeză dat. și abl. plur. cu *ibus* pe lângă următoarele excepțiuni: *arcibus, artibus, partibus, specibus, tributibus, veribus, vitibus*, [și *vitibus*] (după *Caper, Diomedes, Curtius, Servius*, ș. a.) Vedem deci din cele premerse, că vocile contrare formelor mai nôe și mai usitate au rămas fără de efect. Însă nu totu așa de ușor se pôte stabili teoria sunetului intermediar între *u* și *i* în silabele trupinale. Mai nainte de toate sunt câte-va cuvinte, cari admit când *u*, când *i* în aceeași silabă: „*lacrumae an lacrimae*“ întrebă *Cornutus* (după escerptele lui *Cassiodorus* p. 2284, 14 P.). Unii gramaticii au cercat să înfățișeze sunetul intermediar dintre *u* și *i* prin litera *y*, adăugându după *c* și pe *h*, așa *lachrymae* etc. Totu așa au scris unii *libens* pro *libens*, *possimus* pro *possimus*.

În cuvântul *contumelia* vocala trupinei înclină spre *i*, precum vedem din o mărturisire alui *V. Longus*: „*in contumaci melius puto i servari; venit enim a contemnendo, tamenti Nisus et*

contumaci per u putat posse dici a timore.” Acestă gramatică se decide pentru *i* în *alimenta*, dîcîndu: *alimenta quoque per i elegantius scribemus, quam alimenta per u.*

Manubiac și *manibiae* le pune alătura *V. Longus* și se decide pentru forma mai năă, care s'a întrebuițatū chiar și în timpulū lui *Augustus*, precum se vede din numeroșele înscripțiuni publice.

Messala, *Brutus* și *Agrippa* aū scrisū *simus* pro *sumus* de asemenea aū scrisū unii, după cum spune *V. Longus*, *mancupium* pro *mancipium*, *manicas*, *maniculum*, etc. De însemnatū este, că multū citatulū gramaticū *V. Longus*, care în multe locuri este resolutū și a rupt'o cu archaismulū, în unele locuri este nedecisū, parte din cauza ortopieii, parte din a tradițiunii, precum vedemū din următorele: *aurifex melius per i sonat, quam per u, ut aucupare et aucupium mihi rursus melius videtur sonare per u, quam per i, et idem tamen aucipis malo, quam aucupis; quia scio, sermonem et decori servire et aurium voluptati, unde fit, ut saepe aliud scribamus, aliud emittimus.*“

Mai departe se decide *Longus* în contra formei *haruspex*, care era întrebuițatā pe timpulū împărațilorū (p. 2233, 31. P.): „*item arispex ab aruiga, quae esset hostia non aruspex.*“ Vedemū deci din acestā mărturisire, că forma cu *i* era usitatā în secululū alū doilea după *Christosū*, în vreme ce din timpulū republicei ni s'aū transmisū formele *arrespex* și *harispex*. Afară de cuvintele menționate până aci mai adaugemū câteva, în cari obvine când *u*, când *i*, în silaba trupinei:

„*bitumen non butumen* (Probi app. p. 199, 7 K.).

„*coruscus non scoriscus*“ (ib. p. 198, 32).

„*numquit non nimquit*“ (sic ib. p. 199, 14).

„*umbilicus non imbilicus*“ (și ombilicus) [ib. 198, 4].

„*dipluma non diploma aut diplomum*“ (Caper „de verbis dubiis“ p. 2248, 22).

Analogia cuvintelorū din app. lui *Probus* scōse până aci, ne arētă, că formele condamnate peste totū nu erau cuprinse în limba scrisă. Esplicarea pentru cele dintăi patru cuvinte de susū se pōte deduce din formațiuni similare în latina vulgară (plebeică), cari formațiuni se potū afla în colecțiunea lui *Schuchardt* II. S. 218 ff. La formațiunea *diploma* a influinatū de

bună sémă asemnarea latinescului *duplus*, precum bine observă *Schuchardt* (*Vokalismus* II. S. 226).

Unii gramatici nu s'a u multămită numai cu aceea, ca să se decidă pentru *u* său pentru *i* în cuvintele, în cari se audia un sunet intermediar între *u* și între *i*, ci au căutat să înfățișeze numitul sunet printrun semn deosebit. Semnul acela a avut cam următoarea formă *Y*, fiindu-că sunetul latinesc intermediar dintre *u* și *i* se audia cam ca un *ypsilon* grecesc. Dar nici acest mod de scriere n'a fost de ajuns, căci, de orece pe timpul de dinaintea lui *Augustus* predomină gustul grecesc, ómenii începură a scrie o mulțime de cuvinte grecesci, mai ales nume proprii, cu ortografia grecescă cu *aspirate* și cu *ypsilon*. Pentru aceea *y* își avea întrebuințarea proprie în formele limbistice proprii și prin urmare numai putea servi ca semn pentru sunetul intermediar în cuvinte curate latinesci.

Dintrun citat de *V. Longus*, care citat fiindu pré-lung, nu-lu putem reproduce aici întreg, se vede ca *i* în multe cuvinte, precum: *vir*, *virtus* a sunat aproape ca *u*. Din timpul arhaic însă nu ni s'a păstrat nici o formă, că: *uur*, *vurtus* etc. De aicea totuși conchidem, că chiar în timpul cel mai vechiu n'a sunat *u* curat în numitele forme, fiindu-că la început *uu* nu se puteau suferi unul lângă altul.

Întrebuințarea lui (*y*) *ypsilon* grecesc pentru înfățișarea unui sunet caracteristic al limbei latine a aflat tocmai așa de puțină grație în ochii ludimagistrilor ca și nóa invențiune a împăratului *Claudius*. Gramaticii se revoltară formal în contra amestecării scrierii. Cei mai mari contrari ai introducerii lui *ypsilon* au fost *Probus* și mai târziu *Caper*: „*crista non crysta, girus non gyrrus, vir non vyr, virgo non vyrgo, virga non vyrga* (Probi app. p. 197, 26, 27 K.). Urmele modului acestuia de scriere în inscripțiuni și manuscripte le-a adunat *Schuchardt* II. S. 221 ff. Acest mod de scriere n'a fost tare lăpătit, și de aceea nu s'a putut susține, după cum vedem dintr-o observațiune alui *M. Victorinus* (p. 2465, 32 P.): „*sunt qui inter u quoque et i litteras supputant deesse nobis voces, sed pinguius quam i, exilius quam u. sed (pace eorum dixerim) non vident y litteram desiderari; sic enim gylam, myserum, syllabam, proximum* (dar și *proximum*) *dicebant antiqui. sed nunc consuetudo pacorum*

hominum ita loquentium exauit: ideoque voces istas per i scribite. Bărbații de școlă se mulțămără cu aceea, ca să scrie o literă latină și să o numească *mediă*, pentru ca să arăte natura schimbăcioasă a sunetului. *Donatus* ne spune, că gramaticii înșiși nu erau cu sine în clară în privința nuanțelor sunetului *i*. Cuvintele sale sună în modul următor: „*i quidem, quando post u consonantem loco digama functam Acolici ponitur brevis, sequente d vel m, vel r, vel t, vel x sonum y Graecae videtur habere, ut video vim, virtus, vitium. vix, u autem, quamvis contractum, eundem tamen (hoc est y) sonum habet, inter q et e vel i, vel ae diphthongum positum, ut que, quis, quae, nec non inter g et easdem vocales, cum in una syllaba sic invenitur, ut pingue, sanguis, linguae.*“

D) Adaugerea și căderea lui V.

Bărbații de școlă ai anticității avură multă bătae de cap cu un număr mare de verbe și cu unele substantive derivate de orece era întrebarea, că ore să se adauge, se să se lapede un *u*. *Cornutus* dice după estrasul lui *Cassiodorus* (p. 2284, 34 P.): *exstinguo per u et o: qualem rationem supra reddidimus de litteris, quas dixi oportere in omni declinatione duas vocales habere, talis hic quoque intelligenda est. exstinguo est enim ab ex et stinguo, et ob hoc exstinguunt, licet emuntari non possit.* Unii au voită mai bine să se scrie verbulă *distinguo* fără *u* înaintea lui *o*-finală, cercându chiar a-lă aduce în legătură printro etimologia măestrită cu cuvântulă *tingere*, ca să pótă delătura pe *u*.

Despre verbulă *ungo* tracteză deja *Probus*, care dice scurtă și hotărită (*Catholica* p. 37, 15 K.): „*at arguo arguis argui et unguo unguis unxi: nam unguo non legi.*“ El ū pune întrebarea dacă verbulă merge (se flecteză) după conjugățiunea a două se ū a treia. Întrebarea acăsta se discută pe largă în favorulă conjugățiunii a treia în scrierea „*Instituta artium*“ p. 183, 23—184, 11 K. Aicia însă forma *ungo*, ce ni s'a păstrată, arétă, că gramaticulă a scrisă *unguo*. Forma fără *u* corăspunde însă numai teoriei gramaticiloră, despre carea ne raporteză *V. Longus* (p. 2223, 23 P.): „*animadvertimus tamen, quibusdam partibus orationis u litteram vitiose insertam, ut in eo quod est urgere (et*

ungeve); itaque testis in utroque Vergilius, qui ait (*Aen.* IV, v. 560—561): „*quibusve urgentur poenis*“. Totu la Vergilius mai aflămă verbele *volvo volvi*, *eruo urui*, dar *ungo unxi*, *pingo pinxi*, *fungo finxi*, *unguentum* (*Georg.* III 450). Vedemă deci, că ambele forme erau usitate în scriere

Încă în două cuvinte s'a vîritu *u* după *g*, dară fără să se fi pututu stabili: „*ningit sic efferunt, non ninguit*“. *Caper de verbis dubiis* p. 2249, 17 P. — „*tingere*“ *dicendum est, non „tinguere*“; quomodo *intingo* et *tingis tingit*.“ *Caper de orthogr.* p. 2246, 37.

Lăpădarea lui *u* din cuvântul *actuarium* a fostu folosită spre a se arăta o deosebire de însemnare, după cum mărturisese. *Longus* (p. 2244, 12 P.): „*hinc nascuntur etiam diversarum significationum quaestiones, actarios an actuarios et dicere et scribere debeamus, cum actuarios canes quidem ab actu appellemus, actarios vero scriptores actorum. nec non et cum qui actum agit actuarium vocari voluerunt*“. Din acestu exemplu și dintrunulă alui *Cassiodorus* putemă constata, că ambele forme esistaū și în scriere și în graiulă viu. În cuvântul *promiscuus* s'a păstratū *u*: *promiscua etiam promiscue facit, non promisce; u enim perducit debet sicut assiduus assidue facit*. (*M. Victorinus* p. 2457, 42 P.).

În limba plebeică a cădutu *u* de regulă de dinaintea lui *l*, dacă lui *u* îi premergea o consonantă simplă seū *m*, *n* ușorū cu *v* mutū. Pentru aceea *Probus* ne face atenți, ca să ne păzimū, de astfelū de mutilări; și înșiră mai multe observări, dintre carī unele suntū îndreptate în contra formării diminutivului: „*articulus non articlus, anus non anicla, baculus non baclus, fax non facla, iuvenus non iuvenclus, masculus non masculus etc.*“ (*Probi app.* p. 197—199, 23—34).

E) Gemiatiunea grafică a lui V.

În véculū întâiū d. Cr. aflămă gemiatiunea lui *u* independentū de gemiatiunea grafică a vocalelorū introdusă de *Accius* în periōda arhaică. *Detlefsen*, în *Symbola philologorum Bonnensium* p. 712 ff. ne spune, că în manuscriptele lui *Plinius* celui bătrănū se află modulū acesta de scriere, mai alesū în terminațiunile declinațiunii a patra, precum: *victuus, proventus, pastuus, quer-*

cius, genus, cornius, senatius, partius, visuius, metuius etc. În nominativul plurală obvine cu multă mai rară această terminațiune, ca: *cantius, conceptuus, partuus, tribuius, sitiuis, manuius, cœtiuis*. În acusativul plurală: *ictuius, magistratiuis, partuius, artuius, aspectuius, potuius, conceptuus, nurius, curuius, ragituius* etc.

Terminațiunea acésta cu *uu* a servit pentru *Plinius* numai ca semnă grafică, după cum dovedesce acésta până la evidență *Detlessen* comparându cuvintele *virtuius, saluius*, ș. a., cari încă se afla în manuscriptele lui *Plinius*, în cari cuvinte nu se pôte nici decum cugeta la trei silabe. Afară de acésta mai aflamă noi alte enunțiațiuni de ale gramaticiloră, cari susțină, că *uu* celă puțină în nom., acc. și voc. plur. este ună semnă pură grafică; și că modulă acesta de scriere nu este numai a lui *Plinius*, ci chiar *Probus* afirmă acésta despre mai mulți gramatici. Caci elă, după cum se vede din pasagiulă respectivă ală opului său. „*Instituta artium*“ p. 116, 33 K. Elă a aflată scrierea cu *uu* la numita decl. și în casurile arătate, dară ne-a făcută atenți să n'o imitămă. De altcum modulă acesta de scriere, care era aprópe modă și chiar și în gen. sing. se aplica, n'a avută nici-o înriurintă asupra ortografiei școlei.

F) Schimbarea lui E.

1. *E—I*. Șovăirea între *e* și *i* a produsă o mulțime de regule din partea gramaticiloră. În unele suficse casuale, în cari sunetulă nu este stabilă, n'ău știută să-și ajute ómenii din vechime nici prin regule simple, nici prin regule distinctivă, tocmai ca în diua de astadii cu limba română. Cu tóte acestea trebuie să privimă observațiunile gramaticiloră în contra șovăirii silabeloră trupinale de mai sigure. Întrucătă nu s'ă ivită o etimologiă falsă, gramaticii cei vechi ău stabilită ună șiră lungă de cuvinte, cari eraă usitate în limba scrisă și-ău condamnată acele forme, cari se întrebuintăă în limba poporului. Cea mai bogată colecțiune de notițe de felulă acesta fórte importante pentru ortografiă se află în *Appendix*-ulă lui *Probus* și *Caper*.

1. Trecerea lui E în I în silabele trupinale.

I. s'a ivită în multe casuri înaintea vocaleloră, unde limba scrisă încă ținea la formele vechi cu *E*:

Înainte de **A**: „*brattea non brattia, cavea non cavia, cochlea non coelia, cocleare non coeliarium*“ (Probus app. p. 198, 5, 6. K.)
 Apoi „*lancea non lancia, palcarium non paliarium, solca non solia, tineu non tinia, vinca non vinia.*“ *Vineus per e quidam scribendas tradiderunt, si has significarent, quas in agris viderimus: at contra per i vinitas illas sub quibus latere miles solet. quod discrimen stultissimum est. nam neque aliunde vineae castrenses dictae sunt, quam quod vineis illis agrestibus similes sunt.*“ (Cornutus la Cassiodorus p. 2284, 28. P.).
 Charisius, care a folosită pe Plinius, ne spune că *vinea* însemnează atât *viță*, câtă și mașină de răsboi, numai cătă se distingea prin *e scurtă și lungă*. Dintrună pasagiă alui *I. Scaurus* vedemă, că în acc. plur. se scria pe timpulă lui *Negidius Figullus* și *Gelius* în loc de *es, eis*, precum *facileis, docileis* etc. în locă de *faciles, dociles*.

Înainte de **O** „*fassecolus non fassiolus, lanius non lanco.*“ (Probi app. p. 198, 26 și 197, 29).

Înainte de **V** *alium non aleum, balteus non baltius, brabium non brabeum, calceus non calcius, liliu non lileum, linteum non lintium, ostium non osteum, sobrius non sobreus.*“ (Probi app. p. 197 și 198).

Despre *i* înaintea terminațiunii neutrale *um* dice Charisius (p. 70, 25 k): „*n littera neutra tantum finiuntur, et quidem praeposita u aliquando etiam i novissimae syllabae praefertur, ut pallium, scrinium, dolium, alium, solium. Sic enim dici debent, non, ut alii disertis dicunt, aleum per e et doleum et palleum.*“
 În *alium* se audia de bună sémă ună *i*, ceea-ce se pôte vedé din împrejurarea, că gramaticiiă aă fostă siliți să facă deosebire între *alium* și adiectivulă *alius*. *Balteus* și *balteum* trebue să fi avută în limba scrisă *e* constantă, ceea-ce se vede din încercarea de-a deduce o distingere de genă

Înainte de **I**: „*di non dei; nam et deabus Cicero dixit. igitur deis ratio, diis consuetudo.*“ (Caper de verbis dubiis pag. 2248, 19. P.).

„*deus est, inquam, ut reus, et facit genetivo casu dei, ut rei, nomanitivo igitur plurali hi dei, potius quam dii.*“ (M. Victor. p. 2462, 15. P.).

Din aceste două adeveri de ale gramaticiloră învățămă numai atăta, că în timpulă imperățieiă ômenii nu șciaă, ce să facă, șovăindă între analogiă și între obiceiulă factic. *Varrô* însuși

s'a pronunțat în acestu înțeles, când scrise: „*si analogia est, inquit, cur populus dicit dii Penates, dii Consentes? cum sit ut hic reus ferreus deus, sic hi rei ferrei dei.*“ Afară de acêsta formă monosilabică, privită de cea mai usitată de gramaticii din țilele năstre *di dis*, nici nu a fostu considerată. Inscripțiunile timpului acelaia ne dau atestatú despre cea mai mare nesiguritate a scrierii. Esemplele, ce le aflămú în scriitorii latini despre acêstă materiă, suntú așa de felurite, încátú numai lámurire nu putemú scóte din ele. *Probus* țice în escerptele sale „*de nomine*“ p. 213, 6: „*deis ratione dicitur quam dis. est enim deus ut meus reus et deis facere debet, ut meis reis.*“

Deși era numărú egalú de silabe, totuși aflară gramaticii cei vechi unú scrupulú în contra scrierii *dii diis*; fiindú-că cei mai mulți susțineau, că întró singură silabă nu se póte duplica o vocală. Chiar admițendú gemațiunea grafică a vocalelorú după esemplulú lui *Accius*, totuși nu s'arú puté duplica *i* într'o silabă, mai vėrtos fiindú-că gramaticii nu puteau nega, că acêstă formă se pronunța și monosilabică. Pronunțatiunea monosilabică însă era așa de tare usitată, încátú nu era resonú de a *i* se mai opune; deci a trebuitú să se declare de admisibilă gemațiunea lui *i* întró singură silabă. Fiindú-că însă în timpulú înfloririi și alú stagnării limbii latine, gramaticii (latini) nu se puturá lámuri, resp. *mi* în privință duplicării lui *i* întró silabă, cestiunea a rămasú nedecisă; și de aceea întempinămú în edițiunile clasicilorú latini desú numitulú cuvėntú *deus* scrisú în genetivulú singularu, în nominativulu, vocativulu, dativulu și ablativulu pluralú când cu *ei*, când cu *ii* și cu *i*, așa: *dei, dii, di, deis, diis, dis*; așa că nu ne putemú decide absolutú pentru nici-una din acele trei forme. Etimologicú privită arú fi corectă forma *dei*.

Tocmai acele șovăituri, ca în genetiv. sing. și în nom., vocat., dat. și ablat. pluralú dela *deus*, întempinămú și în formele corėspundėtore ale pronumelú *is*. În vreme ce inscripțiunile republicane șovăiau între *eis, icis, is, ici, ei* (tóte în nomin. plur.), *eis, ceis, icis, is* (dativ. plur.), mai obvinú în timpulú împėrațilorú și formele *iis, iis*, despre cari forme aflămú o mulțime de esemple în așa numitele diplome militare. După mărturisirea lui *Priscianus* și a altora se scriau doi *i* pentru *i* lungú. În compunerii obvine *i* simplu și pentru pluralú, așa *idem* și *iidem* (*Capitulum de orthographia* p. 2244, 27 P.): „*idem pro-*

ducte refertur ad personam masculini generis etiam in plurali numero, ut idem lupus et idem (=idem firesce falsü P.) lupi. idem correpte neutri et ad rem refertur, ut idem scammum et idem rus.“)*

Isvóréle:

1. **W. Brambach** *Die Neugestaltung der lateinischen Orthographie in ihrem Verhältnisse zur Schule, Leipzig bei B. G. Teubner 1868.*

2. **W. Corssen**, *Über Aussprache, Vokalismus und Betonung der lateinischen Sprache, ibidem 1868.*

3. **Dr. I. Vahlen**, *Grundzüge der lateinischen Laut- und Formenlehre nebst einer Einleitung in die römische Epigraphik, Vorlesung im Sommersemester des Schuljahres 1872/3.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj



*) Ne-mai permițându timpul și cadrul unei programe școlare, se va continua materia în anul viitor.

Autorulă.

II.

DATE ȘCOLARE.

1. Personalul didactic.

A) La gimnasiu.

1) **Ipolită Hasievici**, profesoră gimn. ord. def. și directoră, a propusă: Istoria naturală în cl. IV. gimn. cu 3 ore, în cl. V. gimn. cu 2 ore, în cl. VI. gimn. cu 2 ore; Geografia în cl. II. gimn. cu 4 ore; la olaltă 11 ore pe săptămână; anii de funcțiune 23.

2) **Dr. Vasile Glodariu**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Germâna în cl. VIII. gimn. cu 2 ore; Istoria în cl. IV. și în cl. VI. gimn. cu câte 3 ore; Româna în cl. III. și IV. gimn. cu câte 3 ore; Psihologia în cl. VIII. gimn. cu 2 ore; la olaltă 16 ore pe săptămână; anii de funcțiune 29.

3) **Iónu Popea**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Româna în cl. VIII. gimn. cu 2 ore; în cl. VII. gimn. cu 2 ore; Religiunea în cl. I, III și VIII. gimn. cu câte 2 ore; Germâna în cl. V., VI. și VII. cu câte 2 ore și Logica în cl. VII. gimn. cu 2 ore; la olaltă 18 ore pe săptămână; anii de funcțiune 27.

4) **Panteleimonă Dima**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Matematica în cl. VIII. gimn. cu 2 ore, în cl. VII. gimn. cu 3 ore; Aritmetica în cl. IV. gimn., în cl. III. gimn. și în cl. I. gimn. cu câte 3 ore; Geometria în cl. III. gimn. cu 2 ore și în cl. I. gimn. cu 3 ore; la olaltă 19 ore pe săptămână; anii de funcțiune 26.

5) **Lazară Nastasi**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Fizica în cl. VIII. gimn. cu 4 ore, în cl. VII. gimn. cu 4 ore;

Matematica in cl. VI. gimn. cu 4 ore, in cl. V. cu 4 ore; Aritmetica in cl. II. gimn. cu 3 ore; laolaltă 19 ore pe săptămână; anii de funcțiune 21.

6) **Nicolae Piltia**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Latina in cl. VIII. și VI. gimn. cu câte 5 ore; Elina in cl. VI. gimn. cu 4 ore; Româna in cl. I. gimn. cu 4 ore; la olaltă 18 ore pe săptămână; anii de funcțiune 14.

7) **Paulu Budiu**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Elina in cl. V., VII. și VIII. gimn. cu câte 4 ore; Latina in cl. V. gimn. cu 5 ore; Maghiara in cl. I. gimn. cu 2 ore; la olaltă 19 ore pe săptămână; anii de funcțiune 12.

8) **Dionisie Făgărășanu**, profesoră de religie def., a propusă: Religie in cl. II. IV. V. VI. VII. gimn. cu câte 2 ore = 10 ore; Geografia in cl. III. gimn. cu 3 ore; Geometria in cl. II. gimn. cu 3 ore și in cl. IV. gimn. cu 2 ore. A ținută exortațiunii in zilele de Duminică și de sărbători cu elevii dela toate trei institutele; la olaltă 18 ore pe săptămână, afară de exortațiunii. Anii de funcțiune 8.

9) **Vasile Goldis**, profesoră gimn. ord. def., a propusă: Latina in cl. IV. gimn. cu 5 ore, in cl. VII. gimn. cu 5 ore; Maghiara in cl. VIII. gimn. cu 3 ore; Istoria in cl. III., V. și VIII. gimn. cu câte 3 ore; la olaltă 22 ore pe săptămână. Anii de funcțiune 6 (3 la inst. ped. teol. din Caransebeș.)

10) **Virgilu Onișiu**, profesoră ord. def., a propusă: Latina in cl. II. și III. gimn. cu câte 6 ore; Româna in cl. II. gimn. cu 3 ore, in cl. V. și VI. cu câte 2 ore; la olaltă 19 ore pe săptămână. Totodată a funcționat ca președinte al societății de lectură a studenților. Anii de funcțiune 2.

11) **Valeriu Branisce**, profesoră provis., a propusă: Maghiara in cl. IV—VII. cu câte 3 ore; Germăna in cl. II—IV. cu câte 2 ore; la olaltă 18 ore. Totodată a funcționat ca secretară ală conferențelor profesorale. Anii de funcțiune 1.

12) **Dr. Iosif Blaga**, profesoră supl., a propusă: Latina in cl. I. gimn. cu 6 ore; Maghiara in cl. II. și III. cu câte 3 ore; Germăna in cl. I. gimn. cu 2 ore; Geografia in cl. I. gimn. cu 4 ore și Geografia politică in cl. VII. gimn. cu 2 ore; la olaltă 20 ore. Anii de funcțiune 1.

B) La școala comercială și reală.

1) **Bartolomeiu Baiulescu**, parochiu și catechetu, a propus: Religiunea în cl. I.—IV. reală cu câte 2 ore = 8 ore, în cl. I—III. com. cu 5 ore; laolaltă 13 ore pe săptămână; anii de funcțiune 25.

2) **Iosif Măcsimă**, profesorul la școala reală ord. def., a propus: Geometria desemnativă în cl. I. reală cu 4 ore, în cl. II. reală cu 4 ore, în cl. III. reală cu 2 ore, în cl. IV. reală cu 2 ore; Aritmetica în cl. I. reală cu 3 ore; Fizica în cl. III. reală cu 4 ore; la olaltă 19 ore pe săptămână; anii de funcțiune 23.

3) Dr. **Ioan Bozoceanu**, profesorul la școala comercială și reală ord. def., a propus: Matematica în cl. III. com. cu 1 oră, în cl. II. com. cu 2 ore; în cl. I. com. cu 3 ore; Franceza în cl. III. reală cu 3 ore; în cl. IV. reală cu 3 ore; Aritmetica în cl. II. reală cu 4 ore și a IV. reală cu 3 ore; la olaltă 19 ore pe săptămână; anii de funcțiune 18 $\frac{1}{2}$.

4) **Artemiu Feneșanu**, profesorul la școala comercială și reală ord. def., a propus: Maghiara în cl. I. com. cu 3 ore; în cl. II. com. cu 3 ore; în cl. III. com. cu 3 ore; în cl. II. III. și IV. reală cu câte 3 ore; a suplinitu Maghiara în cl. I. reală cu 3 ore; la olaltă 21 ore pe săptămână; anii de funcțiune 18.

5) **Ion Socaciu**, profesorul la școala comercială și reală ord. def., a propus: Economia națională în cl. III. com. cu 3 ore; în cl. II. com. cu 2 ore; Legea com. în cl. III. com. cu 2 ore; Dreptul cambial în cl. II. com. cu 2 ore; Geografia în cl. I., II. și IV. reală cu câte 3 ore; a suplinitu Istoria în cl. IV. reală cu 2 ore; la olaltă 20 ore pe săptămână; anii de funcțiune 12.

6) **George Chelariu**, profesorul la școala reală și com. ord. def., a propus: Istoria naturală în cl. I. reală cu 2 ore, în cl. II. reală cu 2 ore; Fizica în cl. I. com. cu 2 ore; Aritmetica în cl. III. reală cu 3 ore; Germăna în cl. II. reală cu 3 ore, în cl. IV. reală cu 3 ore, în cl. II. com. cu 3 ore; a suplinitu Germăna în cl. a III. com. cu 3 ore; laolaltă 21 ore pe săptămână; anii de funcțiune 12.

7) **Andrei Barseanu**, profesorul la școala comercială și reală ord. def., a propus: Istoria în cl. I. com. cu 2 ore, în cl. II.

com. cu 2 ore, în cl. III. com. cu 2 ore; Geografia în cl. I. com. cu 2 ore, în cl. II. com. cu 2 ore; Româna în cl. I. și III. com. cu câte 2 ore; Istoria în cl. III. reală cu 3 ore; laolaltă 17 ore pe săptămână; anii de funcțiune 11.

8) **Ionu Panțu**, profesorul la școala comercială și reală ord. def., a propus; Aritmetica în cl. I. com. cu 4 ore; Principii com. și Coresp. în I. com. cu 4 ore; Contabilitatea și Coresp. în cl. III. com. cu 5 ore; Aritmetica în cl. III. com. cu 3 ore; Româna în cl. II. com. cu 2 ore; a suplinită Româna în cl. IV. reală cu 2 ore; la olaltă 20 ore pe săptămână; anii de funcțiune 10.

9) **Arseniu Vlaicu**, profesorul la școala comercială și reală ord. def., a propus: Merceologia și Technologia în cl. III. com. cu 3 ore; Aritmetica com. în cl. II. com. cu 3 ore; Chimia în cl. I. com. cu 3 ore; Chimia în cl. IV. reală cu 2 ore; Contabilitatea și Coresp. în cl. II. com. cu 5 ore; la olaltă 19 ore; a suplinită Francesa în cl. III. com. cu 3 ore, în cl. I. și II. com. și în gimnasiul superior cu câte 2 ore; anii de funcțiune 6.

10) **George Popp**, prof. provis. la școala com. și reală, a propus: Româna în cl. I. și a II. reală cu câte 4 ore; Româna în cl. III. r. cu 2 ore; Germâna în cl. I. r. cu 4 ore, în clasa III. r. cu 3 ore și în cl. I. com. cu 3 ore; la olaltă 20 ore. Anii de funcțiune: 1.

11) **Catedra de limba franceză și română** la școala reală și comercială, fiindă vacantă, s'a suplinită.

Profesori secundari.

1) **Nicolae Popovică**, absolventul de conservatoriu, profesorul defin., a propusă cântările în toate clasele școlilor medii cu 10 ore pe săptămână. Anii de funcțiune 5.

2) **Ionu Em. Prodanu**, profesorul provis. de gimnastică, a condusă în sem. I. exercițiile gimnastice în toate clasele școlilor medii cu 20 ore pe săptămână și a propusă Caligrafia în cl. I. și II. gimn. cu 2 ore pe săptămână. În sem. II. orele acestea s'au suplinită.

3) **Ionu Dobrenu**, învățătorul la școlile populare elementare, a propusă: Caligrafia în cl. I. și II. reală și I. com. cu 3 ore pe săptămână.

4) **Catedra de desenuri**, fiindă vacantă, s'a suplinită prin d-lă Mihailă Popă, ăra după mărtea acestuia prin d-niă Carolă Kootz și Virgilă Oniău.

Profesori ăstraordinari.

La școlariă de confesiunea gr. cat. a propusă studiulă religiunei Păr. capelană din Tohanulă vechiă **George Thomasă** în localulă institutului în fiecare Vineri dela 1—3.

Mediculă școlăloră centrale.

Dr. **G. Baiulescu.**

Pedeliă școlăi:

Drăgană Lacea, servece de 23 ani.

Iónă Iordache, „ „ 6 $\frac{1}{2}$ ani.

Constantină Pitișă, ajutoră de pedelă.



2. Materialulă percursă în anulă școl. 1891/2.

Clasa I. gimnasială.

Prof. de cl. *Dr. I. Blaga.*

Religiunea 2 ăre: Catehismulă bogată, despre credință.

Latina 6 ăre: Gramatica formeloră regulate pe basă de lectură latină până la numerale. Manuale: Perthes-Budiu a) Cartea de cetire latină p. cl. I g., b) Vocabulară latină p. cl. I. g. și c) Gramatica latină p. cl. I. și II. g. Pe lună 2 compozițiuni din romănesce în latinesce.

Romăna 4 ăre: Din partea sintetică a gramaticei s'au tractată tóte părțile propozițiuni simple desvoltate și în legătură cu acestea tóte părțile cuvântării, adecă partea analitică a gramaticei. S'au istorisită de profesoră și s'au reproduș de școlariă mai multe basme poporale romăne. S'au tractată cele patru etăři ale lumii din mitologia Greciloră și primele deităři ale acestora. S'au învățată mai multe poesii de rostă. Pe lună câte 2 compozițiuni. Manuale: Gramatica de N. Piltăia și Cartea de cetire de I. Popea.

Maghiara 2 ore: Din Manualul lui P. Budiu, prelu-
crat după Töpler, dela început până la lecțiunea 50.

Germâna 2 ore: Ceteirea; substantivele slabe; articolul; substantivele tari; substantivele neregulate, abundente; nume proprii; substantive compuse; adjectivul, din cartea de ceteire pentru cl. I. de Berariu, dimpreună cu părțile corăspundătoare din partea teoretică. Pe lună un pensu.

Geografia 4 ore: Noțiunile geografice fundamentale, ceteirea chartei. Ungaria, Austria și celelalte state din Europa. Manualul de D. Făgărășanu, S. Moldovanu și A. Bârseanu.

Geometria și desennul geometricu 3 ore: Puncte, linii; poziția loră reciprocă. Măsurarea distanțelor și operațiunile fundamentale cu distanțe. Unghiuri, arcu, sistemă radială. Măsurarea și clasificarea unghiurilor și sistemelor radiale; operațiuni cu unghiuri. Descrierea și clasificarea triunghiurilor și poligónelor. Despre cercu. Calcularea suprafeții figurilor plane dreptliniare. Manualu: Geometria de I. Hossu.

Aritmetica 3 ore: Sistemul decadicu, scrierea și ceteirea numerilor romani; cele 4 operațiuni cu numeri întregi și decimali, divisibilitatea numerilor. Manualu: Mocnik-Isopesculu.

Gimnastica 2 ore.

Caligrafia 1 oră.

Suma órelor oblig. 29 pe sėpt.

Clasa II gimnasială.

Prof. de cl. V. Onițu.

Religiunea 2 ore Catechismul bogat creștinescu. Partea II: Despre nădejde, rugăciunea Domnului, fericiri, faptele milosteniei trupesci și duhovaicesci. Partea III: Despre dragostea creștinescă, legea lui Dumneđu și poruncile lui Dumneđu.

Latina 6 ore: După repețirea formelor regulate s'au luat formele neregulate ale gramaticii latine pe basă de lectură latină, în care mai multe fabule de Phaedrus și fragmente din Livius și alți autori (din cartea de ceteire). Manuale: a) Carte de ceteire latină p. cl. II. gimn. b) Vocabularu p. cl. II. gimn. și c) Gramatica latină pentru cl. I și II gimn., tóte de Perthes Budiu. Pe lună 2 compozițiuni din romănescu și latinescu.

Româna 3 ore: Din gramatică: Proposițiunea simplă și dezvoltată cu toate părțile sale principale și secundare. Proposițiunea contrasă. Proposițiunea compusă cu toate subdivisiunile ei. Prescurtarea propozițiilor secundare. S'au cetitū „Emigranții la Brasilia“ și „Priveghitorea“, narațiunii din biblioteca copiilor de Riurēnu, și mai multe piese din cartea de lectură, și s'au învățatū mai multe poesii. S'au făcutū în fiecare lună câte 2 compozițiuni. Manuale: Gramatica de N. Pilția și Cartea de cetire de Iónū Popea.

Maghiara 3 ore: Din Manualulū lui P. Budiu. prelucratū după Töpler, dela lecțiunea 42 până la partea II. In fiecare lună câte-o lucrare în clasă.

Germâna 2 ore: Repetiția formelorū elementare ale gramaticēi și percurgerea sistematică a formelorū gramaticale până inclusive verbele auxiliare „sein, haben și werden.“ Paralelă între declinațiunea substantivului și adiectivului, câtū și declinațiunea numeralului și pronomelui. Eserciții de traducere din gramatica lui Berariu. Pe lună o lucrare scripturistică.

Geografia 4 ore: Asia, Africa, America și Australia din punctū de vedere fizicū, topograficū, etnograficū și politicū. Manualū de D. Făgărășanū și A. Bârseanu.

Aritmetica 3 ore: Repetiția fracțiunilorū comune și decimale; multiplicațiunea și divisiunea prescurtată. Raporturi și proporțiuni. Aplicarea proporțiunilorū la regula de trei simplă și la calcululū intereselorū. Practica italiană. Agio. Calcululū procentelorū. Ridicarea la cuadratū și la cubū a numerilorū decadicī și scótarea rădēcinei cuadrate și cubice. In fiecare lună o compozițiune. Manualū de Moenic.

Geometria și desenulū geometricū 3 ore: Repetiția materialului parcursū în clasa precedentă. Figuri simetrice, congruente și simile; principiulū lui Pitagora; suprafața poligonelorū. Despre cercū, periferia și suprafața cercului, suprafața corōnei și a sectorului. Descrierea și desemnarea corpurilorū stereometrice, construcțiunea rețelei corpurilorū, suprafața și volumulū corpurilorū. Construcțiuni geometrice. Manualū de I. Hossu.

Gimnastica 2 ore.

Caligrafia 1 oră.

Rel. obl.	}	Cântări 1 oră.
		Desenulū lib. 2 ore.

Suma orelorū oblig. 29 pe sēpt.

Clasa III gimnazială.

Profesoru de clasă *D. Făgărășanu.*

Religiunea 2 ore: Mărturisirea ortodocsă P. I.

Latina 6 ore: 1) Repetirea materialului gramaticalu din cl. I și II gimnazială. 2) Din cartea de cetire (II) Perthes-Budiu: partea III, exercițiile la verbele compuse, deponente și neregulate. Din *Caesar*, de bello Gallico cart. I. cap. 1—22. 3) Sintaxa: Partea I, propozițiunea principală. 4) Calendarul romanu. 5) Memorizare din Perthes-Budiu și din *Caesar* cart. I. cap. 1—5. La 14 zile câte o lucrare scripturistică.

Româna 3 ore: Din Gramatică: usul substantivului, usul articulului propriu și impropriu, usul adiectivului, usul pronumelor, usul verbului, usul prepozițiilor. — Din Stilistică: calitățile gramaticale, logice și estetice ale stilului și despre tropi. Narațiune, descrițiune, caractere, portrete, istorie, fabulă. S'au analizat și reprodus mai multe piese din cartea de cetire și s'au învățat de rost mai multe poezii. S'au făcutu câte două lucrări scripturistice pe fiecare lună.

Maghiara 3 ore: Continuarea materialului din anul precedentu. Verbele neregulate, impersonale și defectives. Postpozițiunile simple și compuse. S'a repetat întręga gramatică. Traducere din maghiara în româna și viceversa. S'au cetit și povestit în limba ungerescă mai multe piese din colecțiunea lui Szinyei I. Memorizarea mai multor poezii. Manualu: Cursu de limba maghiară de P. Budiu. In fiecare lună o lucrare în clasă.

Germâna 2 ore: Repetirea gramaticii dela începutu până la verbu. Verbulu, conjugățiunea tare și slabă, conjugățiunea mixtă. Verbele tari, așanumite „neregulate“. Manualu: gramatica lui Berariu. S'au tradus exercițiile ref. din Crestomatia lui Berariu și s'au memorizat poezii. Pe lună o compozițiune.

Istoria 3 ore: Istoria Ungariei dela ivirea Hunilor până la 1867. Geografia politică a Ungariei, starea culturală și materială și constituțiunea actuală a Ungariei. Raportul cu Austria. Manualu: Istoria Ungariei de Mangold-Goldișu.

Geografia 3 ore: Legile fizicale principale. Principii de geografia matematică și fizică. Manualu: Fizica de D. Făgărășanu și Geografia de Silvestru Nestoru.

Aritmetica 3 ore: Raporturi și proporțiuni compuse. Regula de trei compusă; calculul intereselor simplu și compus și aplicarea lui practică. Practica italiană. Agiulă. Calculul terminului mediu, calculul asociațiunii, calculul repartițiunii și calculul catenară. Despre bani. Manualul: Mocnik.

Geometria 2 ore: Planimetria constructivă: Construirea liniilor paralele și normale. Operațiunile fundamentale cu linii și unghiuri. Figurile plane dreptlineare; construirea lor pe baza congruenței, similității și simetriei; aplicări practice. Decopiarea, calcularea perimetrului și a suprafeței figurilor plane dreptlineare. Transformarea figurilor plane dreptlineare. Cercul; construcțiuni și operațiuni. Manual de I. Hossu.

Ginnastica 2 ore.

Rel. obl.	{	<i>Cântări</i> 1 oră
		<i>Desennulă lib.</i> 2 ore.
		<i>Francesa</i> 3 ore

Suma orelor oblig. 29 pe sêpt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Clasa IV gimnasială.

Profesorul de clasă *Dr. V. Branisce.*

Religiunea 2 ore: Confesiunea ortodoxă a bisericii răsăritului trad. de Dr. Barbu Constantinescu. Partea II. Despre speranță, rugăciune, rugăciunea Domnului, fericiri și faptele milosteniei trupesci și duhovnicesci. Partea III: Despre iubirea creștină, virtuțile creștine, păcate și poruncile lui Dumnezeu.

Latina 5 ore. 1) *Gramatica*: Repetiția etimologiei din cl. I și II; repetiția sintaxei din cl. III; raporturile dintre propoziția principală și cea secundară; propozițiile secundare și felurile lor; conjuncțiunile din propozițiile secundare și folosirea modurilor în prop. secundare. 2) *Traducere*: G. Iulius Caesar de bello Gallico l. I. c. 26—44; Catullus: Dedicție lui Cornelius Nepos (1), Cântecul de jale (3), Lui Licinius Calvus (50), Lui Licinius Calvus (14), Lui Verranius (9), Lui Alphenus (30), Mórtea fratelui (65), Mórtea fratelui (68), La mormântul fratelui (101), Primăvara (46), Poetastrul închipuit (22), Lui Cicero (49), Spiritus asper (84), Ună banchetă (13). — Ti-

bullus: Fericirea vieții dela țară (I, 1), Doru de țară (I, 3). — Propertius: Hai la Athena! (IV, 21). — Ovidius: Despărțirea de Roma (Trist. I. 3). 3) Versul latin: Versu și prosă, cantitatea silabelor latine, alcătuirea versului latin, picior, metru, ritmu, caesura, diaeresis, versuri dactilice. 4) Poesia lyrică și viața poezilor Catullus, Tibullus, Propertius, Ovidius. 5) Anticități romane: Noțiunea, isvórele și împărțirea, anticităților romane, întinderea imperiului roman, Roma și zidirile ei mai însemnate, locuitorii Romei, civitas. 6) Memorizare din Caesar l. l. c. 30, din Catullus 1, 3, 50, 65, 101, 84; din Ovidius Trist. I 3. — 7) Totu la 2 săptămâni câte o compoziție.

Româna 3 ore: Cetire. Eseroții stilistice. Noțiuni de poesie. Epistole de feluritu cuprinsu. Acte publice și private. O lucrare scripturistica pe lună.

Maghiara 3 ore: Elementele sintacsei maghiare. Proposițiunea și sufixarea. Traduceri din maghiara în româna și viceversa. Convorbirea și enararea conținutului în limba maghiară. Memorizarea mai multor poesii și esplicarea lor; elementele versului maghiar. Manualu: Crișianu-Putnokoy: „Carte de cetire, p. II^a. Pe lună o compozițiune.

Germâna 2 ore: Percurgerea sistematică a întregii gramaticii germâne (morphologia). Elementele sintacsei. Alcătuirea frasei și sintaxa articolului. Elementele versului germân. Traducere din germâna în româna și viceversa. Memorizare de poesii. Manualu: Gramatica și Sintaxa lui Berariu dimpreună cu Chrestomatiile.

Istoria 3 ore: Istoria evului vechiu până la înființarea imperiului roman prin Augustus. Manualu de Vasile Goldiș.

Algebra 3 ore: Cele 4 operațiuni fundamentale cu numerii algebraici întregi și fracționari. Polinomii sistematici și sistemul decadic. Proporțiuni. Ridicarea la cuadratu și la cubu a binomilor, trinomilor și în genere a polinomilor. Divisibilitatea numerilor. Descompunerea în factori și aplicarea ei la aflarea celei mai mari măsuri comune și a celui mai mic multiplu comun; raporturi și proporțiuni. Ecuațiunile de gradul I cu o necunoscută. Manualu de Mocnik.

Geometria 2 ore: Repetirea materialului din anii prece-

denți. Despre ceretă. Liniile conice, cicloidele, liniile spirale, cardioidale, conchoidale, liniile șerpuitoare, liniile undulătoare; evolvente. Partea formală din stereometria, suprafața și volumul corpurilor. Construcțiunile geometrice. Manuală de Mocnik și I. Hossu.

Istoria naturală 3 ore: Cunoștințe elementare din Chimie; descrierea celor mai însemnate minerale după însușirile morfologice, fizice și chimice, și împărțirea lor în 5 grupe; elemente de petrografie și geologie. Manuală de Ales. Uilăcanu.

Gimnastica 2 ore.

Rel. obl.	{	<i>Cântări</i> 1 oră.
		<i>Desemnului lib.</i> 2 ore.
		<i>Franceza</i> 3 ore.

Suma orelor oblig. 28 pe sept.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Clasa V gimnasială.

Prof. de cl. P. Budiu.

Religiunea 2 ore: Istoria bisericească universală. Noțiunea, împărțirea și isvórele istoriei bisericești. Starea religioasă-morală a popórelor înainte de Is. Hs. și pe timpul lui Is. Hs. Grecii, Romanii, Iudeii; factorii, cari au pregătită calea creștinismului la aceste popóre: religiunea, moravurile și statul. Istoria primitivă a bisericii creștine. Is. Hs. mântuitorul lumii. Intemeierea bisericii. Activitatea misionară a apostolilor. Creștinismul între Iudei și păgâni. Organizațiunea bisericii în sec. apost. Viéta creștină și disciplina bis. Cultul creștin în sec. apost. Istoria bisericii până la 1054 după perióde. În fiecare periód s'a tractat: Lățirea și persecutarea bisericii, organizațiunea, învățătura știința și literatura, cultul dumnezeesc, viéta religioasă morală și disciplina bisericii. Ist. bis. de Andreiu baroniu de Șaguna.

Latina 5 ore: Gramatica: Repetițiunea casurilor; usul modurilor după gramatica lui C. Schmidt. Lectură: T. Livii a. U. c. libri XXI c. I—XXXVI; P. Ovidii Nasonis Metamorphoseon

libri I. v. 1—216, dintre aceste 165 memorisate, cu partiile de mitologie cuprinse în ele. Eserciii relative la sintacsă după manualul lui Dr. I. Hauler. Pe lună câte 2 compozițiuni. Repetițiuni din Lectura Perthes-Budiu.

Elina 4 ore: Articolul, substantivul, adiectivul, adverbul, pronumele, numeralul și verbe în ω până la trupina perfectului, adecă până la pag. 43, punctul LVII, din Esercițiile de Schenkl-Iosif, dimpreună cu părțile corăspundătoare din Gramatica de Curtius-Iosif. Pe lună câte 2 compozițiuni.

Româna 2 ore: Stilistica de Manliu. Lectură din autorii români. Declamațiuni. Pe lună câte o lucrare.

Maghiara 3 ore: S'au tradusă și analizat 9 cânturi din Toldi de I. Arany. S'au memorisat primele patru cânturi. Versificațiunea maghiară. Desvoltarea poesiei epice la Maghiari și locul ce-lu ocupă Toldi în literatură. Biografia poetului. Conversațiune maghiară. Pe lună o lucrare.

Germâna 2 ore: S'au repetit formele gramaticale. S'a tradusă din lecturărul „Lebensbilder“ din germâna în româna, și din „Cartea de cetire“ de I. Popea din româna în germâna. În fiecă lună s'a făcut 1 compozițiune.

Istoria 3 ore: Istoria evului ve-hiu dela Augustus până la apunerea imperiului roman și istoria evului mediu. Manual Pütz-Meșotă.

Algebra 2 ore. Repetiția fracțiunilor cu numerii algebraici; potențele și rădăcinile cu exponenți întregi pozitiv; ecuațiunile de gradul prim cu una și mai multe necunoscute; progresiunile aritmetice și geometrice. Manualul lui Močnik.

Geometria 2 ore: Planimetria. Manualul lui Močnik.

Istoria naturală 2 ore: Morfologia plantelor fanerogame; cunoscințe elementare din biologie, anatomie și fiziologie; sistemul lui Linné în liniamente generale; descrierea fanerogamelor și criptogamelor alese cu folosirea esemplarelor vii, gruparea lor naturală, distribuțiunea geografică. Manual de Ales. Uilăcanu.

Ginnastica 2 ore.

Rel obl.	{	<i>Cântări</i> 2 ore
		<i>Desenul lib.</i> 2 ore.
		<i>Franceza</i> 2 ore.

Suma orelor oblig. 29 pe sapt.

Clasa VI gimnasială.

Prof. de cl. N. Piltia.

Religiunea 2 ore: Istoria bisericească medie dela 1054 până la 1453 și istoria nouă dela 1453 până în zilele noastre: încercări de reunire pe timpul cruciatelor, sub Michailu alu VIII Paleologul și în secolul XIV lea între biserica orientală și occidentală. Unirea făcută la conciliul din Florența Căderea imperiului bizantin. Incercări de a reforma biserica, încercări reformative particulare. Despre reformațiune: reformațiunea germană, punctele principale din confesiunea lutherană; cauzele răspândirii grabnice a reformațiunii; reformațiunea helvetică, Zwingli, Calvin, biserica anglicană. Fanaticii și ultraiștii reformațiunii: Anabapțiștii, Antitrinitarii etc. Răspândirea reformațiunii prin statele din Europa. Biserica apusenă. Biserica răsăritenă: atingerea cu reformații și protestanții. Biserica din Rusia, din Turcia, regatul Greciei, din Bucovina etc. Istoria bisericească specială a Românilor din Ungaria și Transilvania. Istoria bis. de Andreiu baronul de Șaguna.

Latina 5 ore: 1) *Gramatica*: Consecutio temporum și usulă modurilor după manualul lui C. Schmidt; 2) *Lectura*: Viața și operele lui Sallustius Crispus, a lui M. T. Cicero și a lui P. Vergilius Maro. Sallustii Iugurthae c. I.—L.; M. T. Ciceronis oratio in Catilinam I, atque P. Vergilii Maronis Aeneidos libr. I v. 1—160 atque libri VI v. 1—300, indicându-se anticitățile de stat și private. La 14 zile o lucrare acasă și una în școlă.

Elina 4 ore: *Gramatica*: Verbele în ω dela perfectul môle până la sfârșit, verbele în μ și neregulate, și etimologia după gramatica lui Curtius-Iosif; 2) *Lectura*: Viața lui Xenophon și operele lui, Anabaseos libri III c. I—II. La 14 zile o lucrare acasă și una în școlă.

Româna 2 ore: Poetica. Partea formală. Din genurile poetice: lirica și epica. Lectură. Declamațiuni. La o lună o lucrare acasă. Manuale: Gion-Ionescu și Manliu.

Maghiara 3 ore: S'a tradus și comentat studiul lui Soltan Beöthy despre baladă. Pe basa acestui studiu s'au tradus și analizat baladele populare: Szilágyi és Hajmási, Fogarasi István, Molnár Anna, Kádár Kata (paralelă între acesta și „nă-

frama și inelul" lui V. Alesandri), Pálbeli Szép Antal. Dintre baladele de artă s'au tradusă Szép Lenka de Kölcsey, Az álmatlan király de Kisfaludy K., Szilágyi és Hajmási și A búvár Kund de Wörösmarty, Szondi de Czuczor, Kent și Báthory Erzsébet de Garay. Discutarea lor în limba maghiară. Memorisarea mai multora. Pe lună o lucrare.

Germâna 2 ore: S'au ceitit și s'au tradusă mai multe piese din cartea de cetire „Lebensbilder II“; de asemenea s'au tradusă din româna în germâna după cartea de cetire a lui Popca; exerciții sintactice; în fiecare lună s'a lucrat câte o compoziție.

Istoria 3 ore: Evul mediu dela cruciate încóce. Din evul nou dela început până la anul 1815. Manual: Pütz-Meșotă.

Algebra 2 ore: Raționalizarea fracțiilor; formulele surdice; potențe și rădăcini cu exponenți negativi și fracționari; numerii imaginari; ecuațiunile cuadractice; ecuațiunile exponențiale; logaritmele. Manualul lui Močnik.

Geometria 2 ore: Stereometria. Manualul lui Močnik.

Istoria naturală 2 ore: Anatomia și fiziologia animalelor; zoologia descriptivă. Manual de S. Ștefănescu.

Gimnastica 2 ore.

Rel obl.	}	<i>Cântări</i> 2 ore.
		<i>Desemnări lib.</i> 2 ore.
		<i>Franceza</i> 2 ore.

Suma órelor oblig. 29 pe sapt.

Clasa VII gimnasială.

Prof. de cl. I. Popca.

Religiunea 2 ore: Noțiunea și definițiunea dreptului canonic; necesitatea jurisprudenței canonice. Originea și dezvoltarea dreptului canonic. Isvórele și adminiculii dreptului canonic. Impărțirea dreptului canonic. Noțiunea bisericii; întemeietorul și capul bisericii. Principiile bisericii. Notele caracteristice ale bisericii.

Problema bisericii. Conceptul și ființa dogme'orū creștine; învățaturī simbolice, axiomatice, liturgice și rituali. Despre posturī. Despre misterii: botezulū ungera cu s. mirū, s. cuminecătură, pocăința, preoția, căsătoria, s. maslu. Despre consanguinitate, cuscria de două și de trei nēmuri; afinitatea de botezū. Organismulū bisericii; elementele organismului bis, vitalitatea și prosperitatea bisericii, constituțiunea și autonomia bisericii; despre colisiune. Elementele personale ale organismului bisericescū: patriarhiī, metropolițiī etc. Manualū: Compendiu de dreptulū canonicū compusū de Andreiu baronū de Șaguna.

Latina 5 ore: 1) Lectură. Cicero: Oratio in Catilinam I și III (întregi); Pro S. Roscio Amerino, până la c. 20, apoi cap. 26—30, 33, 37, 40, 41, 43; In M. Antonium or. I (întregă) și II până la cap. 13; din epistole: Ad. fam. IX 2, IX 6, VI 3, XVI 21; Ad Q. Fr. II 12; Ad At. IV 1, IX 11. — T. Maccieus Plautus: Miles gloriosus, 5 acte, 1437 versuri (întregă). — 2) Literatură: Lucrările retorice, epistolele, scrierile filosofice ale lui Cicero. Despre dramă la Romani. Viața și scrierile lui T. M. Plautus. Despre comedia lui Plautus: „Miles gloriosus“. 3) Din anticități: Factorii constituționali ai Romei: senatus, magistratus. — La 2 săptămāni câte o compoziție.

Elina 4 ore: 1) S'a repetatū partea formală a Gramatī ei. 2) Din Sintaxă: subiectū, predicatū, articolū; nominativū, vocativū, acusatīvū, genetivū, dativū. Manuale: Esercițiile lui Schenkl și Gramatica lui Curtius-Hartel. 3) Lectură: Hōmeri Odyssea lib I. Herodoti lib. VI. Disticha și trimetri iambici din Lectura de Schenkl. Pe lună câte o compoziție.

Romāna 2 ore: Istoria literaturēi secol. XVIII și XIX. Retorica după manualulū lui Christū Negoescu. Pe lună 1 pensū.

Maghiara 3 ore: Inceputurile literaturēi maghiare, limba, credința și cultura Maghiarilorū vechi. Istoria literaturēi maghiare pân' la secolulū XIX. cu deosebită privire la legătura cu literatura romānă și universală. Cetirea și comentarea specimenelorū din toți scriitorii percurși. Afară de aceea s'a cetitū și analizatū tragedia „Bánkban“ de Katona. Pe lună o temă.

Germāna 2 ore: S'au cetitū și tradusū mai multe piese mai cu sēmă poetice din lecturariulū Lebensbilder IV; s'au învățatū mai multe poesii; s'a tradusū din romāna în germāna

din cartea de ceteră a lui Popea. În fiecare lună câte o compoziție.

Geografia politică 2 ore: Momentele istorice de căpetenie, cari au contribuit la schimbarea și dezvoltarea referințelor statelor și la făurirea stărilor de astăzi; topografia; productele; industria și comerțul; etnografia; starea culturală și forma de guvernare și administrație a tuturor statelor din Europa, a statelor libere din America și a celor independente din Asia. Posesiunile externe ale statelor europene (Manualul de A. Deacă).

Matematica 3 ore: a) Algebra: Ecuații de gradul al II.; progresiuni aritmetice și geometrice și aplicarea acestora la calculul intereselor și al anuităților. Elementele sintacticei, combinației, permutației, principiul binomic. b) Geometria: Trigonometria plană.

Fisica 4 ore: Introducere în fizică; mecanica, hidrostatica, aerostatica, acustica. Manualul: Abt-Hossu-Viciu.

Logica 2 ore: Elementele logicii formale: Noțiuni, judecări, silogisme. Metodologia. Manualul T. Maiorescu.

Gimnastica 2 ore.

Rel. obl. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Cântări. 2 ore.} \\ \text{Desemnătă lib. 2 ore.} \\ \text{Franceza 2 ore.} \end{array} \right.$

Suma orelor oblig. 31 pe săptămână.

Clasa VIII gimnasială.

Prof. de cl. V. Goldiș.

Religiunea 2 ore: Continuarea dreptului canonic după Manualul lui Andreiu Baronul de Șaguna.

Latina 5 ore: C. Taciti vita Agricola et Q. Horatii Flacci carmina selecta din nouă sisteme de versuri mai însemnate, atque satirae selectae. S'au relevat anticități publice și private. Pe lună o lucrare acasă și una în școală.

Eliua 4 ore: Gramatica: Usulă prepozițiuniloră. Lectură: Platonis Socrates de immortalitate animi, Homeri Odysseae libr. IX. Despre scriitorii mai însemnați ai Eliniloră și despre școlele filosofice la Elini. Pe lună câte o compozițiune.

Româna 2 ore: Compozițiuni stilistice. Istoria literaturii întrégă. Cetire de piese din autorii români din diferite epoce. Pe lună o lucrare acasă.

Maghiara 3 ore: Istoria literaturii maghiare dela Kisfaludy Károly până în zilele noastre; cetirea și analisarea literară a pieseloră corăspundătoare. Manuală: A magyar nemzeti irodalom története, de Dr. Boros Gábor. În fiecare lună câte o lucrare scripturistică.

Germâna 2 ore: Literatura germână: Noțiunea istoriei literaturii germâne, familia limbiloră indogermâne. Dialectele limbei germâne. Perioadele literaturii germâne. Urmele cele dintâiu de poesiă germână. Traducerea bibliei de Ulfila. Timpulă Carolingiloră. Poesia creștină și latină a preoțiloră în suta 10. Cânteculă Nibelungiloră și Gudrun. Poesia cavalerescă, erotică și didactică. Martin Luther, Ulric de Hutten, Hans Sachs. Societățile limbistice. Martin Opitz, Klopstock, Wieland, Lessing, Herder, Goethe, Schiller. S'au cetitū și tradusū „Fecióra de Orleans”. S'au tradusū din româna în germâna mai multe bucăți din cartea de cetire de Iónū Popea. Manuală de literatură de Dr. Hermann Kluge. În fiecare lună s'a făcutū câte o compozițiune în clasă.

Istoria 3 ore: Istoria pragmatică a Ungariei. Manuală: A magyarok oknyomozó története, de Mangold Lajos.

Matematica 2 ore: Repetiarea materialului propusū în gimnasiu.

Fisica 4 ore: Încheierea opticeii, magnetismulă, electricitatea, căldura. Manuală: Hossu-Viciu-Abt.

Psichologia 2 ore: Noțiunea, problema și importanța psihologiei empirice. Principiile, isvórele și metodulă psihologiei empirice. Divisiunea psihologiei empirice. Diversitatea sufletului de corpū și noțiunea aceleuia. Corăspondența dintre corpū și sufletă. Simțiarea și condițiunile ei speciale. Mișcarea corpului și condițiunile ei speciale. Consecvențele reciprocității dintre su-

fletu și corpă. Originea ideilor și divisiunea loră. Conștiința și fluctuațiunile ei. Relațiunile ideilor între sine și întunecarea loră. Reproducerea ideilor. Memoria și formele ei. Fantasia și formele ei. Ilusiunile și halucinațiunile. Inteligența și formele ei. Apercepțiunea și atențiunea. Ideea eului și conștiința de sine. Originea sentimentelor și divisiunea loră. Sentimentele sensuale. Sentimentele adevărului. Sentimentele estetice. Sentimentele morale. Sentimentele conștiinței de sine. Sentimentele simpatetice. Sentimentele religioase. Nisuițele. Boldurile și instinctulă. Poftele. Aplecările. Voința. Libertatea voinței. Pasiunile. Caracterulă. Manuală de Iónă Popescu.

Ginnastica 2 ore.

Rel. obl. { *Cântări* 2 ore.
Desemnulă lib. 2 ore.
Francesa 2 ore.

Suma oreloră oblig. 31 pe săptămână.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Clasa I reală.

Profes. de cl. *George Popp.*

Religiunea 2 ore: Catechismulă bogatū : Despre credință.

Româna 4 ore: Din Gramatică: articolulă, substantivulă, adiectivulă, pronumele, numeralulă, verbulă, adverbulă, prepozițiunea, conjunțiunea și interjecțiunea; propozițiunea simplă. Deosebirea între propozițiunea simplă și compusă. Cetirea corectă a unoră piese alese și reproducerea celoră cetite orală și în scrisū. S'aū memorisatū câte-va piese poetice și s'aū învățatū câte-va mituri grecesei. S'a cetitū și analizatū „Robinson“. Manualū: Gramatica lui N. Pilția și Cartea de cetire de I. Popea. La 14 zile o lucrare în clasă.

Maghiara 3 ore: S'a luatū din gramatica limbei maghiare de Töpler (tradusă românesce de P. Budiu) până la § 57. S'a tractatū cu deosebire cetirea și pronunțarea corectă a cuvinteloră. O compoziție în clasă pe fie-care lună.

Germâna 4 ore: Declinarea articolului definitū și nedefinitū, a substantivului, adiectivului, prunumeloră, numeralului;

conjugarea verbelor ăusiliare și a verbelor ăregulate; s'ău tradusă mai mulți paragrafi din germăna în romăna și viceversa. Manuală: Cursă de limba germăna de Mih. Berară.

Geografia 3 ăre: Noțiuni generale. Geografia Ugariei și a celorlalte țeri din Europa, după manualulă de D. Făgărăsană și S. Moldovană, și după Brozik.

Aritmetica 3 ăre: Sistemulă decadică. Cele patru operațiuni cu numeră întregă și fracțiuni. Sistemulă metrică și împărțirea timpului. Manuală: Mocnik-Isopesculă.

Geometria și desemnulă geometrică 4 ăre: Puncte, lini, unghiuri, triunghiuri, patruunghiuri și poligone, suprafața poligoneilor, construcțiuni grafice.

Istoria naturală 2 ăre: Descrierea intuitivă a celor mai însemnate forme de fructe. Descrierea animalelor sugătore de casă. Coniferele cele mai comune ale pădurilor năstre. Sugătorele, ce trăescă împrejurulă locuințelor năstre și pe câmpă. Animalele de pădure. Descrierea celor mai cunoscute plante din diferite ordini.

Gimnastica 2 ăre.

Caligrafia 1 ără.

Căntări 1 ără rel. obl.

Suma ăreilor oblig. 28 pe săpt.

Clasa II reală.

Profes. de cl. *G. Chelariu.*

Religiunea 2 ăre: Catechismulă bogată, despre nădejde și despre dragoste.

Romăna 4 ăre: Repețirea părții formale a gramaticiei. Din sintacsă: propozițiunea simplă curată, propozițiunea simplă dezvoltată și părțile ei secundare (atribută, aposițiune, obiectă directă și indirectă, determinațiune locală, temporală, modală și causală), propozițiunea contrasă, propozițiunea compusă prin coordinațiune și prin subordinațiune. Felurile propozițiunilor subordinate (substantivice, adiectivice și adverbiale de locă, de

timp, de mod și de cauză). Cetire de piese alese în versuri și în prosă. Reproducerea verbală se în scris a celor cetite. S'a cetit și analizat „Emigranții la Brasilia.” Memorisarea și declamarea mai multor poezii. Manuale: Gramatica lui N. Pilția și Cartea de cetire de I. Popea. În fiecare luna două compoziții în clasă.

Maghiara 3 ore: O scurtă repetiție a celorlalte parcurse în cl. I. S'a parcurs partea I-a înțregă a gramaticii lui Töpler-Bndiu, era din partea II până la § 6 În fiecare luna s'a făcut o compoziție în clasă.

Germâna 3 ore: Verbele regulate și neregulate, adverbele, prepozițiile și conjuncțiile după Gramatica de M. Berariu. Traduceri din Chrestomatia lui M. Berariu. În fiecare luna o lucrare în clasă.

Geografia 3 ore: Repetiția pe scurt a materialului parcurs în cl. I. Geografia Asiei, Africii, Americii și Australiei. Manual de A. Bârseanu și D. Făgărășanu.

Aritmetica 4 ore: Repetiția materialului din clasa precedentă. Înlesniri îndatinate la cele 4 operații. Frațiunile vulgare. Transformarea frațiunilor vulgare în frațiuni decimale și viceversa. Practica velșică (italiană). Măsurile și banii statelor străine. Multiplicarea și divisiunea prescurtată. Raporturi simple. Regula de trei simplă și calculul intereselor. Manual: Mocnik-Isopescul.

Geometria și desenul geometric 4 ore: Principiul lui Pitagora, suprafața poligonelor, periferia și suprafața cercului. Din stereometrie: Corpuri regulate, prisme, piramide, cilindre, conuri și glob. Suprafața și volumul corpurilor. Construcții geometrice.

Istoria naturală 2 ore: În semestrul I. Zoologia. Păsările, reptilele, amfibiele, peștii, moluscele, artropodele și vermi. În semestrul II. Botanica. Compararea de specii din aceeași ordine și caracterizarea ordinilor Manualul lui Dr. D. Barcianu.

Gimnastica 2 ore.

Caligrafia 1 oră.

Desenul lib. 2 ore, rel. obl.

Cântări 1 oră, rel. obl.

Suma orelor oblig. 28 pe săptămână.

Clasa III reală.

Profes. de cl. *Ios. Maximă.*

Religiea 2 ore: Confesiunea ortodoxă partea I-a, despre credință, din Manualul de Dr. Constantinescu.

Româna 2 ore: Sintaxa după manualul lui N. Pilția. S'au citit piese prosaice din cartea lui I. Popea și din scrierile lui Crangă, și s'au memorisat mai multe poezii. Câteva noțiuni generale din poetică. În fie-care lună o compozițiune s'au un pensu liberu; povești audite din graiul poporului.

Maghiara 3 ore: După o repetiție mai scurtă a celor preced. s'a parcurs gramatica Töpler-Budiu întrégă. S'au memorisat toate piesele de citire din manualu. La o lună o lucrare script. acasă.

Germâna 3 ore: După repetiția materialului din clasa precedentă s'au luat verbe neregulate. S'au tradus toate bucațile libere din Crestomatia I. Sintaxa frazei din Crestomatia II. de Berariu. Pe lună un pensu liberu.

Franceza 3 ore: Articolul, substantivul, adiectivul, numeralul, pronumele. Verbe regulate și verbe reflexive. Verbe neregulate cele mai usuale. Manualul: I. Fetter. Pe lună un pensu.

Istoria 3 ore: Istoria Ungariei din timpurile cele mai vechi până astăzi. Manualul: Mangold-Goldișu.

Aritmetica 3 ore: După repetiția materialului din clasa precedentă s'a parcurs teoria raporturilor compuse și a proporțiilor compuse. Aplicarea acestora la calculul regulii de trei compuse și la determinarea formulor relative la calculul intereselor simple și alu escomptului. Interese compuse. Calculul societății simplu și compus. Calculul de alegațiune și catenar. Calcularea efectelor. Bani noștri și monetele streine. O compoziție în fiecare lună.

Geometria și desenul geometric 2 ore: Repetiția stereometriei, triunghiuri congruente și simile. Planimetria constructivă cu privire la figurile mărginite de linii drepte.

Fisica 4 ore: Acele capitule din fisică, care sunt de trebuință pentru a înțelege geografia fisică și matematică. Gravita-

țiunea, cohesiunea și adheșiunea. Proprietățile corpurilor solide, fluide și gaze. Fenomenele căldurii. Reflexiunea și refracțiunea luminei. Fenomenele magnetismului și ale electricității. Cunoștințe elementare din geografia matematică și fizică. Manual: C. Cosovici.

Ginnastica 2 ore.

Desemnului lib. 2 ore.

Cântări 1 oră, rel. obl.

Suma orelor oblig. 29 pe sept.

Clasa IV reală.

Profes. de cl. Dr. *Iónu Bozocanu.*

Religiunea 2 ore: Confesiunea ortodoxă, despre nădejde și dragoste.

Româna 2 ore: Regulile ortografice. Felurite compozițiuni stilistice. Narațiuni, descrițiuni, genul epistolar și diferite acte private și publice. S'a ucitat și esplicat diferite piese poetice și prosaice. S'a uc memoriat mai multe poesii. Pe lună câte un pensu seu o compozițiune.

Maghiara 3 ore: Repetire generală a formelor gramaticale; memorisarea mai multor piese. Traducerea bucăților de cetire din cartea lui Crișană-Putnoky. La o lună o lucrare script. în clasă.

Germâna 3 ore: Sintaxa limbei germâne după gramatica lui Berariu. Traduceri de piese alese din germâna în româna și viceversa din Chrestomatia lui Berariu. O compoziție în școlă pe fie-care lună.

Francesa 3 ore: S'a parcursu partea II-a și III-a din Fetter. Verbele neregulate. Sintaxa propozițiunii simple și compuse; după gramatica francesă de Fetter.

Istoria 2 ore: Istoria evului vechiu până la Octaviană Augustă. Manual: V. Goldișu.

Geografia 3 ore: Geografia politică a Europei.

Matematica 3 ore: Aritmetica și Algebra. După o repede repetiție a materialului parcurs în clasa precedentă, s'a luat din calculul algebric cele 4 operațiuni fundamentale cu numeri algebrici întregi și fracționari. Ridicarea la pătrat și la cub a unui binom, precum și scoterea rădăcinilor pătrate și cubice. Descompunerea în factori a expresiunilor algebrice și aplicațiunea ei la aflarea celui mai mic numitor comun. Ecuațiunile de gradul I cu o necunoscută.

Geometria și desenul geometric 2 ore: Suprafața și volumul corpurilor. Construcțiunea liniilor curbe. Elemente din geometria descriptivă.

Chimia 2 ore: Noțiuni generale. Cele mai însemnate corpuri din chimia anorganică. Combinațiunile din partea anorganică. Chimia organică cu felurite combinațiuni. Formule empirice și raționale, isomeria, formarea combinațiunilor organice. S'a folosit manualul de A. Vlaicu.

Gimnastica 2 ore.

Desenul liber 2 ore. University Library Cluj

Cântări 1 oră, rel. obl.

Suma orelor oblig. 29 pe sept.

Clasa I com.

Prof. de cl. *Andrei Bârscanu.*

Religiunea 2 ore: Istoria bisericească de Andreiu Baroș de Șaguna. Partea I. Despre întâmplările bisericești în XIV secolul ai creștinătății.

Româna 2 ore: Stilistica: reguli generale stilistice; descrițiunea, narațiunea, disertațiunea și subîmpărțirile lor. S'a cetit din autori români și s'au memorisat mai multe poezii. În fie care lună o lucrare acasă.

Maghiara 3 ore: Formarea cuvintelor. Traducerea, reproducerea și analizarea unor piese din cartea de citire de prof. Iónu Popea. Deprindere verbală și pe tablă în fiecare oră. La o lună o lucrare scripturistică în clasă. Piese reproduse liber s'au scris și pe tablă.

Germâna 3 ore: Repetiția formelor gramaticale; cele mai însemnate particularități stilistice, împreună cu exerciții practice; scurte corespondențe comerciale, traducerea unor piese alese din „Lebensbilder.“ S'au memorizat mai multe poezii. În fiecare lună o lucrare în clasă sau acasă.

Franceza 2 ore: S'au parcurs exercițiile de tradus, regulile și verbele neregulate din partea a doua a manualului de Rudinescu (Metoda lui Ahn). Exerciții de corespondență acasă și în școală. Traduceri din lecturările franceze ale lui Caumont și din Cartea de citire de I. Popa.

Matematica 3 ore: După o radicală repetiție și completare a materialului parcurs în cl. IV. reală, s'au parcurs cele 4 operațiuni fundamentale ale calculului algebric cu expresii fracționare. Teoria completă a ecuațiilor de gradul I. cu una și mai multe necunoscute. Ecuațiile de gradul II-lea. Teoria logaritmilor. Progresiunile aritmetice și geometrice.

Aritmetica com. 4 ore: Repetiția celor patru operațiuni cu frângei decimale și comune. Prescurtări la aceste operațiuni. Raporturile și proporțiile. Regula de trei simplă și compusă, calculul catenar, calculul societății simplu și compus, calculul alegației simplu și compus. Măsura și banii din diferite state, calcularea după curs. Procentul la sută, în sută și peste sută. Socotela intereselor. Prescurtări. Aplicarea acestora la escontări și la contul corect (Numere).

Istoria 2 ore: Noțiuni din Istoria comercială veche și medie. Istoria evului nou până la revoluțiunea franceză, cu deosebire privind la istoria comercială. Manualul Pütz-Meșotă: Istoria evului modern.

Geografia 2 ore: Prospectul general despre uscat și apă relativă la întregul pământ. Geografia oro- și hidrografică a celor 5 continente. Căile de comunicație maritime, fluviale și continentale. Porturile mai însemnate. Estinderea geografică a produselor mai însemnate și piețele principale. Statele unite, Brasilia, Egiptul și relațiile comerciale ale acestora. Manualul: Geografia comercială de Dr. Carl Zehden.

Principii com. și corespondință 4 ore: Introducere în principiul com. Ce e comerțul, munca, bunuri, lucruri, drepturi

ca obiectă și subiectă, legi și legislațiune, proprietate, ereditate, valoare, producțiune, consumațiune, capitală, industrie, schimbă, bani, credită, comerciă și comersanți, afaceri com., firmă, asociațiunî și societăți, acțiunî, contracte, tribunale com., mărfuri și măsuri, monede, valută, cursă,agio, bani de hârtiă, concursă, cambiă, hârtiă de valoare, datorii de stată, usanțe, bănci și transacțiunî de bănci. Diverse documente. Corespondință: circulară, ofertă, informațiunî etc. după manualulă: Panțu-Vlaicu, Introducere în sciințele comerciale.

Fisica 2 ore: Cele mai însemnate părți din mecanică, căldură, electricitate, magnetismă, acustică și optică. Elemente de cosmologie. Manualulă lui P. Poni.

Chemia com. 3 ore: O scurtă privire asupra celor percurse în anulă trecută, precum și asupra celor mai însemnate elemente și combinațiunî, cu deosebită privire la aplicarea loră în comerciă și industrie. Noțiunî generale ca introducere în Mercologie și Technologie. Chemia comercială și industrială; analise comerciale ilustrate prin dese experimente; Natriulă și compusele sale; Kaliulă și compusele sale; Alcalimetria și acidimetria; Sarea comună; Fabricațiunea sodei (metodele Leblanc și Solvay); Fabricațiunea sticlei; Mărfurile de porcelană și de lută și fabricațiunea săpunului; Fabricațiunea hârtiei; Productele alimentare: Pânea și surogatele ei; carnea, preparatele și productele analoge; laptele, brânza, untulă și ouăle, precum și preparatele loră. Oțetulă.

Ginnastica 2 ore.

Caligrafia 1 oră.

Rel. obl.	}	<i>Desemnăulă lib.</i> 2 ore.
		<i>Cântări</i> 2 ore

Suma oreloră oblig. 35 pe sēpt.

Clasa II com.

Prof. de cl. A. Vlaicu.

Religiunea 2 ore: Istoria bisericescă de Androiu Baronă de Șaguna, partea a II-a despre creștinarea națiunei române, despre cărțile bisericesci în timpurile vechi, despre starea bise-

ricei din Ardélü sub principii Transilvaniei; despre desbinarea bisericeii române, despre suferințele bisericeii române ortodoxe în secululü alü 18-lea și despre biserica română gr. or. din Transilvania, Ungaria, Bucovina și din România în secululü alü 19-lea.

Româna 2 ore: Poetica: figurile și tropii, metrica română și versificațiunea. Poesia lirică, motivulü, subiectulü, compoziția, stilulü și împărțirea poeziilorü lirice cu diferite esemple din poezii noștri. Poesia epică și felurile ei, eposulü, balada, romanța, novela și romanulü cu esemple din literatura noastră și străină. Poesia dramatică cu cetirea lui Othelo după trad. lui P. P. Carp; s'a mai cetitü ö comedie de Caragiali și tragedia Năpasta. In fine poesia didactică cu esemple. In fie-care lună o lucrare acasă. Manualulü lui Gion-Ionescu.

Maghiara 3 ore: Traducerea și reproducerea mai multorü piese din cartea de lectură Szvorényi J. part. II. Începere în deprinderea corespondințelorü mercantile maghiare în clasă pe tablă. In fie-care lună odată o lucrare scripturistică în clasă. Regule sintactice și topice.

Germâna 3 ore: Cetire de piese comerciale din manualulü lui Langner și de piese alese din clasicii germâni după „Lebensbilder“ III. S'au tradusü unele piese din româna în germâna, repețindu-se cu acêsta cele mai însemnate părți din gramatică și sintacsă. In fiecare lună câte o compoziție.

Franceza 2 ore: Sintacsă; Eserciții de conversațiune; Corespondință. S'a tradusü din lecturarulü francesü alü lui Caumont și din cartea de cetire română.

Matematica 2 ore: După o repețire succintă a materiailui percursü în clasa precedentă, s'a percursü calcululü intereselorü dela interese, alü rentelorü și acela alü amortisațiunilorü. Numêröse aplicațiuni.

Aritmetica com. 3 ore: Repetițiune din anulü trecutü. Socotirea aurului și a argintului în diferitele state și calcularea monedelorü. Calcularea spirtuluiü și a diferitelorü mărfuri. Bursele principale cu paritate și arbitragiü la monede. Conturile corente.

Contabilitatea 3 ore: Despre contabilitate în genere; Registrele principale și auxiliare și întocmirea lorü; Patru ca-

surî de contabilitate de mai multe luni trecute în registre după „Doppia“ și încheiate prin inventarî. Unû casû trecutû după „Simpla“ și încheiatû prin inventarî. Eserciîi practice împreunate cu Aritmetica și corespondința. Teoria contabilității.

Istoria 2 ore: Istoria Ungariei până la Franciscû I., cu deosebită considerare la fazele culturale și la rațiunile comerciale. Manualû: Istoria pragmetică a Ungariei de Dr. Fr. Ribáry.

Geografia 2 ore: Statele europene împreună cu coloniile și posesiunile lorû. Manualû: Geografia comercială de Dr. Carl Zehden.

Principii com. și corespondință 2 ore: Privire generală asupra corespondinței. Forma și stilul epistolei etc. Epistole în afaceri de mărfuri și raporte com.: oferte, însărcinări și comande, vîndare în comisiune, afaceri à meta, agenți și agenturî. Epistole de admonițiune și reclame. Epistole de expedițiune și în afaceri vamale. Epistole în afaceri de conto-curentû și informațiune. Epistole de creditû și recomandațiune. Epistole în afaceri cu cambii: oferte, cerere și refusare de creditû cambialû, restrîngerea și retragerea creditului cambialû. Trasări și remiterî. Devise. Avisurî. Acceptări, îndosare, domiciliu, protestû, copii și duplicate, intervențiune, conturî de întorcere și ritrate, polițe defecte și pierdute. Multe eserciîi practice. Cunoscințe generale cambiale, manipulațiune vamală (la afaceri cu marfă și la expedițiune). Afaceri de bursă în diferite piețe europene.

Dreptulû cambialû 2 ore: Dreptulû cambialû ung. cu referință la priedicile dreptului camb. germânû și românû.

Economia națională 2 ore: Noțiuni fundamentale: economie, desvoltarea vieței economice, felul economiilor, sciința economiei naționale și însemnătatea ei, trebuințe, bunurî, utilitate, valbre și prețû, avere, drepturî de avere. Produțiunea circulațiunea, venitulû și împărțirea lui; consumațiunea. În legătură cu acestea: Factoriî produțiunei: natura, munca capitalulû și instituțiile sociale. Intreprinderile și formele lorû singulare și societare, produțiunea primă, industria și comerciulû; sistemele economice, concurența liberă, banî, creditû, comunicațiune și transportû.

Merceologia și Tehnologia 3 ore: Noțiuni generale; cele mai însemnate mărfuri din regnulû vegetalû: cartofi, sfe-

cele, cichoria, ghimberul, curcuma, orcaneta, garanța, alizarina, școarța, quercitronul, scórțele pentru argășitorie, argășitoria, pluta și fabricarea dopurilor, inul, cânepa și alte fibre testile vegetale, lemnele de vășitorie roșii și galbine, sumacul (scumpia), ciailul negru și verde, tabacul de țigarete, țigările, tabacul de prisat și mestecat, hemeiul, cafeua cacao și ciocolata, grâul, secara, orzul, ovésul, porumbul, orezul, făinile, pastele alimentare, amidonul și feculele, zăcharul. Analize de mărfuri.

Ginnastica 2 ore.

Rel. obl.	}	<i>Desemnul lib.</i> 2 ore.
		<i>Cântări</i> 2 ore.

Suma orelor oblig. 35 pe sept.

Clasa III com.

Profes. de cl. *I. C. Pantu.*

Religiunea 1 oră: S'a predat elementele dreptului canonic: despre biserică; despre jurisdicțiune; despre sinódele ecumenice; despre sinódele locale; despre codicele canónelor; scriitorii canonici; despre fețele bisericesci; despre odórele bisericesci; despre pedepse și statutul organic în toate părțile lui.

Româna 2 ore: Noțiuni de Istoria limbii și literaturii române din timpurile cele mai vechi până în ziua de astăzi. S'a citit din diferiți autori vechi și noi. Manualul I. Lăzărici și cartea de citire de Lambrior. În fiecare lună o lucrare scripturistică.

Maghiara 3 ore: Cartea de lectură Szvorényi I. partea II. Continuarea deprinderilor practice în corespondența maghiară. Deprinderea practică pe tablă în diferite alte documente publice. Din istoria literaturii maghiare s'a luat perioada cea mai nouă. Biografiile celor mai însemnați bărbați literari. Pe fiecare lună câte-o lucrare scripturistică în școlă de diferit cuprins.

Germâna 3 ore: Citirea de piese comerciale după manualul lui Langner și citirea de piese alese din clasicii germani

din lecturarulă „Lebensbilder“ IV. S'a cetitū comedia „Minna von Barnhelm“ de Lessing. Istoria literaturēi germāne. In fiecare lună câte-o compoziție.

Francesa 3 ore: S'a propusū cu deosebire corespondența comercială; traduceri din romāna în franceza. Literatura după Demogeot.

Aritmetica com. 3 ore: Repetiția materialulū din clasa precedentă. Calcularea efectelor la bursele principale din Europa. Stabilirea cursulū și cotele principalelor burse. Arbitragiul la efecte și monede; calcululū deviselorū la diferite burse. Trageri și remiteri. Netto appoint și arbitrage. Interese compuse, amortisări și rente, după manualulū Kathrein și Spitzer.

Contabilitatea și corespondința com. 5 ore: Teoria contabilității, Doppia italiană, Doppia francesă, contabilitatea în afaceri de bancă; contabilitatea industrială și agricolă; contabilitatea de stat: Budgetū, cartea rubricilorū, cassa și încheerea. Teoria inventarulū. Unū casū de 2 luni, afacere de mărfuri en gros, trecutū după Doppia italiană, începutū și încheiatū cu inventarū; unū casū de 5 luni de contabilitate de bancă, purtatū după Doppia francesă; mai multe casuri singuratice trecute după celelalte nuanțe de contabilitate. Din corespondința: s'aū făcutū totū felulū de epistole aplicate la casurile de Aritmetică și Contabilitate lucrate în decursulū anulū. S'aū făcutū de asemenea diferite documente referitoare la Contabilitate și Aritmetică.

Merccologia și Technologia 3 ore: O scurtă privire asupra materiei pertractate în anulū trecutū; zacharulū de napī și de trestie, candelulū, berea și alcoolulū, vinurile; inulū, cânepa și alte fibre vegetale textile; bumbaculū; lâna, mătasea; cochenilla; kermesulū; córnelē și oșele; cleiulū și gelatina; cele mai însemnate mărfuri din regnulū mineralū: carbonulū, diamantulū, petrele scumpe, grafitulū, cerusele, anthracitulū, cărbunilū de pétră, cockulū, brichetele, lignitulū și torfa, cărbunilū de lemnū, cărbunele animalū (spodiulū), bituminosele solide și moi, asfaltulū, petrolulū cu tôte derivatele lui, ferulū și extracțiunea lui, fabricațiunea oțelulū și a fontei. Analise de mărfuri.

Matematica 1 oră: După repetiția materialului parcurs în clasele precedente, s'au mai parcurs calculii relativi la asigurările pe viață și la rentele viagare.

Istoria universală și comercială 2 ore: Istoria mai nouă a Ungariei în legătură cu evenimentele principale din celelalte state până în zilele noastre. Punctele principale din Istoria mai nouă comercială. Manuale: Fr. Ribáry și Pütz-Meșotă.

Legea com. 2 ore: Legea comercială ung. din 1875 în paralel cu dreptul com. german și român. Legea pentru meserii din 1884.

Economia națională și știința financiară 3 ore: După repetiția materialului parcurs în clasa II com. s'a propus: imposte vamale, protecționism și liber schimb, convențiunile comerciale internaționale și tarife vamale, convențiunile consulare, camere comerciale și industriale. Despre bănci. Desvoltarea istorică a băncilor; băncile moderne, felul lor și alu operațiunilor lor, băncile de emisiune în Britania, Austro-Ungaria, Germania, Franța și America nordică. Despre asigurățiunile. Din știința financiară: Ființa și scopul științei financiare, istoricul ei pe scurt, economia de stat, despre venitele și cheltuelile statului, despre dare și competențe, despre datoria de stat, în special datoria de stat austro-ungară.

Gimnastica 2 ore.

Rel. obl. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Cântări} \text{ } 2 \text{ ore.} \\ \text{Desemnul liber. } 2 \text{ ore.} \end{array} \right.$

Suma orelor obl. 33 pe sapt.

N O T A.

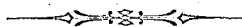
a) *Limba franceză* este studiu facultativ pentru școlarii de clasele III—VIII gimn., era pentru școlarii din clasele III și IV reală și clasele I, II, III comercială este studiu obligat.

b) *Desemnul liber* este obligat în școla reală, era în gimnasiul inferior și superior și în școla comercială este facultativ.

c) *Cântările* se propun la toți școlarii din cl. I—IV gimn. și I—IV reală, ăra școlarii din gimnasiulă superioră și din școla comercială suntă obligati a lua parte la corulă școlastică.

d) *Gimnastica* este pentru tôte clasele gimnasiale, reale și comerciale obiectă obligati

NB. Tôte obiectele acestea se propună în despărțăminte constatătore parte din câte o clasă, parte din mai multe clase.



3. Lucrări din limba română.

Clasa V gimnasială.

1. Iubirea locului natală.
2. Miorița. (Reproducere în prosă și espicare.)
3. Insemnătatea epiteteloră ornante și a comparațiunilor. (Disertațiune.)
4. Viéta dela orașă și dela țeră. (Paralelă)
5. Tîmpa. (Descripțiune)
6. Cum își petrece Românulă Pascile. (Descripțiune).
7. Europa pe timpulă cruciateloră. (Tablou istoricū).
8. Per aspera ad astra. (Meditațiune).

Clasa VI gimnasială.

1. Grui-Sângeră. (Narațiune)
2. Insemnătatea și cauzele răsboiului II punicū, pe basa lui T. Livius, XXI.
3. Satira I. de M. Eminescu. (Analisă literară)
4. „Amicus certus in re incerta cernitur.“ (Disert.)
5. Versificațiunea antică și modernă. (Studiu comparativū.)
6. Mai am ună singură doră (varianta 4) de M. Eminescu. (Analisă literară.)
7. Plecarea lui Ovidiu în esilă, trist. I, 3. (Analisă liter.)
8. Despre mită și basmă. (Paralelă)

Clasa VII gimnazială.

1. Feluritele scopuri ale învățătorei.
2. Analisarea cuvântului introductivă la istoria națională de M. Cogălniceanu.
3. Au dreptă aceia, cari susțină, că preumblarea e numai o pierdere de timp?
4. Pentru ce omeni vrednici sântă mai adeseori gloriificați numai după mörte?
5. In ce chipă putemă avé folosă dela cetitulă cărților?
6. Intru câtă limba este organulă celă mai binefăcătoră ală omului?
7. Valórea timpului.
8. In ce chipă și-a câștigatū Romulă, in ce chipă Numa Pompiliu merite pentru statulă romană?

Clasa VIII gimnazială.

1. Insemnătatea istorică a poporului grecescă.
2. Folósele sciințeloră naturale din punctū de vedere spirituală.
3. In ce chipă vomă onora mai cu demnitate pe bărbați meritați pentru binele omenirei?
4. Caracterulă lui Mariu.
5. Valórea opiniei publice.
6. Adevărata cultură face pe omă modestă.
7. Așeđemintele și moravurile Daciloră.
8. Trei teme pentru examenulă scripturistică de maturitate:
 - a) Intru câtă merită împăratulă Octavianū Augustū laudă, intru câtă critică?
 - b) Puterea cuvântului.
 - c) Numele nu se păstréză așa bine in bronză și marmoră ca in cânteculă poetului.

Clasa I comercială.

1. Daniilă Sihastru (povestire după poesia de D. Bolintinenu).
2. Tóamna (descriere).
3. Lupta dela Thermopyle (narațiune).

4. Cum amă petrecută feriile Crăciunului?
5. Câmpia în timpul iernei (tablou).
6. Răsăritul sorelui (contemplațiune).
7. Grecii și Romani (paralelă).
8. Mărtea vornicului Moțoc (povestire după nuvela „Alexandru Lăpușnénu“ de C. Negruzzi).
9. Cum trebuie să se pörte un școlar față de colegii săi? (disertațiune).

Clasa II comercială.

1. Caracterul lui Mariu.
2. Valórea laudei (disertație).
3. „Lui Eminescu“ de A. Vlăhuță (analisă literară).
4. „Hodja Murad Pașa“ de V. Alexandri (analisă literară).
5. Modestia e podóba unui tiner (disertație).
6. Insemnătatea porturilor pentru o țără (disertație din punctu de vedere comercial).
7. Acțiunea din comedia „Conu Leonida“ de I. L. Caragiali.
8. Importanța cambiei pentru comerci.

Clasa III comercială.

1. Rolul comerciantului în societatea omenescă.
2. Care om se pöte numi în adevăr cult?
3. Insemnătatea comercială a Mărei mediterane.
4. Ce fel de ómeni se ni-ı alegem ca prietini?
5. In care țări se pöte desvolta negoțul și industria cu mai mare înlesnire?
6. Insemnătatea literaturii nóstre populare.
7. Avantagele și desavantagele concurenței.
8. Este de lipsă, ca comerciantul să fie om cult? (temă de maturitate).



4. Societatea de lectură.

In anul școl. trecut societatea de lectură a studenților a fost condusă de profesorul *Virgil Onișiu*. Societatea a ținut în decursul anului 18 ședințe ordinare și una publică. In

aceste ședințe s'au cetitū de membrii societății 21 de lucrări originale și 4 traduceri și s'au declamatū 22 de poesii. In mai multe ședințe s'au produsū cu piese musicale corulū și orchestra societății.

a) Societatea dispune cu finea anului c. de unū capitalū de 971 fl. 51 cr. depuși la „Albina.“

Intratele societății s'au urcatū în anulū acesta la 150 fl. 92 cr., din cari s'a cheltuitū pentru procurarea de cărți și trebuințele mai mici ale orchestrei 140 fl. 76 cr.

b) *Biblioteca* s'a sporitū în decursulū anului cu 61 volume (35 cumpărate, 26 dăruite), astfelū că ađi ea numără 975 de volume.



5. Știpeudiștii din școlele medii.

	Numele știpeudiștilorū		Univer. Fundațiunea	Suma flor.
1	A. Popū	cl. VII gimn.	Fundațiunea Gozdu	200
2	C. Dure	" VII "	" "	150
3	P. Givulescu	" VII "	" E. Ghiba-Birta	100
4	C. Lacea	" VII "	Biserica sf. Nicolae	50
5	I. Pricu	" II comer.	" " "	50
6	V. Ancănū	" II "	" " "	50
7	P. Moldovanū	" I "	Fundațiunea Peiović	50
8	I. Arghiriade	" IV reală.	Biserica sf. Nicolae	50
9	G. Măciucă	" IV "	Biserica sf. Nicolae	50

In *internatulū Cristurianiū*, instituitū conformnū testamentulū de Comitetulū parochialū alū bisericeii S. Nicolae din Scheiu (Brașovū) și sub dirigința p. protopresb. și catechetū B. Baiulescu, se întreținū cu tōte cele trebuincioșe școlariī: Vasile Brenciū cl. II com., George Crangă cl. I com., Radu Sulică cl. I com. și Ioanū Zernoveanu cl. IV reală. Spesele suntū de 650 fl.



6. Fonduri administrate de corpul profesoral.

A) Fondul pentru ajutorarea școlărilor săraci și alu școlărilor bolnavi.

Saldul din anul trecută	fl.	630.39
De atunci au mai intratū :		
Dela direcțiune din vândarea unor tipărituri „		7.60
Dela maturisanții anului 1891 prin Antonū		
Pușcariu	„	6.—
Dela dōmna Susana A. Murășanū prin		
Dr. Vas. Glodariu	„	5.—
Interese	„	16.77
Dela domnulū I. V.	„	40.—
Dela corpulū didacticū alū școl. nōstre cen-		
trale la mōrtea prof. I. Popescu și Mih.		
Popū în locū de cunună	„	15.29
	Suma fl.	<u>721.05</u>

Din aceștia s'a cheltuitū pentru medicină
și ajutorarea școl. bolnavi și săraci . fl. 8.01

Rēmānū deci cu încheierea an. școl. 1891/2 fl. 713.04

Acēstā sumā se află depusā la „Albina“ și la „Meseriașulū
romānū.

Pentru comisiunea administrativā :

Iosifū Maximū,
cassarū.

B) Fondulū „Bălașa St. Blebea“.

pentru premiarea școlărilor distinși în musică.

Saldul din anul trecutū	fl.	255.79
Au intratū ca interese	„	13.80
	Suma fl.	<u>269.59</u>
Din aceștia s'a cheltuitū pentru premii	„	7.50
Rēmānu cu încheierea anului școlarū	fl.	<u>262.09</u>

Pentru comisiunea administrativā :

Iosifū Maximū,
cassarū.

7. Mişlocele de învăţământu.

A) Biblioteca.

Biblioteca şcolilor medii, care conţine de prezentu 4265 opuri în 5160 tomuri şi 1634 fascicule, s'a înmulţitu în decursul anului cu 193 de tom. şi 133 de fasc. Dintre aceste suntu 37 de tom. şi 67 de fasc. cumpărate, ér restulú s'a primitu ca daruri şi anume:

Dela Academia română	6 tom.	— fasc.
„ Consistoriulú archidiec.	30	„ 66 „
„ Şcolile medii din Ungaria	92	„ — (programe)
„ Camera comerc. din Braşovú	1	„ —
„ Dela primăria din Braşovú	1	„ —
„ Universitatea săsescă	1	„ —
„ unú anonimú	15	„ —
„ dómna Smara	1	„ —
„ domnulú I. Bianu	1	„ —
„ „ G. Sionú	1	„ —
„ „ G. Barişiu	1	„ —
„ „ I. Bogdanú	1	„ —
„ „ Făgărăşanú şi Bârsenú	1	„ —
„ „ Dr. I. Blaga	1	„ —
„ „ Dr. P. Şpanú	1	„ —
„ „ Dr. Ormay A.	1	„ —
„ „ E. Vajdafy	1	„ —

Pentru biblioteca şcolarilorú s'au cumpăratú cărţi in preţú de 146 fl. 45 cr. Acéstă bibliotecă a fostú în decursulú anului cercetată de 267 de elevi, cari au împrumutatú 2940 de opuri.

G. Chelariu
bibliotecarú.

B) Colecţiunile.

a) Cabinetulú fisicalú.

Cabinetulú fisicalú s'a înmulţitu în anulú şcol. 1891/2 cu următoarele aparate:

1. Pompă aspirátore	fl.	5.—
2. Pompă compresivă	„	5.—
3. Pendulú de reversiune	„	19.50

4. 2 Oglinzi sferice.	fl. 40.—
5. Aparatul lui Meloni	„ 70.—
6. Clopotul lui Savart	„ 12.—
	<hr/> 151.50.

Lazaru Nastasi
custode.

b) Cabinetul de istoria naturală.

Cabinetul de ist. naturală s'a înmulțit în decursul acestui an școl. cu următoarele: 1) O măsea de elefantă antediluviană găsită la Cetatea de baltă și dăruită de d-lă V. Voina. 2) Trei bucăți de lemn petrificat dăruite de școlarul Ilie Mănecuță din cl. III gimn.

G. Chelariu,
custode.

c) Cabinetul chemic și colecțiunea merceologică.

Cabinetul chemic constă din 210 flacone cu diferite corpuri și reagenți. Aparatele diferite sunt cuprinse sub 70 de numer. În anul acesta școl. s'a procurat mai multe chemicalii.

Cabinetul merceologic și tehnologic cuprinde un număr mare de probe și mostre de mărfuri aranjate în două dulapuri mari. Sporirea din anul acesta constă din unele mostre și probe dăruite, între care amintim colecțiunea de cereale din România dăruită de d-lă Nicolae Perlea, primar în Brăila, și nise fructe de bumbac din Dobrogea, dăruite de d-lă Victor Popea, paroh în Satulungu.

Arseniu Vlaicu,
custode.

d) Colecțiunea hartelor istorice și geografice.

La finea anului școlastic 1890/1 școlile noastre au avut 49 de harte istorice și 124 harte geografice. În decursul anului școlastic 1891/2 s'au mai câștigat prin cumpărare pentru aceste școlile 3 harte geografice și anume: Kiepert: Germania, Europa și Franța, éra charta: Spezial-Karte der Eisenbahnen Mittel-Europas von C. Raab a fost dăruită de d-lă avocat O. So-

rescu din Braşov. Astfel la finea anului şcol. 1890/91 şcolile noastre medii posedă cu totul 49 de harte istorice şi 128 harte geografice.

Vasilie Goldiş
custode.

c) Colecţiunea numismatică.

Colecţiunea numismatică s'a înmulţită în decursul anului şcol. 1891/2 cu un bănu de bronză romană de pe timpul lui Traian, găsit în comuna Ludoşul-mare (comit. Sibiiului) şi dăruită de d-lă Iónu Trónca, învăţător în Ludoş, şi cu 7 bani de aramă mai noi.

c) Jurnale şi foi periodice.

Pe sêma cabinetului de lectură al corpului profesoral şi pe sêma bibliotecii s'au abonată în decursul anului 1891/92 următoarele foi:

1. „Egyetemes közoktatásügyi szemle.“
2. „Naturwissenschaftliche Rundschau.“
3. „Jahrbücher für Nationalökonomie.“
4. „Zeitschrift für österreichische Gymnasien.“
5. „Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht.“
6. „Zeitschrift für den phisikalischen und chemischen Unterricht.“
7. „Convorbiri literare.“
8. „Egyetemes philologiai közlöny.“
9. „Századok.“

Din partea onor. Redacţiunii s'au trimisă gratuit:

1. „Telegraful Român“, din Sibiu.
2. „Gazeta Transilvaniei“, din Braşov.
3. „Luminătorul“, din Timişoara.
4. „Monitorul oficial al României“, din Bucuresci.
5. „Spitalul“, din Bucuresci.
6. „Folia diecesană“, din Caransebeş.

Mulțămită publică.

Direcțiunea școlară exprimă adâncă mulțămită și recunoștință tuturor donatorilor, cari au contribuit la înavuțirea bibliotecii, a colecțiilor, precum și la sporirea fondului pentru ajutorarea școlarilor săraci și a școlarilor bolnavi dela școlile noastre. În deosebire se simte îndemnată a aduce cele mai căldurose mulțămiri onor. adunării generale a institutului de credit și de economii „Albina“, care a binevoit a lua dispozițiunile de lipsă pentru editarea manualelor lucrate pe sēma școlei noastre comerciale, precum și onor. societății de lectură „Petru Maior“ din Budapesta și d-lui Diamandi Manole, comerciant în Brașov, care au binevoit a da unele premii în cărți pe sēma școlarilor distinși. Cu această ocaziune direcțiunea îi rōgă respectuos, să binevoiască a păstra și pentru viitorul același interes pentru prosperarea școlilor noastre, și în special să apelēze, la marimozitatea domnilor autori români, a autorităților și corporațiilor științifice, să binevoiască a dărui câte un exemplar din opurile d-lor pe sēma bibliotecii institutului nostru de creștere și învățământ.

8. Școala elementară capitală

de patru clase ordinare și două paralele pentru copii și cinci clase pentru copile.

a) În clasele de copii și de copile se învață următoarele obiecte: Religiuinea. — Ereciții intuitive. — Cetirea și scrierea română, maghiară și germână. — Gramatica română. — Gramatica germână. — Gramatica maghiară. — Aritmetica. — Geografia și istoria patriei, constituțiunea statului. — Cunoscințe din istoria naturală și fizică. — Caligrafia. — Desemnuk. — Cântări. — Gimnastică. — Grădinăritul, și în cl. V de copile Limba francesă.

b) Invătătorii la școala de tóte dılele: George Bellissimus, director. — Ión. Dobrén. — Ión. Aron. — Nicolae Oancea. — Zosim. Butnar. — Ión. Vătășan. — Ión. Dariu. — Candid. Mușlea. — Iosif. Aron. — Nicolae Bârsean. — Ión. Prișcu, suplent.

c) La școala de repetițiune: Ión. Dariu la copii și la copile.

d) Grădinăritul l'a propus: Ión. Dariu la copii, Nicolae Oancea la copile. — Limba francesă: Arseniu Vlaicu. — Cântările în cl. III și IV de copii și IV și V de copile le-a propus Nicolae Popovici.

După amed. elevele claselor II—V au fost. instruite în tot. felul. de lucruri de mână femeiesc. de d. Elena ved. G. Russu, invătăto. definitivă.



9. a) Școlarii din șc. medii după clase, calculi și moralitate.*)

Clasa	Numărul școlariilor					La finea anului										
						Calculul						Moralitat.				
	îmatriculați	ordinari	privatiști	cei au părăsit școala	esaminați	neesaminați	förte bine	bine	suficient	cu 1 nesuficient	cu 2 nesuficienti	cu mai mult nesuf.	bună	coresp. leg. școl.	nu de tot cor. leg. școl.	rea
VIII. gimn.	17	17	—	1	16	—	5	2	9	—	—	—	14	2	—	—
VII. "	21	21	—	4	17	—	8	4	3	1	1	—	12	5	—	—
VI. "	26	26	1	1	25	—	4	7	11	3	—	—	—	23	2	—
V. "	26	26	—	1	25	—	7	5	8	4	—	1	16	8	1	—
IV. "	34	34	—	1	33	—	8	11	6	5	2	1	30	2	1	—
III. "	34	33	1	1	32	—	13	11	3	4	—	1	26	6	—	—
II. "	53	52	1	—	52	—	14	6	15	7	3	7	41	11	—	—
I. "	55	55	—	1	54	—	15	9	7	9	1	13	41	11	2	—
Suma	266	263	3	10	254	—	274	55	62	33	7	23	180	68	6	—
IV. reală	25	25	—	1	24	—	11	5	8	3	—	1	24	—	—	—
III. "	25	25	—	2	23	—	5	4	10	2	1	2	21	2	—	—
II. "	21	21	—	—	21	—	4	3	9	3	1	1	7	13	1	—
I. "	34	34	—	—	34	—	12	8	6	4	3	1	27	7	—	—
Suma	105	105	—	3	102	—	32	20	29	12	5	5	79	22	1	—
III. com.	12	12	—	1	11	—	2	5	4	—	—	—	11	—	—	—
II. "	14	14	—	—	14	—	7	3	3	—	—	1	11	3	—	—
I. "	28	28	—	1	27	—	4	17	7	1	1	3	16	10	1	—
Suma	54	54	—	2	52	—	13	19	14	1	1	4	38	13	1	—

*) Cei cu 1 nesuf. potă face esamenă de emendare la începutul an. școl. viitoră; cei cu 2 nesufic. potă face acestă esamenă numai cu conceșiunea Ven. Consistoriu. Școlarii esaminați privatiști nu. au calculul de moralitate.

c) Școlarii examinați din școlile medii după etatea lor.

C l a s a	A n i î m p l i n i ț i													mai mulți	Laolaltă	
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21			
I. gimnas.	—	1	5	15	19	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
II. "	—	—	—	6	11	16	11	5	1	2	—	—	—	—	—	52
III. "	—	—	—	—	3	11	5	7	3	2	1	—	—	—	—	32
IV. "	—	—	—	—	2	11	10	2	5	2	1	—	—	—	—	33
V. "	—	—	—	—	—	—	8	9	5	3	—	—	—	—	—	25
VI. "	—	—	—	—	—	—	—	3	9	5	4	4	—	—	—	25
VII. "	—	—	—	—	—	—	—	1	5	4	4	2	1	—	—	17
VIII. "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	2	3	1	—	16
I. reală	—	—	5	6	14	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
II "	—	—	—	1	4	10	4	2	—	—	—	—	—	—	—	21
III. "	—	—	—	—	3	6	8	5	2	—	—	—	—	—	—	23
IV. "	—	—	—	—	13	2	2	6	8	4	2	—	—	—	—	24
I. comerc.	—	—	—	—	—	2	4	7	7	5	—	1	1	—	—	27
II. "	—	—	—	—	—	—	—	1	4	6	1	2	—	—	—	14
III. "	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	3	2	1	—	—	11

a) Școlarii examinați din școlile medii după locul, de unde sunt.

		Gimnasiu	Școala reală	Școala comerc.	Suma
1	Brașovă oraș	38	38	9	85
2	Brașovă comitată	37	21	14	72
3	Alte comitate	165	30	26	191
4	România	13	13	3	29
5	Rusia	1	—	—	1
		254	102	52	378

BCU Cluj / Central University Library Cluj

e) Numărul elevilor școlii elem. capitale.

a) In școala de toate zilele.

1. Copii:

Clasa	IV.	66
	III.	84
"	II. a)	48
"	II. b)	46
"	I. a)	55
"	I. b)	52

Suma: 351

2. Copile:

Clasa	V.	13
	IV.	31
"	III.	48
"	II.	65
"	I.	67

Suma: 224

b) In școala de repetițiune.

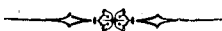
1) Despărț. de copii. . . 25 | 2) Despărț. de copile. . . 28

f) Recapitulațiune.

Numărul școlărilor înmatriculați la școlile centrale a fost
pro 1891/92.

în gimnasiu	266
în școla reală	105
„ „ comercială	54
„ „ primară de copii	351
„ „ „ „ fete	224
„ „ de repetițiune (copii)	25
„ „ „ „ (fete)	28
Suma	<u>1053</u>

Așadară față de anul 1890/91 cu 1094 școl. rezultă un
scădământ de 41 școlari.



BCU Cluj / Central University Library Cluj

10. Date din Cronica școlilor medii.

1. Inceperea anului școlastic. Anul școlastic 1891/2 s'a început Joi în 5 Septemvre v. 1891 după încheierea înmatriculării școlărilor, s'evârșită în 2—4 Septemvre. Cetirea și espicarea legilor școlare s'au făcut în 5 Septemvre înainte de începerea prelegerilor.

2. Schimbări în sinul corpului profesoral. In deursul anului 1890/1 s'au făcut în sinul corpului profesoral dela școlile medii următoarele schimbări: 1) Profesorul provisoriu *Virgilă Onițiu*, depunându cu succes esamenul pedagogic la universitatea din Budapesta, s'a recunoscută de profesor gimnas. ordinar definitiv. 2) Profesorul de religiune *Dionisiu Făgărășanu*, depunându cu succes esamenul din specialitatea sa înaintea comisiunei denumite de Ven. Consistoriu archidieceșan, s'a recunoscută ca profesor de religiune și exortator definitiv. 3) Ca profesor provisoriu pentru catedra vacantă de limba maghiară și germână la gimnasiu s'a ales *Dr. Valeriu Brașice*, absolvent al universității din Budapesta, examinat pentru specialitatea, la care s'a aplicat. 4) Catedra vacantă de limba

germână și română la școala reală și la cea comercială a fost ocupată de asemenea în mod provisoriu de *George Popp*, absolvent al universității din Budapesta, examinat pentru specialitate, la care s'a aplicat. 5) Ca profesor suplent la gimnasiu a funcționat *Dr. Iosif Blaga*, absolvent al universității din Budapesta. 6) Reposându în 6 Martie v. pictorul *Mihail Pop*, suplitor al ărelor de desen, ărele acestea au fost provădate de domnii *Virgil Onițiu*, profesor gimn., și *Karl Kootz*, absolvent al ădămiei de arte frumoșe din Munchen. 6) Concediându-se din cauză de bolă profesorul provisoriu de gimnastică *Ioan E. Prodan*, obiectul acesta a fost suplinit de mai mulți profesori dela școlele medii. 7) Catedra vacantă dela școala reală și comercială s'a suplinit prin profesorii dela aceste școle.

3. Festivități școlare și excursiuni. Duminecă în 22 Septemvre s'a ținut cu solemnitatea obicnuită *srbătorea Sf. Sofii*, a patronei școleror nătre centrale. Cu această ocaziune profesorul *Dr. Iosif Blaga* a ținut o vorbire festivă despre: *Crescerea națională.* — Lună în 9 Sept. v. 1891 s'a făcută *excursiunea la Poiană*, ăra Lună în 11 Maiu a. c. s'a ținut *Maialul* școleror centrale.

4. Iubileul de încoronare al Maj. Sale Regelui. În zilele de 7, 8 și 9 Iunie n., ca *zile iubilare ale aniversării a 25-a dela încoronarea Maiestății Sale Impăratului și Regelui Francisc Iosif I., ca Rege al Ungarici*, nu s'au ținut prelegeri; totodată în ziua de 8 Iunie n. corpul profesoral și învățătoresc a luat parte la serviciul divin, ce s'au celebrat în biserica Sf. Nicolae din Scheiu pentru sănătatea și îndelunga viață a Maiestății sale.

Elevii din clasele comerciale au vizitat Mercuri în 25 Martie, sub conducerea profesorului Arseniu Vlaicu, *fabrica de bere Habermann* din Brașovul vechiu.

5. Parastase și înmormântări. Sămbătă în 30 Noemvre 1891 în ziua de sf. Andrei, corpul profesoral și învățătoresc împreună cu tinerimea școlară au luat parte la parastasul ținut în biserica S-tului Nicolae din Scheiu în amintirea marelui și neuitatului Archiep. și Metropolit Andreiu Șaguna. — În 21 Decemvre 1891 corpul didactic însoțit de tinerimea școlară au petrecut la cele eterne pe veteranul învățator în

pensiune *Dumitru Ciofleacă*, răposată Joi în 19 Decemvré v. — Vineri în 6 Martie v. a. c. a răposată în Domnul pictorul *Mihailă Popă*, profesoră suplentă de desenă la școlele medi, la a cărei înmormântare de asemenea au luat parte școlarii și corpul profesorală și învățătorescă. — In fine chiar la încheierea anului școlar școlele noastre au perdată pe învățătorul *Ionă Dobrénu*, care după ună serviciu plin de zelă de 31 ană ca învățătoră la școla primară și în timpă de mai mulți ană ca profesoră de caligrafă la școlele medi, a răposată Joi în 25 Iuniu v. și a fostă înmormântată Sâmbătă în 27 Iuniu v. a. c.

6. Visitațiună școlare. Școlele noastre medi (gimnasiulă și școla reală) au fostă visitate din 7—10 Maiu v. a. c. de d-lă directoră superioră și consiliară regescă *Elischer Iozsef*, care a esaminată din tôte punctele de vedere starea institutului nostru. Observările făcute cu privilegiulă acestei cercetări au fostă împărtașite de d-lă directoră sup. în conferința corpului profesorală ținută Duminecă în 17 Maiu v. — Școla comercială a fostă visitată în 4 Maiu v. de d-lă inspectoră școlară și consiliară regescă *Koós Ferencz*, care a asistată la mai multe prelegeri din tôte trei clasele aparținătoare acestei școle.

Esamenele.

a) *Esamenele supletorii și de emendare de maturitate la gimnasiu* s'au ținută în 25 Septembrie și în 17 Decembre v. 1891. La amândouă a funcționată ca comisară ală Ven. Consistoriu părintele protopopă *Ionă Petrică*, érá ca reprezentantă ală In. Ministeriu de culte și instruc. publică d-lă directoră gimnasială *Veres Ignatz*. La primulă din aceste două esamene s'au declarată de maturi școlarii: *Ionă Bercană* (mat. cu bine), *Spiridonă Boita* (mat. cu bine) și *Iacobă Șteflea* (mat. cu suficientă). La ală doilea s'au declarată: *Virgilă Popca* matură cu fôrte bine, *Titu Popovică* matură cu bine și *Constantină Palievici* matură cu suficientă.

b) *Esamenulă supletoriu și de emendare de maturitate la școla comercială* s'a ținută în 11 Septembrie v. 1891 în prezența d-loră comisară *Ionă Petrică*, *Koós Ferencz* și *Eugen Jekelius* și cei trei școlari, cari s'au prezentată la acestă esamenă: *Ionă Nistoră*,

Emilă Pinciū și Dumitru Burduloiu, s'au declaratū de maturi cu calcululū gen. suficientū.

c) *Esamenulū anualū* alū cl. VIII gimnasială s'au ținutū în 12 și 13 Maiu v., ără alū cl. III comercială în 16 Maiu v. a. c.

d) *Esamenulū scripturisticū* alū maturisanților din cl. VIII gimn. și din cl. III comerc. s'a ținutū din 18—23 Maiu v. inclusivū.

e) *Esamenulū oralū de maturitate la gimnasiū* s'a ținutū în 16 și 17 Iunie v. sub presidiulū Prea-Cuvioșiei Sale părintelū Archimandritū și Vicarū arhiepiscopescū Dr. *Ilarionū Pușcariū*, ca comisarū consistorialū, și în prezența d-lui profesorū universitarū Dr. *Abt Antal*, ca reprezentantū alū Inaltulū Regimū. La acestū esamenū s'au prezentatū 13 școlari, cari au obținutū rezultatulū următorū: *Aurelianū Moșoiu* și *Ionū Odorū* s'a declaratū maturi cu fôrte bine; *Onisiforū Bejiu*, *Ionū Bordea*, *Petru Făurū* și *Valeriu Popca* maturi cu bine; *Dumitru Lupanū*, *Jordanū Popovič*, *Sterie Stinghe* și *Ionū Eugenū Zaslo* maturi cu suficientū; doi școlari s'au avisatū la emendarea calcululū din câte unū studiu în Septembrie, ără unu s'a avisatū la repetirea esamenulū întregū.

f) *Esamenulū oralū de maturitate la școla comercială* s'a ținutū Vineri în 19 Iunie v. în prezența d-lui *Kóos Ferencz*, consiliarū regescū și inspectorū regescū de școle, ca comisarū alū In. Ministeriu de culte și instruc. publică, a d-lui *Eugen Jekelius*, secretarulū camerei comerciale din Brașovū, ca comisarū alū In. Ministeriu de comerciu, și a d-lui avocatū și membru alū Eforiei școlare *Ionū Lengeru*, ca comisarū alū Vener. Consistoriu archidieceșanū. La acestū esamenū s'au admisū 10 școlari, cari au obținutū rezultatulū următorū: *Dumitru Comșa* s'a declaratū maturū cu fôrte bine; *Ionū Milca*, *Ionū Gogonea*, *Ionū Nedelcovič*, *Ionū Russū* și *Andreiū Popa* maturi cu bine; *Ionū Dorobanțu*, *Ionū Hașu* și *Victorū Proca* maturi cu suficientū, ără unū școlară s'a avisatū la emendarea esamenulū dintr'unū studiu în Septembrie a. c.

g) *Esamenle publice ale școlclorū primare de copii și de copile* s'au ținutū în 17, 18 și 19 Iunie v., ără Duminecă în 21 Iunie s'au cetitū clasificațiunile și s'au împărțitū premii la școlari și școlărițele din aceste școle.

h) Esamenle publice ale școlilor medii (afară de cl. VIII gimn. și III.com.) s'au ținut în 24, 25 și 26 Iunie. Cetirea clasificățiunilor și împărțirea premiilor la aceste școle s'au făcută Duminecă în 28 Iunie.

Implinirea datorințelor creștinesci.

În zilele de Duminecă și la sărbătorile împărătesci se adună la 8 ore dimineața toți școlarii dela acestu institutu și după exortația îndatinată mergu la 9 ore însoțiți de catechetu și de câte doi profesori la biserică. Peste ernă școlarii nu sunt duși la biserică, ci asistă numai la exortația. — De două ori pe anu, în postul Crăciunului și în postul Pascilor, se mărturisesc și se cuminecă toți școlarii de confesiunea ort. or. și gr. cat.

Ferile cele mari

durază dela finea lui Iunie până la 31 Augustu st. v. 1892.

11. Insciințare.

Anul școlar 1892—93 se începe cu 1-a Septembrie 1892 st. v. Părinții, cari dorescu a da pe copiii lor la aceste școle, sunt poftiți a se presenta cu fiii seu cu fiicele lor în cancelaria direcțiunei în zilele de 1, 2 și 3 Septembrie v. dela 9—12 ore a. m. și dela 2—4 ore p. m. pentru înmatriculare. Școlarii cari se înmatriculează pentru prima oră la școlele noastre medii,

voră produce testimoniu școlastică, de boteză, de vaccinare (altou) și revaccinare. In 31 Augustă st. v. a. dela 8—12 ore a. m. și dela 2—5 ore p. m. se voră ținē esamenele supletorii și de emendare. Ceī-ce s'arū presenta mai târđiū, au sē petiționeze la Direcțiune, dovedindū cu atestatū valabilū causa în-târđierei.

Didactrulū, care se va depune numai decătū la înmatriculare, este pentru gr. or. și gr. cat. de 7 fl. 30 cr. pentru gimn. inf. și șcōla reală; — 11 fl. 50 cr. pentru gimn. sup. și șcōla comercială; ără pentru ceī de alte confesiuni împătritū.

Ceī-ce se înmatriculeză pentru prima dată la aceste șcōle, plătescū odată pentru totdeuna 2 fl. v. a. taxă de primire.

De didactru se scutescū ceī lipsiți de mijlōce sub anumite condițiuni, care se potū afla dela direcțiune.

Toți școlariī potū fi supuși la esamenū de primire conformū normativelorū

Clasificațiunea școlarilor din școlile medii la finea a. ș. 1891/92.

A) GIMNASIULŪ.

Clasa I gimnasială.

Numele	Locul născerii	religiunea	calculul general
1. Balca Iónŭ	Branŭ	gr. or.	nesufic. (1)
2. Balcășu Iacobŭ	Vlădeni	" "	förte bine
3. Balea Alecsandru	Lisa	" "	nesufic. (1)
4. Banciu Vladimiriŭ	Satulungŭ	" "	förte bine
5. Bărbatŭ Nicolae	Șercăița	" "	nesufic. (1)
6. Belență Ilie	Mândra	" "	förte bine
7. Berbece Victorŭ	Cheța	" "	nesuficientŭ
8. Boeriu Traianŭ	Telechi Recea	gr. cat.	förte bine
9. Bogolea Davidŭ	Lisnăŭ	gr. or.	bine
10. Bómbenŭ Iónŭ	Brașovŭ	" "	bine
11. Borzea Iónŭ	Voila	" "	nesuficientŭ
12. Bucșa Dionisiu	Hăghigŭ	" "	nesuficientŭ
13. Căldărea Nicolae	Zărnesci	" "	förte bine
14. Ciută Petru	Borșa-română	" "	suficientŭ
15. Comanŭ Iónŭ	Vama-Buzăului	" "	suficientŭ
16. Costinescu Mircea	Bucuresci (R.)	" "	bine
17. Coltofeanu Iónŭ	Brețcu	" "	nesufic. (2)
18. Crețarŭ Emilŭ	Bodŭ	" "	nesuficientŭ
19. Cărcubetă Iordache	Vlădeni	" "	förte bine
20. Danŭ Iónŭ	Mândra	" "	bine
21. Drăgușu Iónŭ	Satulungŭ	" "	förte bine
22. Eremie Dumitru	Măxineni (R.)	" "	bine
23. Furnică Nicolae	Brașovŭ	" "	suficientŭ
24. Garoiu Iónŭ	Zărnesci	" "	förte bine
25. Garoiu Nicolae	Zărnesci	" "	bine

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
26. Herseni George	Hârseni	gr. or.	suficient
27. Lancea Iosif	Comăna Inf.	" "	nesuficient
28. Langa Corneliu	Comăna Inf.	" "	nesuficient
29. Măciucă George	Braşov	" "	bine
30. Mândar George	Satulung	" "	suficient
31. Mocsonyi Antoniu	Tiba	" "	fôrte bine
32. Maniu Dumitru	Braşov	" "	nesuficient
33. Odor Nicolae	Turcheş	" "	bine
34. Popa George	Crihalma	" "	nesuficient
35. Popu Laurenţiu	Comăna Inf.	gr. cat.	nesufic. (1)
36. Potcovă Ciprian	Vlădeni	gr. or.	fôrte bine
37. Purece Dumitru	Budila	" "	nesufic. (1)
38. Puşcariu Ion	Poiana-Merului	" "	nesufic. (1)
39. Roşca Sofron	Ungra	" "	fôrte bine
40. Roşculeţu Alexe	Satulung	" "	nesuficient
41. Roşculeţu Nicolae	Satulung	" "	suficient
42. Săcărenu Zacharia	Satulung	" "	fôrte bine
43. Şenchea Emil	Zărnesci	" "	suficient
44. Sorescu Mircea	Braşov	" "	fôrte bine
45. Şolca Ion	Felmer	" "	nesuficient
46. Ştelea Galacteon	Voivodeni	" "	nesufic. (1)
47. Stoianu Emilian	Porta	" "	nesufic. (1)
48. Stoica Dionisie	Rodbav	" "	bine
49. Taflan Nicolae	Braşov	" "	nesuficient
50. Ticoşanu Nicolae	Intors. Buzăului	" "	nesuficient
51. Tocitu George	Purcăreni	" "	fôrte bine
52. Tulbure George	Hălmég	" "	fôrte bine
53. Tuţurea Nicolae	Beclean	" "	nesufic. (1)
54. Văjii Nicolae	Purcăreni	" "	nesuficient

Clasa II gimnazială.

1. Anghel Ştefan	Feldioră	gr. cat.	suficient
2. Bartolomeu Sim.	Dolova	gr. or.	nesufic. (2)
3. Bogdan Alex.	Braşov	gr. or.	bine
4. Bârsan Iosif	Şinca veche	gr. cat.	nesufic. (2)
5. Bobancu Ioan	Piteşti (Rom.)	gr. or.	nesuficient
6. Buzea Nicolae	Cohalnu	" "	bine
7. Buzete Ioan	Felmer	" "	nesufic. (1)
8. Caţaveiu Damas.	Lisa	" "	suficient
9. Comanescu Aur.	Ghimbaş	" "	suficient

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
10. Comaniciu Ioan	Veneția inf.	gr. or.	förte bine
11. Comaniciu Nicolae	Veneția inf.	" "	förte bine
12. Comșa Alex.	Mândra	" "	suficient
13. Dimian	Brețcu	" "	suficient
14. Dumitrescu Ioan	Ticușul rom.	" "	suficient
15. Enescu Moise	Șimon (Bran)	" "	förte bine
16. Eremie Alexe	Brașov	" "	nesufic. (1)
17. Ganea Galacteon	Pojorta	gr. cat.	suficient
18. Ganea George	Lisa	gr. or.	suficient
19. Gonțea Ilariu	Șimon (Bran)	" "	förte bine
20. Hărlav Vasile	Bilbor	gr. cat.	nesuficient
21. Iacob Ioan	Hăghig	gr. or.	suficient
22. Jurca Const.	Boroș-Sebeș	" "	förte bine
23. Lazea Ilie	Netot	gr. cat.	förte bine
24. Lupșan Ioan	Brașov	gr. or.	nesuficient
25. Marcea Dum.	Brașov	" "	suficient
26. Mercheșan Iosif	Feldiöra	" "	förte bine
27. Moroianu Ion	Brașov	" "	nesufic. (2)
28. Nastea George	Sinca nouă	" "	suficient
29. Negrea Acsente	Pojorta	gr. cat.	förte bine
30. Nemeș Iuliu	Brașov	gr. or.	nesufic. (1)
31. Papuc Ioan	Turcheș	" "	suficient
32. Popa Alexandru	Lisa	" "	suficient
33. Popa Septimiu	Veneția inf.	" "	nesufic. (1)
34. Popea V. Ioan	Satulung	" "	bine
35. Pop George jun.	Brașov	" "	nesufic. (1)
36. Pop George sen.	Comăna inf.	" "	suficient
37. Pop Gherasim	Mărgineni	" "	bine
38. Purcherea Alex.	Borduşanii m.	" "	suficient
39. Rimbeș Nicol.	Voivodenii m.	" "	bine
40. Runcean Vas.	Măgura	" "	förte bine
41. Russu Stelian	Brașov	" "	nesuficient
42. Scurtu David	Holbav	" "	nesuficient
43. Sglimbea Emil	Cuciulata	" "	bine
44. Stoica Nicolae	Veneția inf.	" "	förte bine
45. Stoica Victor	Veneția inf.	" "	nesufic. (1)
46. Tăulea Ioan	Bran	" "	nesuficient
47. Taus Leon	Feldiöra	" "	nesufic. (1)
48. Vas George	Arpașul inf.	gr. cat.	förte bine
49. Vetric Varnava	Cuciulata	gr. or.	förte bine
50. Voina George	Dêrste	" "	förte bine
51. Zaharia Bartol.	Ludișor	" "	förte bine
52. Zernoven Vasile	Brașov	" "	nesuficient

Clasa III gimnazială.

Numele	Locul născerii	religiunea	calculul general
1. Bârsanŭ Zaharia	Sân-Petru	gr. or.	bine
2. Bica Galacteonŭ	Voivodenii m.	" "	bine
3. Bica Visarionŭ	Voivodenii m.	" "	fôrte bine
4. Bumbescu Victorŭ	Cerova	" "	nesufic. (1)
5. Burlea George	Hurezŭ	" "	fôrte bine
6. Căndea Dumitru	Sărata	" "	bine
7. Clemŭ Aronŭ	Cuciulata	" "	bine
8. Comanescu Iosifŭ	Ghimbavŭ	" "	suficientŭ
9. Crihălmeanu Nicolae	Cuciulata	" "	fôrte bine
10. Dobrinŭ Romulŭ	Buciumŭ	gr. cat.	nesuficientŭ
11. Kertsch-Pen. Chr.	Ploesci (Rom.)	gr. or.	bine
12. Lengeru Ioanŭ	Lighetŭ	" "	fôrte bine
13. Ludu Andreiu	Beclenŭ	" "	fôrte bine
14. Mănecută Ilie	Poiana Mărului	" "	fôrte bine
15. Maroșescu Nicolae	Sinaia (Rom.)	" "	nesufic. (1)
16. Meșianu Aronŭ	Zărnesci	" "	fôrte bine
17. Meșianŭ Traianŭ	Zărnesci	" "	bine
18. Minea Ioanŭ	Turcheșu	" "	fôrte bine
19. Moga Aurelŭ	Vâlcele	" "	bine
20. Mușlea Aurelŭ	Brașovŭ	" "	bine
21. Naneșŭ George	Voivod. micŭ	" "	fôrte bine
22. Păcurariu Nicolae	Sărata	" "	bine
23. Popovici Mihailŭ	Brașovŭ	" "	suficientŭ
24. Popovici Zenovie	Săsăușu	" "	bine
25. Pușcariu Victorŭ	Sohodolŭ	" "	fôrte bine
26. Rădulețŭ Vasile	Berivoii mari	" "	nesufic. (1)
27. Roșca Teofilŭ	Ungra	" "	bine
28. Șerbanŭ Daniilŭ	Voila	gr. cat	fôrte bine
29. Sglimbea Octavianŭ	Cuciulata	gr. or.	fôrte bine
30. Stoica Emilianŭ	Săsăușu	" "	fôrte bine
31. Tipeiu Bartolomeiu	Zărnesci	" "	suficientŭ
32. Zărnoveanŭ Dumitru	Brașovŭ	" "	nesufic. (1)

Clasa IV gimnazială.

1. Bărbucenu Stefanŭ	Brașovŭ	gr. or.	fôrte bine
2. Bómbenŭ George	Brașovŭ	" "	nesufic. (1)
3. Boeriu Petru	Gridŭ	" "	nesuficientŭ
4. Bogdanŭ Aurelŭ	Bucuresci (R)	" "	suficientŭ
5. Boldea Ioanŭ	Crihalma	" "	nesufic. (2)

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
6. Ciolanu Ioan	Țințari	gr. or.	fôrte bine
7. Ciuleiu Ioan	Fântâna	" "	fôrte bine
8. Chicomban Nicolae	Brașov	" "	nesufic. (1)
9. Cojanu Emilian	Pescera	" "	bine
10. Dimianu Constantin	Brețcu	" "	bine
11. Făgărășanu Aurel	Drăguș	" "	bine
12. Fotă Ioan	Moeciulă-inf.	" "	bine
13. Frateșu Romul	Prejmer	" "	bine
14. Galea Nicolae	Paloș	" "	nesufic (1)
15. Ghircoiașu Damasc.	Bucium	gr. cat.	suficient
16. Ghircoiașu Victor	Bucium	" "	bine
17. Glodariu Constantin	Brașov	gr. or.	bine
18. Gorun Nicolae	Dridif	" "	fôrte bine
19. Ilie Ioan	Zărnesci	" "	bine
20. Mihăltenu Virgil	Brad	" "	nesufic. (2)
21. Munteanu Petru	Brașov	" "	suficient
22. Noghia Gheorghe	Bran	" "	fôrte bine
23. Oncea Ioan	Brașov	" "	fôrte bine
24. Păcală Gheorghe	Galați	" "	suficient
25. Preda Gheorghe	Brașov	" "	bine
26. Purcheria Gheorghe	Brașov	" "	bine
27. Russu Tarquiniu	Brașov	" "	suficient
28. Sancali Traian	Kezdi-Vásárh.	gr. cat	nesufic. 1)
29. Sporea Constantin	Vama Buzului	gr. or.	fôrte bine
30. Tîpeiu Aurel	Zărnesci	" "	fôrte bine
31. Toma Constantin	Făgărăș	" "	nesufic. (1)
32. Vulcăneanu Nicolae	Râșnov	" "	bine
33. Zoiade Gligore	Tergoviște (R.)	" "	suficient

Clasa V gimnazială.

1. Binigiu Ioan	Șona	gr. or.	fôrte bine
2. Bodea Augustin	Ciceu-Giurgesci	" "	suficient
3. Bude Valentin	Zărnesci	" "	fôrte bine
4. Chirciu Nicolae	Șirnea	" "	suficient
5. Dan Emil	Zărnesci	" "	bine
6. Eremie Dumitru	Bacifalu	" "	bine
7. Ghimbășanu Stefan	Zărnesci	" "	suficient
8. Hamsea George	Tohanulă-nou	" "	suficient
9. Lazea Lazăr	Netot	gr. cat	bine
10. Muscă Nicolae	Várhely	gr. cat.	suficient

Numele	Locul născerii	religiunea	calculul general
11. Petroianu Voicu	Satulungu	gr. or.	nesuficientu
12. Popea Corneliu	Braila (Rom.)	" "	bine
13. Popea Neagoe	Satulungu	" "	forte bine
14. Popovici Terentia	Ghimbavu	" "	suficientu
15. Priscu Isidoru	Braşovu	" "	nesufic. (1)
16. Proca Constantinu	Răşnovu	" "	nesufic. (1)
17. Puşcariu Sextiliu	Braşovu	" "	forte bine
18. Săbădeanu Romulu	Braşovu	" "	nesufic. (1)
19. Sanciali Aureliu	Kézdi - Vaşarhei	gr. cat.	suficientu
20. Scurtu Ioanu	Braşovu	gr. or.	forte bine
21. Stoianu George	Branu	" "	bine
22. Sturza Mariu	Şepreuşu	" "	forte bine
23. Sulică Nicolae	Braşovu	" "	forte bine
24. Tăslăuanu Octaviu	Bilboru	gr. cat.	suficientu
25. Turcu Ioanu	Branu	gr. or.	nesufic (1)

Clasa VI gimnazială.

1. Andreiu Iosifu	Lugoşu	gr. or.	nesufic. (1)
2. Andreieviciu Liviu	Timişora	" "	suficientu
3. Baiu Nicolau	Zărnesci	" "	suficientu
4. Bidu Constantinu	Braşovu	" "	suficientu
5. Cerbu Sabinu	Părău	" "	nesufic. (1)
6. Dima Manase	Braşovu	" "	forte bine
7. Dobre Ioanu	Zărnesci	" "	suficientu
8. Florea Aureliu	Făgăraşu	gr. cat.	bine
9. Grama Clemente	Riuşoru	gr. or.	bine
10. Grama Emanuilu	Purcăreni	" "	bine
11. Moşoiu Ioanu	Satulungu (S.)	" "	forte bine
12. Murăşanu Dumitru	Varvizu	gr. cat.	bine
13. Nanu Ioanu	Răşnovu	gr. or.	suficientu
14. Oană Ilie	Părău	" "	bine
15. Oltenu George	Braila (Rom.)	" "	suficientu
16. Păcală Traianu	Galaţi (Făgăraş)	" "	suficientu
17. Pandrea Liviu	Făgăraşu	gr. cat.	forte bine
18. Popoviciu Dumitru	Plavicioviţa	gr. or.	suficientu
19. Pralea Aritonu	Bréza	" "	suficientu
20. Purecelu George	Turcheş (Săcele)	" "	forte bine
21. Steriu Diamandi	Braşovu	" "	nesufic. (1)
22. Timaru Savu	Pianu inferioru	" "	suficientu
23. Ursu Ionu	Caţa	" "	bine
24. Vlasu Valeriu	Mureş-Lechinţa	gr. cat.	suficientu
25. Weberu Emiliu	Buzeu (Rom.)	ev. lut.	bine

Clasa VII gimnazială.

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
1 Banciu Axente	Săliște	gr. or.	suficient
2 Bôtă Toma	Nicolinți	" "	nesufic (1)
3 Dure Constantin	Oravița	" "	förte bine
4 Enescu Iosif	Bran	" "	nesufic. (2)
5 Eremie Tiberiu	Purcăreni	" "	förte bine
6 Givulescu Procopiu	Toc	" "	suficient
7 Ionică Ioan	Predeal	" "	bine
8 Lacea Constantin	Brașov	" "	bine
9 Măerușan Romul	Măeruș	" "	bine
10 Maxim Iosif	Brașov	" "	förte bine
11 Marcovici Vincentiu	Nădlac	" "	förte bine
12 Petrovici Nicolae	Jabăr	" "	förte bine
13 Pop Aurel	Brașov	" "	förte bine
14 Stoian Ioan	Bran	" "	suficient
15 Ișvan-Stan Iancu	Bocșa Română	" "	förte bine
16 Toma Ioan	Herman	" "	bine
17 Vas Octavian	Voila	" "	förte bine

Clasa VIII gimnazială.

1. Bejiu Onisifor	Seliște (Sibiu)	gr. or.	förte bine
2. Bordea Ioan	Törlung. (Braș.)	" "	förte bine
3. Bossie Nicol.	Bucuresci (R.)	" "	suficient.
4. Botoș Corn	Rec. m. (C.-S.)	" "	suficient
5. Comanescu Corn	Ghimbav (Braș.)	" "	suficient
6. Faur Petru	Abrud (Alba in.)	" "	förte bine
7. Ioanovici Ioan	Zörnesci (Fög.)	" "	suficient
8. Lupan Dumitru	Brașov	" "	suficient
9. Magheț Coriol.	Saceș. m. (Tim)	" "	suficient
10. Mócă Aureliu	Carans. (C.-S.)	" "	bine
11. Moșoiu Aureliu	Toh. n. (Fög.)	" "	förte bine
12. Odor Ioan	Turcheș (Braș.)	" "	förte bine
13. Popea Valeriu	Brăila (Rom.)	" "	bine
14. Popovici Iordan	Brașov	" "	suficient
15. Stinghe Sterie	Brașov	" "	suficient
16. Zaslo Eug.	Szöllös (Arad)	" "	suficient

B) ȘCOALA REALĂ.

Clasa I reală.

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
1. Avramă Ioană	Dârste	gr. or.	nesufic. (1)
2. Băgiu Nicodimă	Dobêrlău	gr. or.	fôrte bine
3. Băcică Vasile	Brașovă	gr. or.	nesufic. (2)
4. Constantină Achimă	Feldiôra	gr. or.	nesufic. (2)
5. Căzacă Vasile	Satulungă	gr. or.	fôrte bine
6. Corbenciu Dum.	Brașovă	gr. or.	fôrte bine
7. Crăciună George	Brașovă	gr. or.	bine
8. Crăciună Dum.	Brașovă	gr. or.	nesuficientă
9. Dima Oprea	Purcăreni	gr. or.	fôrte bine
10. Dârstară Nicolae	Brașovă	gr. or.	bine
11. Dogariu Romulă	Marcoșiu	gr. or.	fôrte bine
12. Enea Vasile	Brașovă	gr. or.	suficientă
13. Enescu Iuliu	Șimonă (Brană)	gr. or.	bine
14. Flucășiu Teofilă	Șinca nouă	gr. or.	fôrte bine
15. Marcu George	Budilă	gr. or.	fôrte bine
16. Moiană George	Voila	gr. or.	suficientă
17. Munteană G. jun.	Brașovă	gr. or.	bine
18. Munteană G. sen.	Rêșnovă	gr. or.	bine
19. Mușlea Vasile	Brașovă	gr. or.	suficientă
20. Navrea Mihailă	Brașovă	gr. or.	bine
21. Oancea Nicol.	Brașovă	gr. or.	suficientă
22. Poteca Nicol.	Craiova (R)	gr. or.	fôrte bine
23. Purcărea Dum.	Brașovă	gr. or.	nesufic. (1)
24. Plotogea Bucură	Moieciulă inf.	gr. or.	bine
25. Plotogea Nicol.	" "	gr. or.	bine
26. Receană Victoră	Dejană	gr. cat	fôrte bine
27. Radu Traiană	Tohanulă v	gr. cat	fôrte bine
28. Rusu Nicol.	Brașovă	gr. or.	fôrte bine
29. Scurtu Nicolae	Brașovă	gr. or.	suficientă
30. Șeitană Ioană	Rîmniculă sărat	gr. or.	fôrte bine
31. Storferă Avramă	București (R)	isr.	nesufic. (2)
32. Stinghe Teodoră	Brașovă	gr. or.	suficientă
33. Tomoșoiu Ioană	Hârșova, Dobr	gr. or.	nesufic. (1)
34. Tănăsescu Alecs.	Besdeadă, (R)	gr. or.	nesufic. (1)

Clasa II reală.

Numele	Localul naşterii	religiunea	calculul general
1. Ardelenu Iónu	Satu-lungu	gr. or.	nesufic. (1)
2. Buna Martinu	Bucuresci (R.)	ev. ref.	suficientu
3. Capitanescu Ionu	Turcesu	gr. or.	suficientu
4. Eftimie Constan.	Galati (Rom.)	" "	nesuficientu
5. Fenechi Vasile	Bretcu	" "	bine
6. Furnica Nicolae	Braşov	" "	nesufic. (1)
7. Ghighinita Nicolae	"	" "	nesufic. (2)
8. Gradinaru Vasile	"	" "	bine
9. Jugarenu George	Porumb. sup.	" "	forte bine
10. Lapdatu Ionu	Braşov	" "	bine
11. Lupanu George	"	" "	suficientu
12. Marinu Ionu	Heghigu	" "	suficientu
13. Mateiu Traianu	Lipova	" "	suficientu
14. Moţoiu Nicolae	Turcesu	" "	nesufic. (1)
15. Muntenu George	Purcaren	" "	suficientu
16. Plesea Ionu	Zarnesci	" "	suficientu
17. Purecelu Radu	Turcesu	" "	forte bine
18. Rasoiu Dumitru	Seliste	" "	forte bine
19. Sterianu Valeriu	Braşov	" "	forte bine
20. Tiu Constantin	"	" "	suficientu
21. Zamfiru Nicolae	"	" "	suficientu

Clasa III reală.

1. Baloiu Arghiru	Cernatu	gr. or.	forte bine
2. Barbatu Petru	Sercaita	" "	suficientu
3. Dejenariu Ioanu	Fagarasu	" "	forte bine
4. Dobreanu Stefanu	Zarnesci	" "	nesufic. (1)
5. Eliu Pompeiu	Plosca-baia	gr. cat.	nesuficientu
6. Fetu Anghelu	Satulungu	gr. or.	bine
7. Goga Mironu	Heghigu	" "	forte bine
8. Golea Ionu	Satulungu	" "	suficientu
9. Groza Nicolae	Tohanu-vechii	gr. cat.	suficientu
10. Moţoiu Valente	Cernatu	gr. or.	suficientu
11. Olteanu Aurelu	Resnovu	" "	suficientu
12. Popa Ionu	Satulungu	" "	suficientu
13. Popa Stefanu	"	" "	bine
14. Prejmereanu Vasile	Braşov	" "	nesufic. (1)

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
15. Radeșu Ioan	Berivooi-mic	gr. cat	suficient
16. Rădoi Stefan	Păru-rotund (R.)	gr. or.	bine
17. Semo Lazar	Ploești (Rom.)	israelit	suficient
18. Stoica George	Tohanu-vechiu	gr. cat	fôrte bine
19. Tănăsescu Ilie	Bezdedu (Rom.)	gr. or.	suficient
20. Teodorof Boris	Giurgiu (Rom.)	" "	nesufic (2)
21. Tocanie Romul	Brașov	" "	bine
22. Voina George	Satulungu	" "	suficient
23. Voina Andrei	Brașov	" "	nesuficient

Clasa IV reală.

1. Arghiriade Ion	Brașov	gr. or.	fôrte bine
2. Baboie Vasile	"	" "	fôrte bine
3. Badi Octavian	Zărnesci	" "	suficient
4. Bădițoiu Radu	Brașov	" "	bine
5. Bercu Nicolae	Turcheșu	" "	suficient
6. Boeriu Clement	Telechi-Recea	gr. cat.	fôrte bine
7. Cocorandu Ioan	Brașov	gr. or.	fôrte bine
8. Furnică George	"	" "	fôrte bine
9. Gămulea Andrei	"	" "	suficient
10. Golea Constantin	Satu-lungu	" "	nesufic. (1)
11. Măciucă George	Brașov	" "	fôrte bine
12. Mihăilescu Mihail	Giurgiu	" "	suficient
13. Moldovanu Ioan	Brașov	" "	fôrte bine
14. Murășanu Axente	Bocșa-Mon.	" "	bine
15. Nemeșu Petru	Brașov	" "	bine
16. Nencic Bartol.	Zărnesci	" "	fôrte bine
17. Popa Ion	Ilimbavă	" "	nesuficient
18. Popescu Mihail	Bezdedu (R.)	" "	nesufic. (1)
19. Porescu Nicolae	Brașov	gr. or.	fôrte bine
20. Rădocea George	București (R.)	gr. cat.	bine
21. Stinghe Ion	Brașov	" "	fôrte bine
22. Zărnovenu Teodor	"	" "	fôrte bine
23. Zărnovenu Ion	"	" "	bine
24. Urezu Ioan	Satulungu	" "	nesufic. (1)

c) ȘCOALA COMERCIALĂ.

Clasa I comercială.

Numele	Locul născerei	religiunea	calculul general
1. Banciu Stefanu	Turcheșu	gr. or.	nesufic. (2)
2. Băloiu Ioan	Cernat	" "	suficient
3. Bogdan Sabina	Brad	" "	nesuficient
4. Brenciu Ioan	Brașov	" "	forțe bine
5. Butnariu George	Râșnov	" "	bine
6. Căciulă Constantin	Bacifalu	" "	bine
7. Cioflecu George	Brașov	" "	suficient
8. Cranga George	Tărlungeni	" "	bine
9. Cristofu George	Brașov	" "	nesufic. (1)
10. Dimitriu Ion	Râșnov	" "	bine
11. Fugaci George	Dârste	" "	bine
12. Guguianu Ion	Zărnesci	" "	nesuficient
13. Mănilă Ioan	Zărnesci	" "	suficient
14. Moldovan Petru	Streja-Cârțișora	" "	bine
15. Mureșianu Ioan	Ernotfaia	gr. cat.	forțe bine
16. Osvada Vasile	Măhaciu	" "	forțe bine
17. Popescu Andrei	Valendorf	gr. or.	nesuficient
18. Popovici Valeriu	Săsașu	" "	bine
19. Proștenu Corneliu	Bocșa-montană	" "	suficient
20. Pușcariu Leontin	Sohodol (Bran)	" "	bine
21. Răpescu Victor	Tohanul-nou	" "	suficient
22. Șona Ion	Zărnesci	" "	suficient
23. Sulică Radu	Turcheșu	" "	bine
24. Tipu Ilie	Hurezu	" "	forțe bine
25. Trăntoru George	Streja-Cârțișora	" "	bine
26. Vințelariu Emilian	Ocna Sibiului	" "	suficient
27. Voina Dumitru	Dârste	" "	bine

Clasa II comercială.

1. Ancănu Vasile	Brașov	gr. or.	bine
2. Brenciu Vasile	Turcheșu	" "	forțe bine
3. Chicomban Aur.	Brașov	" "	bine
4. Cristofu Ștefan	Brașov	" "	suficient
5. Gologanu Nicol.	Căzănesci (R.)	" "	forțe bine
6. Iagheru Alexe	Vama Buzău	" "	suficient
7. Jiga Mateiu	Beclean	" "	forțe bine

Numele	Locul ^u născere ⁱ	religinea	calculul ^u general ^u
8. Mazuchi Ludovic ^u	Blași ^u	gr. cat.	nesufic.
9. Orghidan ^u Rud.	Brașov ^u	gr. or.	f ^o rte bine
10. Pricu I ^o n ^u	Brașov ^u	" "	f ^o rte bine
11. Șeitan ^u Radu	Satulung ^u	" "	f ^o rte bine
12. Șterca-Șuluț ^u A.	Abrud ^u	" "	f ^o rte bine
13. Taflan ^u I ^o n ^u	Beclean ^u	" "	suficient ^u
14. Țeran ^u Traian ^u	Oravița	" "	bine

Clasa III comercială.

1. Comșa Dumitru	Săliște	gr. or.	f ^o rte bine
2. Dorobanțu I ^o n ^u	Giurgiu (R.)	" "	bine
3. Gogonea I ^o n ^u	Zărnești	" "	suficient ^u
4. Hașu I ^o n ^u	Bréza (com. F.)	" "	bine
5. Millea I ^o n ^u	Tilișca	" "	f ^o rte bine
6. Mitoc ^u Nicolae	Brașov ^u	" "	suficient ^u
7. Nedelcovici I ^o n ^u	Frâsinet ^u (R.)	" "	bine
8. Popa Andreiu	Dumbrău	gr. cat.	bine
9. Popescu Constan.	Ploesci (R.)	gr. or.	suficient ^u
10. Proca Victor ^u	Rêșnov ^u	" "	suficient ^u
11. Russu I ^o n ^u	Cernatu	" "	bine

